

Ба 80407

КАНДРАТ КРАЛІВА

БІБЛІЯГРАФІЧНЫ ДАВЕДНІК

МІНСК 1963

Ба 80407

ДЗЯРЖАЎНАЯ БІБЛІЯТЭКА БССР ІМЯ У. І. ЛЕНІНА
АДДЗЕЛ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ І БІБЛІЯГРАФІІ

КАНДРАТ КРАПІВА

Бібліяграфічны даведнік

Склала Н. ВАТАЦЫ

1883

Бел. аддзел
1984 г.

РЕДАКЦЫЙНА-ВЫДАВЕЦКІ АДДЗЕЛ КНИЖНОЙ ПАЛАТЫ БССР
ПРЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ БІБЛІЯТЭЦЫ БССР ІМЯ У. І. ЛЕНІНА

МІНСК—1963

*Стань, радкоў калючы строй,
Супраць спадчыны старой.*

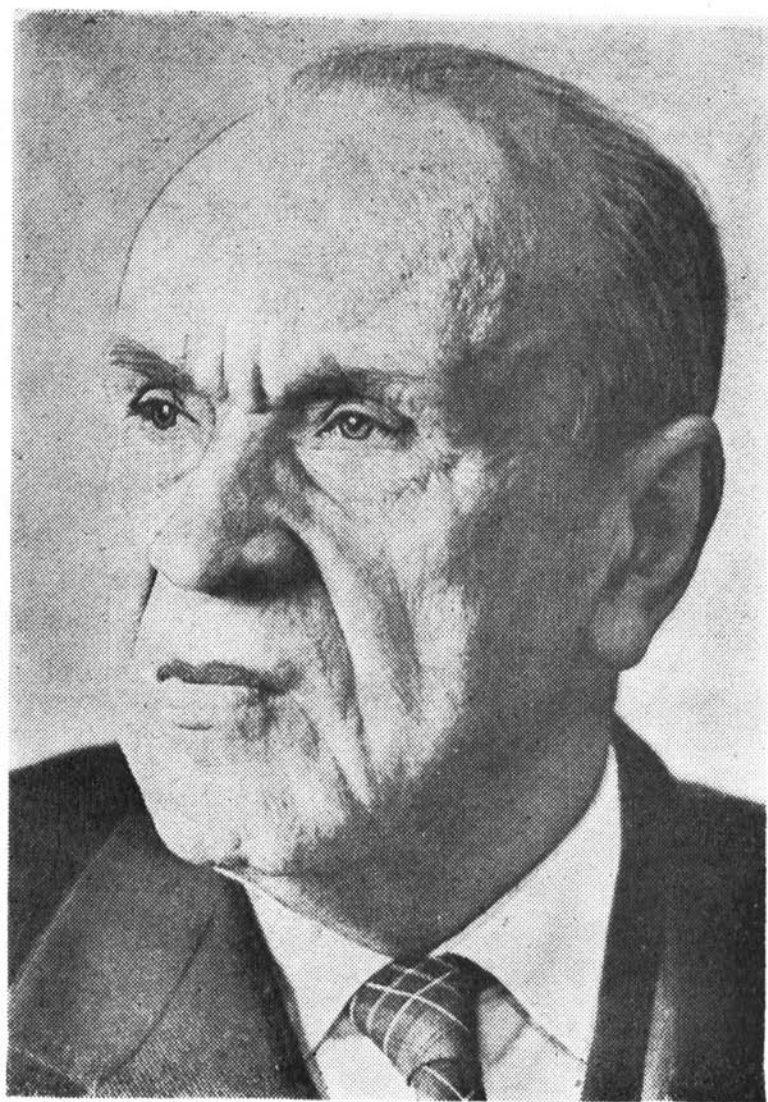
К. Крапіва¹⁾

*Сатырыкам яшчэ рана складаць ручкі
ў козлы.*

К. Крапіва²⁾

¹⁾ Крапіва. Калючы строй. Выбраныя вершы. Мінск, ДВБ, 1932, с. 3.

²⁾ Крапіва К. Што мне руліць. (Артыкул). У кн.: Крапіва К. Збор твораў, т. 2. Мінск, 1956, с. 437.

К. Крапіва.

ПРАДМОВА

«Калі б я праз недахоп «сыравіны» застаўся беспрацоўным як сатырык, дык толькі рад быў бы гэтаму як грамадзянін», — пісаў Кандрат Крапіва ў артыкуле «Што мне рупіць».¹⁾ З гэтых слоў відаць, што пісьменнік лічыць асноўным напрамкам сваёй літаратурнай дзейнасці — сатырычную творчасць, накіраваную на ліквідацыю перажыткаў капіталізма ў свядомасці савецкіх людзей.

Пісьменнік выступіў у 1922 годзе ў жанры сатырычнай паэзіі, а некалькі пазней і ў прозе, з сярэдзіны 30-х гадоў стала працуе ў галіне драматургіі. Побач з ярка сатырычнымі творамі, якімі з'яўляюцца камедыі «Хто смеецца апошнім» і «Мілы чалавек», пісьменнік стварыў лірычную камедыю «Пяюць жаваранкі» і драмы «Канец дружбы», «Партызаны», «Проба агнём», «З народам», «Зацікаўленая асоба», «Людзі і д'яблы», у якіх аўтар працягвае распрацоўваць і сатырычныя матывы. Не аднойчы выступаў Кандрат Крапіва ў друку па пытаннях тэорыі і практыкі сатырычных жанраў літаратуры і асаблівасцях іх развіцця ў савецкай літаратуры.

Творчасць Кандрата Крапівы адыграла значную ролю ў развіцці беларускай сатыры. Зараз народны пісьменнік мае многіх маладых паслядоўнікаў як у галіне сатырычнай паэзіі, так і ў галіне драматургіі.

Асабліва шырока вядомы Кандрат Крапіва як драматург. П'есы яго садзейнічалі стварэнню камедыйнага

¹⁾ Крапіва К. Збор твораў, т. 2. Мінск, 1956, с. 436.

жанра ў савецкай літаратуры і развіццю беларускага тэатральнага мастацтва. Яны ставіліся многімі тэатрамі Савецкага Саюза, а таксама за мяжой.

Літаратурная творчасць Кандрата Крапівы многая. Ён напісаны сатырычныя вершы і паэмы, байкі, апавяданні, фельетоны, раман, драмы, сатырычныя і лірычныя камедыі, публіцыстычныя артыкулы па пытаннях літаратуры і, у прыватнасці, драматургіі, і навуковыя працы ў галіне вывучэння беларускай мовы. Цікавай старонкай літаратурнай дзейнасці пісьменніка, на жаль, зусім не вывучанай яшчэ крытыкай, з'яўляюцца пераклады К. Крапівы. Пісьменнік пераклаў па некалькі твораў К. Маркса, Ф. Энгельса і У. І. Леніна, многа паэтычных, пражаных, драматургічных твораў рускай, украінскай і іншых братніх літаратур, а таксама замежных аўтараў. Сярод іх — творы Д. Фанвізіна, І. Крылова, М. Гоголя, А. Астроўскага, А. Чэхава, У. Маякоўскага, Т. Шаўчэнкі, А. Вішні, Ш. Руставелі, В. Шэкспіра, А. Міцкевіча, Я. Гашэка і інш.

Першая кніга Кандрата Крапівы была выдадзена ў 1925 годзе. З таго часу (1925—1962 гг.) вышла 73 кнігі пісьменніка, з іх у арыгінале — 43, у перакладзе на рускую мову — 13, на ўкраінскую мову — 6, на яўрэйскую мову — 1, на венгерскую — 1, на кітайскую — 3, на нямецкую — 2, на польскую — 2, на румынскую — 1 і на чэшскую — 1.

Мэта данага даведніка — азнаёміць чытача з жыццём і літаратурнай дзейнасцю Кандрата Крапівы, з выданнямі яго твораў і з літаратуразнаўчымі працамі і артыкуламі, у якіх аналізуецца і папулярызуюецца творчасць пісьменніка, а таксама з тэатральнай крытыкай, прысвечанай разгляду спектакляў па творах К. Крапівы. Даведнік разлічаны на спецыялістаў-філолагаў, літаратурных работнікаў, журналістаў, педагогаў, студэнтаў, бібліятэкараў і ўсіх тых, хто цікавіцца творчасцю выдатнага беларускага сатырыка.

Адкрываецца даведнік біяграфічным раздзелам «Асноўныя даты жыцця і дзейнасці Кандрата Крапівы», у якім у храналагічнай паслядоўнасці пададзены факты яго творчай біяграфіі. (Звесткі аб напісанні найбольш буйных твораў, выданні кніг, публікацыях твораў у перыядычным друку, перакладчыцкай дзейнасці аўтара, спектаклях розных тэатраў, пастаўленых па яго творах і г. д.).

Наступны раздзел знаёміць чытача з кнігамі К. Крапівы. Пададзены яны па жанрах — паэзія, проза, драматургія. Асобна выдзелены зборы твораў пісьменніка.

Далей змешчаны спіс кніг рускай, украінскай і зарубежнай літаратуры, перакладзеных Кандратам Крапівой на беларускую мову.

Бібліяграфія крытычнай літаратуры пра творчасць К. Крапівы складаецца з наступных раздзелаў: аўтабіяграфіі пісьменніка і біяграфічныя матэрыялы; літаратура аб жыцці і дзейнасці пісьменніка; агляды яго твораў па жанрах — паэзіі, прозы, драматургіі; літаратура аб ролі К. Крапівы ў развіцці беларускай літаратурнай мовы (у гэтым раздзеле названы не толькі артыкулы крытыкаў на гэтую тэму, але і працы самога К. Крапівы па пытаннях мовы); драматургія К. Крапівы і тэатр. У кожным з гэтых раздзелаў (акрамя аўтабіяграфічных матэрыялаў) літаратура называецца ў адваротна-храналагічнай паслядоўнасці.

У бібліяграфію крытычнай літаратуры ўключаны кнігі аб літаратурнай дзейнасці К. Крапівы, раздзелы з кніг, артыкулы і рэцэнзіі з часопісаў, зборнікаў, альманахаў і газет.

Паказаная ў даведніку крытычная літаратура апісана з анатацыямі, якія знаёмяць чытача са зместам работы і асноўнымі думкамі крытыка.

У канцы даведніка змешчаны два дапаможныя паказальнікі: 1. Алфавітны спіс твораў К. Крапівы, змешчаных у яго кнігах; 2. Алфавітны спіс аўтараў крытычных прац, артыкулаў і рэцэнзій, прысвечаных аналізу твораў пісьменніка.

У даведніку паказана літаратура, апублікаваная не пазней 1962 года.

П. Кавал'ю, К. Крапіва і М. Лынькоў у гасцях у Якуба Коласа (1947 г.).

АСНОЎНЫЯ ДАТЫ ЖЫЦЦЯ І ТВОРЧАСЦІ КАНДРАТА КРАПІВЫ

1896

5 сакавіка (22 лютага ст. ст.) у вёсцы Нізок Уздзенскай воласці, Ігуменскага павета, Мінскай губерніі ў сям'і селяніна Кандрата Міхайлавіча Атраховіча нарадзіўся сын Кандрат (Кандрат Кандратавіч Атраховіч — Кандрат Крапіва).

«Такім чынам, самае важнае для мяне адбылося — я з'явіўся на свет.

Далей усё пайшло сваім парадкам, насілі мяне ў калысцы на поле, пасля я сам хадзіў, ухапіўшыся за матчын падол, а ў калысцы насілі другога, потым пасвіў свіней, потым кароў». (К. Крапіва).*)

1903-1907

Вучоба ў царкоўна-приходскай школе.

«У сем гадоў я пачаў вучыцца ў царкоўна-приходскай школе і за чатыры гады паспяхова яе скончыў. Бацька вырашыў, што гэтай прамудрасці аж занадта для таго, каб кіраваць гаспадаркай, у якой і да ста няма чаго лічыць. Але лёс распарадзіўся іначай. У сям'і здарылася вялікае гора — памерла мая маці. Старэйшая сястра збіралася выходзіць замуж. Бацька разважыў, што без гаспадыні ніяк нельга, і ажаніўся ў другі раз...

Каб не было лішняй калатні ў сям'і, а гадоўнае, каб захаваць у цэласці гаспадарку,

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 92.

якая прызначалася цяпер для новай сям'і, ён вырашыў мяне «вывесці ў людзі». (К. Крапіва).*)

1908 Пасля гадовага перапынку вучыцца ў апошнім класе народнага вучылішча ў мястэчку Узда.

1909 Паступае ў другі клас гарадскога (чатырохкласнага) вучылішча ў мястэчку Стоўбцы Мінскай губерні.

«Вучыўся я нядрэнна, але гэтым і абмяжоўваўся мой культурны рост. Чытаць не было чаго, бібліятэка была вельмі бедная. Па гэтай прычыне я праз два гады перавёўся ў такое ж самае вучылішча ў мястэчку Койданава (цяпер Дзяржынск). Там вучыўся мой аднавясковец і сябар П. П. Герасімовіч, які спакусіў мяне расказами аб прачытаных кнігах». (К. Крапіва).**)

1912 Прыблізна да 1912 года адносяцца першыя юнацкія спробы пяра Кандрата Крапівы.

«Да гэтага часу адносіцца і мая першая спроба пяра. Помніцца, што з-пад гэтага неспрактыкаванага пяра, відаць, пад уплывам прачытаных твораў Лермантава, з'явіліся на свет лірычныя вершы з налётам «сусветнай тугі». Так, мне здавалася, павінна была выглядаць сапраўдная паэзія. Побач з гэтым, для хатняга ўжытку, я папісваў і эпіграмы на сваіх знаёмых. Заахвачаны добрай думкай выкладчыка літаратуры аб маіх літаратурных здольнасцях, я рызыкнуў паслаць адзін з твораў «высокага класа» у часопіс, калі не памыляюся — «Жизнь для всех». Хутка я атрымаў адказ, што мой верш не можа быць надрукаваны, бо ён не мае дастатковай мастацкай каштоўнасці.

Вырашыўшы, што мае літаратурныя прак-

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 92—93.

**) Крапіва К. Там жа.

тыкаванні — марная справа, я пасля гэтага не браўся за пяро цэлых восем гадоў». (К. Крапіва).*)

1913 Кандрат Крапіва скончыў чатырохкласнае гарадское вучылішча ў Койданаве (Дзяржынску). У гэтым жа годзе экстэрнам вытрымаў экзамен пры Мінскай гімназіі на годнасць народнага настаўніка.

«Бацька заявіў, што на гэтым яго клопаты аба мне скончыліся і што мне пара ісці на свой хлеб. Ён ужо і так вымушаны быў прадаць карову, каб заплаціць за маю адукацыю і справіць мне гарадскі касцюм. Але «свой хлеб» не так лёгка было здабыць. Гарадское вучылішча ніякай спецыяльнасці не давала. Лета я працаваў на гаспадарцы, а восенню. пазычыўшы ў суседа тры рублі, паехаў у Мінск здаваць экзамен на званне народнага настаўніка. На экзамене я ледзь не праваліўся, бо мне прышлося рашаць геаметрычную задачу на правіла, якога ў праграме гарадскога вучылішча не было. Усё ж я вярнуўся дадому з пасведчаннем у кішэні. Але быў ужо кастрычнік месяца, і месца настаўніка я ў тым годзе не атрымаў.

Зімой я ездзіў з бацькам у лес у заробаткі, а вясной, пакуль тое месца, пайшоў працаваць на цагельню. Асноўным маім абавязкам было закідваць у мясілку размокшую гліну. За лета я нажыў ладныя мазалі, якія сваёй цвёрдасцю маглі паспрачацца з конскім капытом, і сорак рублёў грошай. Гэта быў першы «свой хлеб». З такой сумай у кішэні я адчуў сябе зусім незалежным чалавекам». (К. Крапіва).**)

1914 З восені 1914 г. Кандрат Крапіва працуе настаўнікам земскага народнага вучылі-

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 93. Гл. таксама арт. К. Крапівы «Слова да малодшых» (часоп. «Заклік» 1933, № 2, с. 76—78).

**) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 93.

шча ў вёсцы Мнішаны Пяршайскай воласці, Мінскага павета.

1915

У жніўні 1915 года Кандрата Кандратавіча мабілізавалі ў царскую армію.

«Ужо з усёй сілай лютавала імперыялістычная вайна, і ў жніўні 1915 года мяне пасілі пастаяць «за веру, цара і айчыну». К гэтаму часу рады кадравых афіцэраў ужо значна парадзелі, і начальства вырашыла, што я з'яўляюся зусім прыдатнай фігурай для таго, каб заткнуць адну з дзірак у афіцэрскім складзе. Пасля першапачатковай апрацоўкі ў палкавой вучэбнай камандзе, дзе старанныя служакі унтэр-афіцэры знялі з мяне першы слой вясковай шурпатасці, я быў накіраваны ў Гатчынскую школу прапаршчыкаў» (К. Крапіва).*)

1916-1917

Вясну і лета 1916 г. Кандрат Крапіва служыў у 38-м запасным батальёне ў гор. Асташкаве.

«У якасці ўзводнага афіцэра я выходзіў на заняткі са старымі апалчэнцамі, якіх рыхтавалі для пасылкі на фронт. Некаторыя з іх былі разы ў два старэйшыя за мяне. І мне спачатку было няёмка, калі прыходзілася камандаваць: «В цепь! Ложись! Встать! Бегом!» і г. д. Урэшце, гэта часцей і лепш за мяне рабілі ўсе тыя ж служакі унтэр-афіцэры.

У вольны час я шмат чытаў, карыстаючыся тым, што ў горадзе была нядрэнная бібліятэка. Гэтаму спрыяла і маё знаёмства з асташкоўскімі гімназістамі, якія часта дзяліліся са мной сваімі ўражаннямі ад прачытаных кніг...

У кастрычніку 1916 года я з маршавай ротай быў адпарўлены на фронт і апынуўся ў Румыніі, у 494-м Вярэйскім стралковым палку ў той момант, калі нашы патрапанія часці пад націскам праціўніка адыходзілі з Дабруджы.

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 92—93.

Там я ўпершыню атрымаў баявое хрышчэнне, не раз бываў у сур'ёзных пераплётах, зусім не ведаючы, што гэта толькі кветачкі і што наперадзе яшчэ не адна вайна і не адзін пераплёт... Лозунг «далоў вайну!» быў самым папулярным сярод салдат. Усё выразней выступалі на першы план палітычныя пытанні, якія гарача абмяркоўваліся ў акапах і на шматлікіх мітынгах. Усё больш рэзка выяўляліся класавыя супярэчнасці ў арміі... З салдатамі сваёй роты ў мяне былі добрыя адносіны. Помню нават, што я быў выбран імі ў нейкі камітэт, але ў які іменна, ужо не помню». (К. Крапіва).*)

1918

У студзені 1918 г. Кандрат Крапіва быў дэмабілізаваны з арміі па Дэкрэту Савецкай улады аб дэмабілізацыі настаўнікаў і ў лютым вярнуўся ў родную вёску Нізок. Але праз некалькі дзён вёска была акупіравана нямецкімі войскамі. Вясною і летам Кандрат Крапіва працаваў на гаспадарцы разам з бацькам. З лістапада гэтага ж году, пасля выгнання нямецкіх акупантаў, пачынае настаўнічаць у пачатковай школе ў вёсцы Каменка Уздзенскай воласці. Тут жа перажыў і другую акупацыю — белапольскую. У 1919 г. ажаніўся з дзяўчынай з сваёй вёскі Аленай Канстанцінаўнай Махнач.

1920-1922

У жніўні 1920 г. Кандрат Крапіва быў мабілізаваны ў Чырвоную Армію.

«У ліпені 1920 г. белапалякі былі выгнаны, а ў жніўні я, як камандзір запасу, быў ужо зноў у арміі, на гэты раз у Чырвонай. Служыў у якасці камандзіра ўзвода ў 16-м запасным палку, у 22 стралковым, на паліткурсах 10-й брыгады па падрыхтоўцы малодшага камсаставу і даўжэй за ўсё ў школе па

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полюмя», 1962, № 12, с. 93, 94.

падрыхтоўцы малодшага камсаставу 4-й дывізіі». (К. Крапіва).*)

1921

«Пачаў зноў пісаць вершы толькі ў 1921 г., калі быў у Чырвонай Арміі. І зноў мая творчасць падзялілася на паэзію «сапраўдную» і паэзію для штодзённага ўжытку. Першая — гэта ўсё тая ж сумная лірыка, другая — вершаваныя сатырычныя фельетоны, тэмай для якіх былі асобныя недахопы ў жыцці нашай чырвонаармейскай часці, і часамі, міжнародныя падзеі. Усё гэта я пасылаў у «Красноармейскую правду». (К. Крапіва).**)

1922

У 1922 годзе Кандрат Крапіва пераехаў у Мінск, дзе вучыўся ў школе малодшага камсастава 4-й дывізіі.

«У гэты час, — піша пісьменнік, — у мяне ўжо былі жонка і сын... Жылі мы ў вельмі цяжкіх умовах. У нас быў пакой у нейкім паўжылым памяшканні, у якім і намёку не было на якую-небудзь мэблю. Сядзелі мы на сасновых калодках, спалі на падлозе, а дзіцяці замест калыскі служыла збітая з грубых дошак скрынка. За драўлянымі перагародкамі заўсёды скрэбліся і грызліся пацукі. Ноччү яны выходзілі з сваіх сховішчаў, знішчалі ўсё, што знаходзілі прыдатнага для яды, завалакалі ў свае норы дзіцячыя шапачкі і нават пялёнкі. Адзінай уцехай для нас была прыказка, што з мілым і ў шалашы рай. Затое сапраўдным раем здаўся нам пакой, які праз некаторы час атрымалі мы ў папоўскім доме». (К. Крапіва).***)

13 красавіка 1922 года апублікаваны першы твор Кандрата Крапівы на рус-

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 94.

**) Крапіва К. Слова да малодшых. У кн.: Крапіва К. Збор твораў у 3-х тт. Т. 2. Мінск, ДВБ, 1956, с. 442.

***) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 94—95.

кай мове — вершаваны фельетон «Жили были» («Красноармейская правда», 1922, 13 апреля*). Гэтая ж газета змясціла ў № 158 за 17 жніўня 1922 года артыкул «Паэткамандзір», у якім разглядала вершы, дасланыя аўтарам у рэдакцыю яшчэ ў 1921 годзе. Нягледзячы на тое, што гэтыя лірычныя вершы не былі апублікаваны на старонках газеты, рэдакцыя дала вельмі станоўчы водгук аб іх. Аўтар артыкула пісаў: «У шэрагу паэтаў Заходняга фронту Атраховіч — адзін з мацнейшых, калі не першых».

Тое, што газета «Красноармейская правда» змясціла на сваіх старонках сатырычныя вершы К. Крапівы і не змясціла лірычных, прымусіла задумацца аўтара аб сваім далейшым літаратурным шляху.

Сам Кандрат Крапіва піша аб гэтым перыядзе сваёй творчай біяграфіі наступнае: «Цяпер мяне ўжо мала клапаціла пытанне — сапраўднай ці несапраўднай паэзіяй з'яўляюцца мае вершы: я паверыў, што хоць якія-небудзь здольнасці ў мяне ўсё-такі ёсць, і што самае галоўнае, гэтыя мае здольнасці патрэбныя на справу. Гэта акалічнасць і вырашыла кірунак і жанр мае творчасці на першым этапе...».

«... я лічу, што стаў пісьменнікам толькі дзякуючы Кастрычніцкай рэвалюцыі, у прыватнасці, дзякуючы Чырвонай Арміі, якая была для мяне вялікай палітычнай школай. У старой, царскай арміі я таксама быў амаль тры гады, з якіх большую палавіну на фронце. Але царскай арміі мае пісьменніцкія здольнасці былі непатрэбны: там, дзе, апроча «так точно» і «нікак нет», больш нічога не дазвалялася, яны нават не маглі выявіцца».**).

*) Тэкст фельетона перадрукаваны ў кн.: Макарэвіч А. Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, 1962, с. 13.

**) Крапіва К. Слова да малодшых. У кн.: Крапіва К. Збор твораў у 3-х тт. Т. 2. Мінск, ДВБ, 1956, с. 442.

У газеце «Савецкая Беларусь» за 23 мая 1922 г. надрукаваны першы твор К. Крапівы на беларускай мове—сатырычны верш «С в а т ы». К. Крапіва сам расказвае ў сваёй аўтабіяграфіі «Ад маленства да сталасці» аб тым, як ён пачаў пісаць на роднай мове.

«Пераехаўшы ў Мінск (гэта было ў 1922 годзе), я ўпершыню убачыў наклееную на сцяну беларускую газету «Савецкая Беларусь». У ёй быў надрукаваны верш. Прачытаўшы яго, я падумаў, што і сам, бадай, змог бы напісаць такі. Падумаў і паспрабаваў. На-беларуску я, праўда, да таго часу не пісаў, але жывую беларускую мову ведаў добра. Праз ноч верш (фельетон на злададзённую палітычную тэму) быў гатоў.

Раніцой я занёс яго ў рэдакцыю і, аддаўшы супрацоўніку, хуценька пайшоў, баючыся, каб не пачалі чытаць пры мне. Назаўтра з заміраннем сэрца я падыходзіў да таго рога вуліцы, дзе на сцяне звычайна наклеивалася газета «Савецкая Беларусь». І як жа я рад быў, калі ўбачыў свой твор надрукаваным без ніякіх паправак! З таго часу мае сатырычныя вершы часта з'яўляліся на старонках «Савецкай Беларусі».*)

У 1922 годзе вершы і фельетоны К. Крапівы друкаваліся ў газеце «Савецкая Беларусь» (№№ 111, 116, 120, 121, 133, 137, 151, 181, 184, 186, 189, 224, 244, 252, 259, 261, 265, 271, 289, 292).

Яшчэ ў час службы ў Чырвонай Арміі, жывучы ў Мінску, Кандрат Крапіва зблізіўся з некаторымі беларускімі пісьменнікамі.

«У Мінску я стаў паступова далучацца да літаратурнага жыцця, пазнаёміўся з некаторымі маладымі беларускімі пісьменнікамі. З

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 95.

асалодай чытаў творы і тады ўжо слаўных беларускіх паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Раней ў мяне не было такой магчымасці. Знаёмства з беларускімі класікамі канчаткова пераканала мяне, што добрыя творы можна пісаць і на беларускай мове. А ёю я валодаў лепш, чым рускай». (К. Крапіва).*)

1923

У кастрычніку 1923 года пісьменнік быў дэмабілізаваны з арміі і паехаў разам з жонкай і малым сынам ў вёску Нізок, дзе некаторы час працаваў на гаспадарцы разам з бацькам. Працягвае публікаваць свае сатырычныя творы ў газеце «Савецкая Беларусь» (гл. №№ 13, 16, 20, 25, 26, 27, 35, 38, 46, 47, 48, 50, 57, 66, 72, 74, 76, 78, 79, 82, 84, 99, 107, 134, 155, 182, 183, 190, 193, 201, 202, 203, 207, 209, 217, 218, 221, 227, 229, 232, 234, 247, 251, 259, 271, 290, 296).

1924

З 2 верасня 1924 г. Кандрат Кандратавіч працуе настаўнікам пачатковай школы ў вёсцы Астравок Уздзенскага раёна. Праз некаторы час уступае ў літаратурную арганізацыю «Маладняк».

У газетах «Савецкая Беларусь» (№№ 27, 45, 95, 293) і «Беларуская вёска» (№№ 80, 81) апублікавана некалькі сатырычных вершаў К. Крапівы.

1925

У маі 1925 года Кандрат Крапіва пераехаў на сталае жыхарства ў Мінск. Аб гэтым перыядзе жыцця Кандрат Крапіва пісаў у сваёй аўтабіяграфіі наступнае:

«Пасля доўгага роздуму я ў маі 1925 года пераехаў у Мінск і стаў працаваць інструктарам Цэнтральнага бюро краязнаўства пры Інстытуце беларускай культуры. Працуючы на гэтай пасадзе, я часта выязджаў у мясцовыя краязнаўчыя арганізацыі. Гэта спрыяла больш

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 95.

грунтоўнаму азнаямленню з прыродай розных куткоў Беларусі, бытам насельніцтва, выдатнымі асаблівасцямі беларускіх гарадоў.

Разам з тым я стаў больш пісаць, і мае вершы часцей, чым дагэтуль, пачалі з'яўляцца на старонках беларускіх газет. Між іншым, у гэты перыяд я стаў авалодваць новым для мяне літаратурным жанрам — байкай. Паступова я ўсё больш уцягваўся ў літаратурнае жыццё, прыслухоўваўся і прыглядаўся да таго, што адбывалася ў пісьменніцкім асяроддзі.

У беларускую літаратуру прыйшло маладое паслярэвалюцыйнае пакаленне. Арганізацыя «Маладняк» налічвала каля пяцісот чалавек. У пераважнай большасці гэта былі не стваральнікі літаратуры, але гарачыя яе прыхільнікі і нястомныя папулярызатары. Былі, вядома, і па-сапраўднаму таленавітыя людзі, якія ў далейшым унеслі значны ўклад у развіццё беларускай савецкай літаратуры. У працэсе гэтага не толькі літаратурнага, але і агульнакультурнага ўздыму не абышлося і без «бурапены», як некаторыя іранічна называлі тады крыклівыя дэкларацыі, пагоню за знешнім эфектам і ўсялякія фармалістычныя выкрутасы. Нялёгка мне, навічку, ва ўсім гэтым было разабрацца, але здаровая сялянская развага часта дапамагала адрозніваць важнае зерне ад мякіны і пустазелля». (К. Крапіва).*)

У 1925 годзе К. Крапіва пачынае змяшчаць свае творы не толькі ў газеце «Савецкая Беларусь» (№№ 6, 21, 80, 88, 116, 132, 135, 148, 153, 157, 200, 214, 227, 244, 249) і «Беларуская вёска» (№№ 6, 18, 21), але і ў часопісах «Малады араты» (№№ 2, 6, 8, 17—18), «Беларускі піянер» (№ 5), «Маладняк» (№№ 8, 9) і «Аршанскі маладняк» (№ 1).

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962 № 12, с. 96

Выходзяць два першыя зборнікі сатыры К. Крапівы «Асцё» (Мінск, «Маладняк», 1925) і «Крапіва» (Мінск, ДВБ, 1925). Байкі і сатырычныя вершы гэтых кніг, як і сатырычныя творы наступных зборнікаў, былі накіраваны супроць растратчыкаў і шкоднікаў, супроць бюракратаў і падхалімаў, п'яніц і лодыраў. Бязлітасна выкрываў пісьменнік кулакоў, буржуазных нацыяналістаў і іншых ворагаў Савецкай улады. Многа сатырычных вершаў напісаў Кандрат Крапіва на міжнародныя тэмы.

1926

Кандрат Крапіва паступае ў Беларускі Дзяржаўны ўніверсітэт. Сур'эзна працуючы над паглыбленнем сваіх ведаў, ён адначасова прымае актыўны ўдзел у літаратурным жыцці рэспублікі: 11 студзеня 1926 г. на сходзе Мінскай філіі «Маладняк» чытае сатырычную паэму «Біблія», публікуе свае творы ў часопісах «Маладняк» (№№ 10(1), 11(2), 12(3), 4, 6), «Чырвоны сейбіт» (№№ 1, 2, 3, 5), «Малады араты» (№ 7), «Маладняк Калініншчыны» (№ 3—4), у газетах «Савецкая Беларусь» (№№ 70, 76, 232), «Чырвоная змена» (№№ 68—70); выдае першую кнігу сваёй прозы — «Апавяданні». (Мінск, Выд. ЦБ «Маладняка», 1926), а таксама антырэлігійную сатырычную паэму «Біблія» (Мінск, ДВБ, 1926). Уступіў у літаратурную арганізацыю «Узвышша».

«Я быў ужо не толькі слухачом і сведкай гарацых спрэчак у сценах універсітэта, — піша Кандрат Кандратавіч, — але і сам прымаў у іх актыўны ўдзел. А спрэчкі ўсё разгараліся. Яны прывялі ўжо ў 1926 годзе да расколу «Маладняка» і выхаду з яго групы пісьменнікаў, якія аб'ядналіся ў літаратурнай арганізацыі «Узвышша». У ліку іх быў і я..»

Што да прычын, якія падштурхнулі мяне выйсці з «Маладняка», то асноўнай было тое, што такая масавая арганізацыя, як мне здава-

лася, не стварала ўмоў для сур'ёзнай творчай працы, што пагоня за колькасцю членаў прыводзіла да зніжэння запатрабаванняў, якія прад'яўляліся членам арганізацыі. Не падабаліся мне і багемскія настроі, якія мелі месца сярод маладнякоўцаў.

Аднак не знайшоў я задавальнення і ў арганізацыі «Узвышша». У ёй было шмат таленавітых паэтаў і пісьменнікаў, сярод іх Змітрок Бядуля, Кузьма Чорны, Пятро Глебка, Уладзімір Дубоўка, Максім Лужанін, але атмасфера ва «Узвышшы» не спрыяла творчаму росту. Давалі сябе адчуваць налёт фальшывага акадэмізму, што мне асабліва не падабалася, адарванасць ад масавага культурнага руху, ад надзённых задач сацыялістычнага будаўніцтва.

Хутка выявілася, што гучнымі фразамі аб стварэнні высокамастацкіх твораў некаторыя члены «Узвышша» наўмысле прыкрывалі адыход ад рэчаіснасці. Нацыяналістычныя тэндэнцыі, якія праяўляліся і ў творчасці некаторых членаў «Маладняка», ва «Узвышшы» праявіліся яшчэ больш выразна. Ідэйныя скажэнні і памылкі «Узвышша» былі жорстка раскрытыкаваны грамадскасцю і ў першую чаргу членамі існаваўшага ўжо ў той час БелАППа. Пры гэтым не абышлося і без вульгарызацыі ў ацэнцы творчасці паасобных пісьменнікаў з «Узвышша», але ў цэлым крытыка пайшла на карысць. Яна памагла большасці членаў «Узвышша» усвядоміць свой творчы шлях і шукаць выхаду з фальшывага становішча, у якім яны апынуліся. У выніку вострых рознагалоссяў з «Узвышша» была выключана група членаў, якая асабліва ўпарта абараняла старыя пазіцыі, а ў 1931 годзе «Узвышша» аб'явіла аб самаліквідацыі». (К. Крапіва).*)

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 96—97.

1927

Выходзіць кніга Кандрата Крапівы «**Байкі**» (Мінск, БДВ, 1927). К. Крапіва пачынае друкаваць свае творы, сатырычныя вершы і апавяданні, байкі ў новым часопісе «Узвышша» (№№ 1, 2, 3, 4, 5, 6), змяшчае ў ім і сваю студэнцкую працу «Беларускія прыказкі» (№ 6). Друкаваліся ў 1927 годзе творы К. Крапівы ў часопісах «Чырвоны сейбіт» (№№ 6-7) «Беларускі піянер» (№№ 17, 22, 23) і «Беларуская работніца і сялянка» (№ 10), а таксама ў газеце «Чырвоная змена» (№ 29).

Ва ўкраінскіх часопісах «Червоний перець» (№№ 16, 18, 19, 20, 22) надрукаваны вершы і байкі К. Крапівы, перакладзеныя на ўкраінскую мову.

1928

Побач з байкамі і сатырычнымі вершамі Кандрат Крапіва піша сатырычныя апавяданні. Выдаюцца зборнікі яго апавяданняў «**Людзі-суседзі**» (Мінск, БДВ, 1928), другім выданнем выходзяць кнігі пісьменніка «**Крапіва**», «**Біблія**» і «**Байкі**», байкі выдаюцца таксама ў перакладзе на ўкраінскую мову (**Кропивини байки**. Пераказав С. Пилипенко.

(Харків, Держ. вид-во України, 1928). Пісьменнік выступае ў друку (часоп. «Узвышша», 1928, № 3) з артыкулам «Думкі пра сатыру».

Творы К. Крапівы друкаваліся ў часопісах «Узвышша» (№№ 1, 2, 3, 4) і «Беларускі піянер» (№№ 11, 24), а таксама ва ўкраінскім часопісе «Всесвіт» (№ 11).

1929

К. Крапіва друкуецца ў часопісах «Узвышша» (№№ 1, 7, 9—10) і «Беларускі піянер», а таксама ў газеце «Савецкая Беларусь» (№№ 137, 189). У перакладзе на ўкраінскую мову змешчана ў альманаху «Нова Білорусь» (Харків, 1929, с. 86—87) байка К. Крапівы «**Махальнік Іваноў**».

1930

Кандрат Крапіва заканчвае Беларускі Дзяржаўны ўніверсітэт (літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака). Цяпер пісьмен-

нік амаль выключна займаецца літаратурнай і навуковай працай.

На працягу 1930 года піша паэму-казку «Хвядос-чырвоны нос», апублікаваную ў часопісе «Узвышша» (№№ 6, 7, 8, 9—10).

У 1930 годзе выходзіць зборнік гумарыстычных апавяданняў К. Крапівы «**Жывыя праявы**» (Мінск, БДВ, 1930) у серыі «Мастацкае слова масам» і два зборнікі яго сатырычных вершаў «**Пра нашых шкоднікаў, папоўды ўгоднікаў**» (Мінск, БДВ, 1930) і «**Ухабы на дарозе**» (Мінск, БДВ, 1930), трэцім выданнем выдадзены зборнік «**Крапіва**»

(Мінск, БДВ, 1930). Вершы К. Крапівы друкаваліся ў часопісе «Узвышша» (№№ 1, 2).

У перакладзе Кандрата Крапівы вышлі зборнікі апавяданняў А. П. Чэхава «Дзівакі-нябожчыкі» (Мінск, БДВ, 1930), В. Шышкова «Чалавек» (Мінск, БДВ, 1930), Астапа Вішні «Усмешкі» (Мінск, БДВ, 1930).

1931

Асобным выданнем выдадзена паэма-казка Крапівы «**Хвядос-чырвоны нос**» (Мінск, БДВ, 1931). Вершы і артыкулы пісьменніка друкаваліся ў часопісе «Узвышша» (№ 1, 5), газеце «Звязда» (№№ 132, 172, 179, 181). У перакладзе Кандрата Крапівы на беларускую мову выдадзена 2-я частка рамана Яраслава Гашэка «Прыгоды ўдалога ваякі Швэйка ў сусветную вайну», Ч. 2. (Мінск, БДВ, 1931).

1932

Кандрат Крапіва працуе загадчыкам аддзела ў рэдакцыі часопіса «Полымя рэвалюцыі» (1932—1936).

З вялікім задавальненнем сустраў пісьменнік пастанову ЦК ВКП(б) па пытаннях літаратуры. Аб сваіх адносінах да гэтай падзеі Крапіва піша ў сваёй аўтабіяграфіі наступнае: «У выніку пастановы ЦК ВКП(б) «Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый» і стварэння адзінага Саюза савецкіх пісьменнікаў была знойдзена новая арганізацыйная

форма, якая спрыяла кансалідацыі і творчаму росквіту ўсіх пісьменнікаў, што стаялі на платформе Савецкай улады.

Адчуваць сябе не «папутнікам», а паўнапраўным членам пісьменніцкай сям'і было для мяне вялікім маральным задавальненнем». (К. Крапіва).*)

Пісьменнік заканчвае першую частку рамана «Мядзведзічы» — эпічны твор аб жыцці беларускай вёскі ў часы грамадзянскай вайны і ў аднаўленчы перыяд. Раман друкаваўся ў часопісе «Полымя рэвалюцыі» (1932, №№ 1, 2, 3, 4; 1933, №№ 1, 2—3), а таксама выдадзен асобнай кнігай (Мядзведзічы. Мінск, ДВБ, 1932).

Выйшлі з друку два зборнікі сатырычных вершаў і баек «Калючы строй» (Мінск, ДВБ, 1932) і «Выбраныя байкі» (Мінск, ДВБ, 1932); выходзіць 4-е выданне паэтычнага зборніка «Крапіва» (Мінск, ДВБ, 1932).

Творы К. Крапівы друкаваліся ў часопісах «Полымя рэвалюцыі» (№№ 1—4), «Іскры Ильіча» (№№ 6, 9), а таксама ў газетах «Звязда» (№№ 85, 258, 260, 265, 268, 274, 292) і «Літаратура і мастацтва», (№ 10).

1933

Кандрат Крапіва пачынае працаваць у галіне драматургіі. У другой палавіне 1933 г. ён піша свой першы буйны драматычны твор — псіхалагічную драму «Канец дружбы» — аб узаемаадносінах асабістага і агульнанароднага ў Савецкай краіне і аб сапраўднай дружбе. Друкуе ў газеце «Літаратура і мастацтва» артыкул «Што мне рупіць», у якім спыняецца на ролі сатыры ў савецкай літаратуры.

У артыкуле «Слова да малодшых» (часоп. «Заклік» 1933, № 2) К. Крапіва расказвае аб вопыце сваёй пісьменніцкай працы і дае парады пачынаючым пісьменнікам. Аб

*) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп «Полымя», 1962, № 12, с. 27.

уласнай творчасці К. Крапіва піша ў артыкуле наступнае: «Дзесяць год свае творчасці я разглядаю (у плане літаратурным) як вучобу, як пробу сваіх сіл на розных тэмах і ў розных жанрах. Мне здаецца, што пісаў я дагэтуль — так, пакуль што, а па-сапраўднаму пісаць яшчэ толькі пачну. Можа, гэта «пакуль што» так і застанецца назаўсёды, можа, яно і вызначыць маё сапраўднае месца ў літаратуры, але суб'ектыўна ў мяне такое адчуванне: пісаў я, між іншым, да часу, бо не мог не адгукнуцца на тую ці іншую грамадскую з'яву, а за сапраўдную вялікую творчую работу вось-вось зараз вазьмуся. Таму я не магу лічыць сябе «закончаным» майстрам нават у асноўным для мяне жанры — у сатыры. Можа, не раз яшчэ прыдзецца мне, калі грунтоўна, а калі ў паасобных момантах, пераглядаць і пераацэньваць свой творчы метады і свой арсенал мастацкіх сродкаў».*).

У часопісе «Заклік» (№№ 1,2) друкаваліся эпіграмы К. Крапівы, змяшчаліся творы пісьменніка таксама ў часопісе «Полымя рэвалюцыі» (№№ 1, 2, 3) і ў газетах «Звязда» (№№ 11, 38, 42, 49) і «Літаратура і мастацтва» (№№ 4, 31).

1934

Кандрат Кандратавіч Атраховіч (Крапіва) прыняты ў члены Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР.

У жніўні прымае ўдзел у рабоце Першага Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў СССР.

Творы К. Крапівы друкаваліся ў часопісе «Полымя» (№ 1) і ў зборніках «Бальшавіцкая моладзь» (Мінск, 1934), «Вясна пераможная» (Мінск, 1934).

Выдадзены: п'еса «Канец дружбы» (Мінск, ДВБ, 1934); кніга вершаў і баек 1922—

*) Крапіва К. Збор твораў. Т. 2.

Мінск, 1956, с. 439—440.

1933 г. К. Крапівы пад назвай «Творы. Т. 1. (Мінск, ДВБ, 1934). Письменнік атрымаў за п'есу «Канец дружбы» прэмію на конкурсе СНК БССР*). П'еса ставіцца Першым Беларускаім дзяржаўным тэатрам (зараз Беларускі Акадэмічны драматычны тэатр імя Янкі Купалы).**)

«Пасля пастаноўкі гэтай п'есы, — піша К. Крапіва, — я грунтоўна «заграз» у драматургіі на шкоду іншым жанрам. Драматургія патрабуе шмат напружанай працы і нерваў. Часта цяжэй за ўсё драматургу прыходзіцца тады, калі п'еса ўжо напісана. Тым не менш жанр гэты мае асабліва прывабныя ўласцівасці і моцна трымае пісьменніка ў палоне, так што нават пасля цяжкіх расчараванняў з ім не лёгка растацца»***)

1935

К. Крапіва публікуе вершы і байкі ў газетах «Звязда» (№№ 138, 148, 155, 285) і «Літаратура і мастацтва», (№№ 49, 70), а таксама ў часопісе «Іскры Ільіча» (№ 5).

У школьнай серыі выдадзен зборнік твораў К. Крапівы «**Выбраныя вершы**» (Мінск, ДВБ, 1935), у другі раз выдаецца першая частка рамана «**Мядзведзічы**» (Мінск, ДВБ, 1935); у перакладзе на рускую мову выдаецца п'еса «Канец дружбы» пад назваю «**Дружба**» (М., Бюро по распространению драм. продукции «Цедрама», стеклогр. издание, 1935) і друкуецца урывак з рамана «Мядзведзічы» у перакладзе П. Мініна і Н. Макаева (у кн.:

*) Гл. кн.: БДТ-1. XV лет существования. 1920—1935. Мінск, 1935, с. 32.

**) Рэцэнзію А. Звонака на спектакль гл. у газ. «Літаратура і мастацтва», 1934, № 57. Гл. таксама кнігі: Рамановіч Яўг. Першы тэатр. Мінск, 1946, с. 33; Няфёд Ул. Беларускі тэатр. Мінск, 1959, с. 185—187. Спіс асоб, занятых у спектаклі гл. у кн. «1-шы Беларускі дзяржаўны тэатр. Падарожжа 1934 г. Чэрвень — ліпень, г. Бабруйск, Гомель». (Мінск, выд. БДТ-1, 1934, с. 11).

***) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 97.

Проза советской Белоруссии. Смоленск, 1935, с. 87—89).

1936 Кандрат Крапіва публікуе свае творы ў газетах «Звязда» (№№ 1, 7, 9, 21, 22, 41, 47, 48, 62, 75, 76, 78, 89, 104, 153, 201, 281, 285) і «Літаратура і мастацтва» (№ 50).

Пісьменнік перакладае на беларускую мову камедыю Д. І. Фанвізіна «Недарасль». П'еса вышла асобным выданнем (Мінск, ДВБ, 1936)*).

У перакладзе на ўкраінскую мову выдадзена п'еса «Канец дружбы» (Кінець дружбы. Харків, обл. база самадзяльнаго мистецтва. Обл. ВНО, 1936).

1937 Кандрат Крапіва піша гераічную драму «Партызаны», прысвечаную партызанскай барацьбе беларускага народа з белапольскімі акупантамі ў час грамадзянскай вайны. Першы раз п'еса была пастаўлена Барысаўскім**) калгасна-саўгасным тэатрам.

Публікуе свае творы ў часопісе «Полымя рэвалюцыі» (№№ 7, 11) і газетах «Звязда» (№ 7) і «Літаратура і мастацтва» (№№ 37, 56, 58—59, 63).

У перакладзе К. Крапівы на беларускую мову выдадзена камедыя М. В. Гоголя «Жаніцьба» (Мінск, 1937) і «Выбраныя творы» А. П. Чэхава (Мінск, 1937).

1938 Выдадзены п'еса Кандрата Крапівы «Партызаны» (Мінск, ДВБ, 1938) і зборнік «Выбраная сатыра» (Мінск, ДВБ, 1938). П'еса была выдадзена таксама на рускай мове (Партизаны. Авториз. пер. И. П. Пикулева и Н. Н. Богданова. М., «Искусство», 1938).

П'еса «Партызаны» была пастаўлена

*) На кнізе не паказаны перакладчык. Сведчанне самога К. Крапівы аб тым, што ён з'яўляецца аўтарам пераклада, гл. на с. 60 данага даведніка.

**) Гл. у кн.: Няфёд Ул. Беларускі тэатр. Мінск, АН БССР, 1959, с. 210—211.

ў Мінску Першым Беларускім дзяржаўным тэатрам.*)

У газеце «Літаратура і мастацтва» (№ 7) надрукавана байка «Давялося свінне на неба глядзець». К. Крапіва публікуе пераклады вершаў М. Някрасава і Ул. Маякоўскага (газ. «Літаратура і мастацтва», 1938, № 21).

1939

Кандрат Крапіва зноў прызваны ў рады Чырвонай Арміі, прымае ўдзел у вызваленні Заходняй Беларусі, потым у фінскай кампаніі.

У гэтым годзе пісьменнікам напісана і надрукавана ў часопісе «Полымя» (№ 9) сатырычная камедыя «Хто смяецца апошнім», якая выкрывае ворагаў савецкага народа і іх пасобнікаў — паклёпнікаў і падхалімаў. Гэтая п'еса мае выключна вялікі поспех сярод гледачоў і не сыходзіць са сцэны тэатраў і да нашых дзён.

У верасні 1939 года Заслаўскі калгасна-саўгасны тэатр (былы Барысаўскі) выехаў услед за часцямі Чырвонай Арміі, якія вызвалялі Заходнюю Беларусь. У рэпертуары тэатра ў гэты час была п'еса К. Крапівы «Партызаны». Пастаноўка мела вялікі поспех сярод заходнебеларускага насельніцтва.**)

У кастрычніку адбываецца прэм'ера спектакля «Хто смяецца апошнім» у Першым драматычным тэатры БССР.***)

*) Рэц. на пастаноўку гл. у газ. «Звязда» № 96; «Сов. Белоруссия», № 96; «Знамя юности», № 5; «Літаратура і мастацтва» № 24 за 1938 г. Лібрэта спектакля гл. у кн.: Белорусский государственный драматический театр. XVIII лет существования 1920—1938 г. Мінск, 1938, с. 8—12.

**) Гл. у кн.: Няфёд Ул. Беларускі тэатр. Мінск, АН БССР, 1959, с. 211; Пестрак П. «Партызаны» на Народным сходзе. (газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.)

***) Гл. газ. «Звязда», 1939, 22 кастр.; «Сов. Белоруссия», 1939, 18 окт.; «Знамя юности», 1939, 4 ноября; у кн.: Няфёд Ул. Беларускі тэатр. Мінск, АН БССР, 1959, с. 236—240.

Творы К. Крапівы публікуюцца ў часопісе «Полымя рэвалюцыі» (№ 9) і газетах «Літаратура і мастацтва» (за 29 крас. і 3 кастр.) і «Чырвоная змена» (за 20 жніўня). Выдадзена ў перакладзе на рускую мову п'еса «Партизаны» (М., «Искусство», 1939).

Кандрат Крапіва публікуе перакладзеныя ім некалькі раней на беларускую мову п'есы А. Астроўскага «Навальніца», «Беспасажніца», «Даходнае месца» і «Ваўкі і авечкі» (у кн.: Астроўскі А. П'есы. Мінск, ДВБ, 1939), а таксама вершы Т. Шаўчэнкі (часоп. «Полымя», 1939, № 3).

1940

11 кастрычніка 1940 г. Кандрат Кандратавіч абраны членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР.

20 чэрвеня пасля Дэкады беларускага мастацтва ў Маскве Кандрат Крапіва ўзнагароджаны ордэнам Леніна*) за выдатныя заслугі ў справе развіцця беларускага тэатральнага мастацтва. Першы Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр пачаў свае выступленні ў Маскве спектаклем «Партизаны» па аднайменнай п'есе Кандрата Крапівы.**)

3 вялікім поспехам прайшла на Дэкадзе таксама п'еса драматурга «Хто смяецца апошнім.***)

У перакладзе на рускую мову выладзена камедыя «Хто смяецца апошнім» (М.-Л., «Искусство», 1940); перавыдадзена на рускую мову драма «Партизаны» (М.-Л., «Искусство», 1940).

У перакладзе Кандрата Крапівы выдадзена

*) Гл. газ. «Звязда», 1940, 21 чэрв.

**) Гл. газ. «Правда», 1940, 5 июня; «Лит. газета», 1940, 16 июня; «Звязда», 1940, 10 чэрв.; «Сов. Белоруссия», 1940, 8 июня; «Чырв. змена», 1940, 8 чэрв.; часоп. «Тэатр», 1940, № 7, с. 3—13.

***) Гл. газ. «Известия», 1940, 14 июня; «Лит. газета», 1940, 16 июня; «Звязда», 1940, 14 і 16 чэрв.; «Сов. Белоруссия», 1940, 14 июня; «Чырв. змена», 1940, 16 чэрв.; «Знамя юности», 1940, 14 июня; «Літаратура і мастацтва», 1940, 23 чэрв.; часоп. «Тэатр», 1940, № 7, с. 3—13.

паэма Тараса Шаўчэнкі «Наймічка» (Мінск, ДВБ, 1940).

941

15 лютага 1941 года Кандрату Кандратавічу Крапіве і выканаўцу цэнтральнай ролі артысту Г. Глебаву прысуджана Дзяржаўная прэмія другой ступені за п'есу «Хто смяецца апошнім».*)

Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны пісьменнікам выдадзена кніга «**Выбраныя творы**» (Мінск, ДВБ, 1941).

У час Вялікай Айчыннай вайны Кандрат Крапіва знаходзіўся ў радах Савецкай Арміі. Пісьменнік працаваў у рэдакцыі франтавых газет «Красноармейская правда» і «За Савецкую Беларусь».

Апошняя прызначалася для беларускага насельніцтва і закідвалася на самалётах у нямецкі тыл.

У снежні 1941 г. К. Крапіва ўступае ў рады Камуністычнай партыі.

942

Кандрат Крапіва дэмабілізуецца з Арміі і знаходзіцца ў распараджэнні ЦК КП(б)Б.

Вясною Кандрат Кандратавіч публікуе артыкулы «Белорусский народ живет и борется» («Известия», 1942, 14 марта) аб партызанскім руху на Беларусі і «Фашистские махинации к юбилеям» («Савецкая Беларусь», 1942, 6 крас.) аб кашчунстве над імем паэта Максіма Багдановіча.

У кастрычніку 1942 г. К. Крапіва выступае на Другім мітынгу прадстаўнікоў беларускага народа, расказвае аб разбурэнні фашысцкімі акупантамі каштоўнасцей Беларусі.**)

Творы пісьменніка друкаваліся ў газ. «Савецкая Беларусь», 1942, 12 лют., 23 сак.; у газеце-плакаце «Раздавім фашысцкую гадзі-

*) Гл. газ. «Правда», 1941, 16 сак.

**) Прамова на мітынгу апублікаваная ў газ. «Савецкая Беларусь», 1942, 8 кастр.

ну», 1942, № 32, 33, 40, 43, 46, 50, 59, 61, 63, 64 (з подпісам і без подпісу).*)

У 1942 годзе сям'я Кандрата Крапівы перанесла вялікую страту: загінуў на фронце сын Барыс.

1943

3 сакавіка 1943 года і да канца вайны пісьменнік працуе адказным рэдактарам сатырычнай газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну». На старонках гэтага выдання (1943 №№ 75, 85, 90, 105, 111, 114) змяшчалася многа сатырычных твораў Крапівы з подпісам і без подпісу аўтара.**)

«У час вайны я зноў вярнуўся да сатырычнага жанра. Сатырычныя вершы, фельетоны, памфлеты, эпіграмы, подпісы пад карыкатурамі — вось тая зброя, якую я па меры сіл накіраваў удары ворагу».***)

Але К. Крапіва працуе ў час вайны і на стварэннем твораў буйных форм. У 1943 годзе піша ён псіхалагічную драму «Проба агню» аб патрыятызме, мужнасці і маральнай велічы савецкага народа, выбрабаванымі ў агні Айчыннай вайны. П'еса была надрукаваная ў кнізе: Беларусь. Альманах І. М., «Савецкая Беларусь», 1943, с. 52—84.

У гэтым жа годзе пісьменнікам напісаны нарыс «Герой Савецкага Саюза Міхаіл Сільніцкі», які выдадзены асобнай брашурай. (М., выд-ва «Савецкая Беларусь», 1943). Друкаваўся К. Крапіва і ў газеце «Партызанская дубінка» (1943, №№ 1(17), 2(18), 3(19)).

У чэрвені 1943 г. у Другім беларускім дзяр

*) Гл. кн.: Багрова А. П. Беларуская сатырычная літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Мінск, 1960, с. 113 і 114.

**) Гл. кн.: Багрова А. П. Беларуская сатырычная літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Мінск, 1960, с. 113, 114.

***) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1960, № 12, с. 98.

жаўным тэатры, які ў той час знаходзіўся ў г. Уральску (Казахстан), адбылася прэм'ера пастаноўкі «П р о б а а г н ё м» (рэжысёр спектакля Н. Лойтар).*) На спектаклі прысутнічаў аўтар.

У снежні Другі беларускі дзяржаўны тэатр ставіць п'есу «П р о б а а г н ё м» ужо ў горадзе Арэхава-Зуеве, куды тэатр пераехаў у лістападзе 1943 г.**)

1944

У сакавіку — красавіку 1944 г. выездная бригада Другога Беларускага дзяржаўнага тэатра, які знаходзіўся ў гор. Арэхава-Зуеве, паказвае п'есу Крапівы «П р о б а а г н ё м» у часцях дзеючай арміі і ў вызваленых раёнах Беларусі.***)

Вясною 1944 г. Кандрат Кандратавіч, разам з усёй рэдакцыяй газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну», пераехаў у Гомель, летам — у Мінск.

«... 7 ліпеня, — піша пісьменнік, — я ўжо быў у толькі што вызваленым Мінску.****)

Творы К. Крапівы друкаваліся ў газетах «Савецкая Беларусь», 1944, 1 студз. і «Звязда», 1944, 8 жніўня і 6 верасня, «Раздавім фашысцкую гадзіну» (№№ 115, 116, 121, 122, 124—125, 127—128, 129, 130, 132, 134, 137 і «Партизанская дубінка» (1943, №№ 1(17), 2(18), 3(19).*****)

*) Гл. газ. «Савецкая Беларусь», 1943, 3 ліп.; «Литература и искусство», 1943, № 2; «Приуральская правда», 1943, 26 июня.

**) Гл. заметки: «Заслуженный успех» у Арэхава-Зуеўскай газ. «Большевик», 1943, 18 дек.; «Сильное впечатление» (газ. «Большевик», 1944, 11 янв.; Ф. Н. Тургенев. «Желаю новых успехов». (газ. «Большевик», 1944, 11 янв).

***) Гл. артыкул Я. Садоўскага «Франтавая бригада Другога Драматычнага тэатра» (газ. «Савецкая Беларусь», 1944, 3 сак.) і хроніку «У Другім Драматычным тэатры» у часоп. «Беларусь», 1944, № 3, с. 64.

****) Крапіва К. Ад маленства да сталасці. Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 98.

*****) Гл. кн.: Багрова А. П. Беларуская сатырычная літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Мінск, 1960, с. 113, 116—117.

1945

У чэрвені 1945 г. пісьменнік прызначан адказным рэдактарам створанага пасля вайны гумарыстычнага часопіса «Вожык». Працаваў на гэтай пасадзе да 1947 года. Адначасова прымаў удзел у рабоце Акадэміі навук БССР.

У канцы снежня выступае на Пленуме Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР з прамовай у якой дае агляд беларускай драматургіі за 5 год.*) Прамоўца робіць некаторыя заўвагі аб асаблівасцях драматургічных жанраў: «... Без сутычак інтарэсаў дзеючых асоб, — кажа К. Крапіва, — драматургія не можа існаваць.

Асабліва цяжкім з'яўляецца камедыйны жанр. Прызначэнне сатыры — бачыць тое, што аджыло свой век, што з'яўляецца тормазам для далейшага руху грамадства наперад.

Але пры гэтым трэба мець на ўвазе, што рэзананс сатырычнага твора, пры ўсіх іншых аднолькавых умовах, залежыць ад значнасці аб'екта, на які гэты твор накіраваны. Аб'екты сатыры падобны да звона: калі па вялікім звоне ўдарыць нават маленькім малаточкам, дык гук будзе вялікі, а па маленькім звоне хоць бі вялікім молатам, гуку вялікага не будзе.**)

Кандрат Крапіва піша камедыю «Мілы чалавек». П'еса публікуецца ў часопісе «Полюмя» (№ 9) і ставіцца Беларускай дзяржаўным тэатрам імя Янкі Купалы (г. Мінск).***) Камедыя выдаецца ў перакладзе

*) Гл. пад назв. «Песы і вобразы» у кн.: Крапіва К. Збор твораў. Т. 2. Мінск, 1956, с. 449—465. Упершыню друкаваўся ў газеце «Літаратура і мастацтва», 1946, № 2.

**) Крапіва К. Збор твораў. Т. 2. Мінск, 1956, с. 449.

***) Гл. заўвагі аб спектаклю: Крысько Ц. Заўвагі аб спектаклі. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1945, 12 верас.; Карпаў У. «Мілы чалавек». (Там жа); Няфёд Ул. Тэатр у вогненныя гады. Мінск, 1959, с. 143—152; Няфёд Ул. Беларускі тэатр Нарыс гісторыі. Мінск, 1959, с. 320—322; Орлов Д. Сатырычныя камедыі К. Крапівы. Газ. «Сов. Белоруссия», 1956, 13 февр.

дзе на рускую мову. (М., Отд. распространения Всесоюз. упр. по охране авт. прав, 1945. Отпеч. множит. аппаратом).

Публікуецца аднаактовая п'еса «Валодзеў гальштук» у кн.: [Беларусь]. Альманах. 2. Мінск, 1945, с. 50—57).

Дзяржаўнае выдавецтва выдае на беларускай мове «Байкі» І. Крылова пад рэдакцыяй Кандрата Крапівы. Некаторыя байкі, змешчаныя ў зборніку, пераклаў Кандрат Кандратавіч.

1946

16 лютага 1946 г. К. Крапіва прызначаны загадчыкам сектара мовы, літаратуры і мастацтва Акадэміі навук БССР.

У студзені — лютым 1946 года Кандрат Кандратавіч выязджаў у складзе беларускай дэлегацыі ў Англію (Лондан) на Першую сесію Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.*) Сваімі ўражаннямі аб сталянцы Англіі пісьменнік падзяліўся з чытачамі ў нарысе «Лондан».**)

У тым жа годзе К. Крапіва ў складзе дэлегацыі Славянскага камітэта СССР удзельнічаў у Славянскім кангрэсе ў Празе. Ён наведаў таксама Брно, Браціславу і інш. гарады.***)

Да 25-годдзя літаратурнай дзейнасці Кандрата Крапівы (1922—1947) Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла зборнік яго выбраных сатырычных твораў «Смех і гнеў» (Мінск, ДВБ, 1946) і кнігу «П'есы» (Мінск, ДВБ, 1946).

Кандрат Кандратавіч Крапіва піша артыкул «Чалавек — перш за ўсё» да 10-годдзя з дня смерці А. М. Горкага (газ.

*) Гл. паведамленне К. Крапівы з Лондана «Обзор за неделю» (газ. «Сов. Белоруссия», 1946, 21 янв.)

**) Газ. «Літаратура і мастацтва», 1946, 16 сак.

***) Гл. артыкул «Сход славянскіх дзеячоў Беларусі» (газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 3 чэрв.

«Звязда», 1946, 18 чэрв.) і прадмову да першай кнігі Янкі Брыля «Апавяданні» (Мінск, ДВБ, 1946); друкуе свае вершы і артыкулы ў газетах «Савецкая Беларусь» (1946, 12 лют.; 3 лістап.), «Савецкі селянін» (1946, 27 чэрв.), «Літаратура і мастацтва» (1946, 16 сак.) і «Піянер Беларусі» (1946, 4 снеж.), а таксама ў часоп. «Бярозка» (1946, № 2).

У перакладзе на рускую мову творы К. Крапівы друкаваліся ў часопісах «Ленинград» (1946, № 3—4), «Звезда» (1946, № 4) і «Костер» (1946, № 5—6).

1947 9 лютага 1947 г. Кандрат Кандратавіч Крапіва выбраны дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР. *)

31 мая выступіў на актыве славянскіх дзеячоў БССР. У сваёй прамове Кандрат Кандратавіч Крапіва падзяліўся ўражаннямі аб паездцы ў Чэхаславакію і сустрэчы з славянскімі дзеячамі. **)

24 лістапада ў памяшканні Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы, грамадскасць рэспублікі ўрачыста адзначыла 50-годдзе з дня нараджэння і 25-годдзе літаратурнай дзейнасці Кандрата Крапівы. ***)

Кандрат Крапіва друкаваўся ў часопісе «Большавік Беларусі» (1947, № 12) і «Вожык» (1947, № 3—4).

У кастрычніцкай серыі «Выбраныя творы беларускай савецкай літаратуры. 1917—1947» выдадзена кніга твораў К. Крапівы «**Выбраныя творы**» (Мінск, ДВБ, 1947).

1948 У 1948 г., калі Праўленне Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР для ўзмацнення кіраўніцтва работай утварыла Сакратарыят Саюза Кандрат Крапіва быў выбраны сакратаром

*) Гл. газ. «Звязда», 1947, 13 лют.

**) Гл. артыкул «Сход славянскіх дзеячоў Беларусі». Газ. «Звязда», 1947, 3 чэрв.

***) Гл. часоп. «Полымя», 1947, № 12, с. 135.

Саюза па пытаннях драматургіі. Ён робіць даклад «Беларуская савецкая драматургія за 1947 год»*) на рэспубліканскім сходзе пісьменнікаў.

Пісьменнікам напісана драма «3 народам» аб жыцці і барацьбе беларускага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі на часова акупіраванай ворагам тэрыторыі. П'еса друкавалася ў часопісе «Полюмя» (1948, № 6) і выдадзена асобнай кніжкай (**3 народам**). П'еса ў 7-мі карцінах. Мінск, ДВБ, 1948). Яна ставіцца Беларускім драматычным тэатрам імя Янкі Купалы (г. Мінск).** у час гастролёў тэатра ў Маскве п'еса Крапівы «3 народам» ставілася Беларускім дзяржаўным тэатрам імя Янкі Купалы на сцэне Маскоўскага мастацкага тэатра.***)

У Палескім драматычным тэатры імя Янкі Купалы (г. Мазыр) ішла п'еса К. Крапівы «Партызаны».****)

У серыі «Бібліятэка школьніка» выпускае на кніга К. Крапівы «**Выбраныя творы**» (Мінск, ДВБ, 1948).

У зборнку «Беларуская савецкая паэзія» (Кіеў, Дзяржвыд УССР, 1948) змешчаны творы К. Крапівы ў перакладзе на украінскую мову.

1949 Да 30-годдзя Беларускай ССР (1 студзеня 1949 г.) Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 30 снежня 1948 г. Кандрат Кандратавіч Атраховіч (Крапіва) узнагароджаны другім ордэнам Леніна.*****)

25 студзеня — 3 лютага Крапіва ўдзельнічаў у Дэкадзе беларускай літаратуры ў Мас-

*) Газ. «Літаратура і мастацтва», 1948. 6 сак.

**) Гл. рэц.: Няфёд Ул. «3 народам» (газ. «Звязда», 1949, 2 лют.); У кн.: Няфёд Ул. Сучасны беларускі тэатр. (1946—1959). Мінск, 1961, с. 39—44.

*** Гл. газ. «Советское искусство», 1948, 24 июля.

****) Рэц. на пастаноўку гл. у газ. «Палесская праўда», 1948, 20 студз.

*****) Гл. газ. «Звязда», 1949, 1 студз.

3. Кандрат Крапіва.

кве, выступаў у Цэнтральным Доме літаратуры з чытаннем сваіх твораў. Напярэдадні Дэкады ў сааўтарстве з П. Броўкам апублікаваў артыкул «Літаратура Советской Белоруссии».*)

У сакавіку ў газетах публікуецца заява Якуба Коласа, Пятруся Броўкі, Кандрата Крапівы і іншых «За трывалы дэмакратычны мір паміж народамі супроць падпальшчыкаў вайны», у якой пісьменнікі Беларусі адзінадушна падтрымліваюць прапанову аб скліканні Усесветнага кангрэса абаронцаў міру.**)

20—24 чэрвеня Кандрат Кандратавіч удзельнічае ў рабоце Другога з'езда пісьменнікаў БССР, на якім выступіў з прамоваю па пытаннях драматургіі.***)) З'езд абраў К. Крапіву ў склад Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР.****)) Напярэдадні з'езду пісьменнік апублікаваў артыкул «Белорусская советская драматургия перед 2-м съездом писателей БССР»*****), пасля з'езду — артыкул «Пятнадцать плодотворных лет»,*****)) таксама прысвечаны развіццю беларускай драматургіі. Публікуецца ў газеце «Правда», (1949, 3 янв.), нарыс «Беларусы», а ў часопісе «Беларусь» (1949, № 1), — артыкул «Аб характары беларуса».

Творы К. Крапівы друкуюцца таксама ў газетах «Звязда» (15 сак., 29 мая, 24, 30 чэрв.), «Советское искусство» (6 авг.), «Куль-

*) Газ. «Культура и жизнь», 1949, 21 янв.

**) Газ. «Сов. Белоруссия», 1949, 20 марта; «Літаратура і мастацтва», 1949, 19 сак.

***)) Крапіва К. На правільным шляху. (Газ. «Літаратура і мастацтва», 1949, 9 ліп.

****)) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1949, 2 ліп.

*****)) Газ. «Сов. Белоруссия», 1949, 10 июня.

*****)) Газ. «Советское искусство», 1949, 6 авг.

тура і жыццё» (21 янв.), «Сов. Беларусія» (10 июня), «Савецкі селянін» (2 кастр.), «Настаўніцкая газета» (17 сак.), «Літаратура і мастацтва» (7 мая, 18 чэрв., 9 ліп., 26 лістап., 21 снеж.), «Гродзенская праўда» (23 снеж.), а таксама ў часопісе «Беларусь» (№ 1).

У канцы 1949 года Палескі абласны драматычны тэатр ставіць п'есу К. Крапівы «Знакомство» (пастаноўшчык В. Пацехін).*)

На працягу года К. Крапіва піша некалькі артыкулаў у абарону міру («Мір належыць простым людзям»**), «Фронт міру непераможны»***) і інш.

14 лістапада Кандрат Кандратавіч Крапіва выбран правадзейным членам Акадэміі навук БССР).****)

Напісана камедыя К. Крапівы з жыцця калгаснай вёскі «Пяюць жаваранкі» (часоп. «Полымя», 1950, № 8). П'еса ідзе ў пастаноўцы Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы (г. Мінск, рэжысёр К. Саннікаў)*****), тэатра імя Якуба Коласа (г. Віцебск, рэжысёр М. Міцкевіч)***** і Палескага тэатра (гор. Пінск, рэжысёр В. Шутаў).***** На рускай мове п'еса выдадзена асобным выданнем (Мінск, Госиздат БССР, 1950).

Кандрат Крапіва публікуе артыкулы

*) Гл. газ. «Палесская праўда», 1949, 4 снеж.

**) Газ. «Літаратура і мастацтва», 1949, 7 мая.

***) Газ. «Савецкі селянін», 1949, 2 кастр.

****) Гл. газ. «Сов. Белоруссия», 1950, 3 ноября; «Весті Акадэміі навук БССР», 1950, № 6, с. 176.

*****) Гл. газ. «Звязда», 1950, 18 кастр., «Сов. Белоруссия», 1950, 2 дек., «Літаратура і мастацтва», 1950, 23 снеж.; у кн.: Няфёд Ул. Сучасны беларускі тэатр (1945—1959). Мінск, 1961, с. 119—126.

*****) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1950, 23 снеж. У кн.: Няфёд Ул. Сучасны беларускі тэатр (1945—1959). Мінск, 1961, с. 126.

*****) Там жа, с. 127.

«Войне не быть» (газ. «Известия», 1950, 15 окт.) і «Савецкім людзям патрэбны мір» (газ. «Звязда», 1950, 15 кастр.)

У артыкуле «Нескарыстаныя магчымасці» (газ. «Літаратура і мастацтва», 1950, 11 сак.) аўтар разглядае слабыя бакі асобных твораў А. Куляшова, М. Танка, П. Броўкі і М. Лынькова. Артыкул «Выдатны пісьменнік і чалавек» (газ. «Літаратура і мастацтва», 1950, 24 чэрв.) прысвечаны жыццю і творчасці Кузьмы Чорнага. Творы пісьменніка друкаваліся таксама ў газеце «Літаратура і мастацтва» за 11 сак. і 24 чэрв. і ў часопісе «Вожык» (№ 23).

Дзяржаўнае выдавецтва выдала на беларускай мове другое, больш поўнае выданне кнігі «Баек» І. Крылова. Сорок чатыры байкі пераклаў К. Крапіва.

1951

25 лютага 1951 г. Кандрат Крапіва выбраны дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР 3-га склікання.*)

17 сакавіка яму прысуджана Дзяржаўная прэмія трэцяй ступені за п'есу «Пяюць жаваўкі».**)

3 красавіка як адзін са старэйшых дэпутатаў Кандрат Крапіва адкрыў Пешрую сесію Вярхоўнага Савета БССР 3-га склікання.***)

25 кастрычніка К. Крапіва выступіў з дакладам па пытаннях развіцця беларускай мовы на навуковай сесіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, праведзенай у азнамянаванне 30-гадовага юбілею Універсітэта.

13 лістапада Кандрат Крапіва прызначаны дырэктарам Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук БССР.

*) Гл. газ. «Звязда», 1951, 28 лют.

**) Гл. газ. «Правда», 1951, 17 марта.

***) Прамову дэпутата К. К. Атраховіча (Крапівы) пры адкрыцці сесіі Вярхоўнага Савета БССР гл. у газ. «Звязда», і «Сов. Белоруссия», 1951, 4 крас.

Выдадзена п'еса «**Пяюць жаваранкі**» (Мінск, ДВБ, 1951). У бібліятэцы «Художественная самодеятельность» п'еса ў другі раз выдадзена на рускай мове («**Поют жаворонки**». М., Госкультпросветиздат, 1951) і на ўкраінскай мове («**Співають жайворонки**».) «Київ, «Мистецтво», 1951).

П'еса «**Пяюць жаваранкі**» ставіцца Ленінградскім дзяржаўным тэатрам камедыі,*) Цэнтральным тэатрам транспарту (г. Масква)** і Гродзенскім абласным драматычным тэатрам.***)

Выдадзена кніга К. Крапівы «**Драматычныя творы**» (Мінск, ДВБ, 1951). Артыкулы К. Крапівы па пытаннях беларускай мовы друкуюцца ў газетах «Известия» (16 сент.) і «Літаратура і мастацтва» (14 крас., 27 кастр.) і ў часопісах «Знамя» (№ 9), «Полымя» (№ 6) і «Известия Академии наук БССР» (№ 5).

У перакладзе Кандрата Крапівы на беларускую мову выдадзена камедыя М. В. Гоголя «Рэвізор» (Мінск, ДВБ, 1951).

25 студзеня 1952 г. Кандрат Кандратавіч Крапіва выступае з дакладам на навуковай канферэнцыі па пытаннях сучаснага беларускага правапісу, скліканай Інстытутам мовазнаўства Акадэміі навук БССР.****) і публікуе некалькі работ па пытаннях сучаснага беларускага правапісу.*****) Друкуе артыкул «Благотворное влияние могучего таланта» аб жыватворчым уплыве твораў

*) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1951, 20 студз.

**) Гл. газ. «Московская правда», 1951, 21 окт. і «Гудок», 1951, 18 окт.

***)) Гл. газ. «Гродзенская праўда», 1951, 19 мая.

****)) У кн.: Крапіва К. Збор твораў. Т. 2. Мінск, ДВБ, 1956, с. 514—533.

*****)) «Известия Академии наук БССР», 1952, № 2, с. 27—41; газ. «Літаратура і мастацтва», 1952, 9 лют. і «Настаўніцкая газета», 1952, 7 лют.

М. В. Гоголя на беларускую літаратуру і тэатральнае мастацтва.*)

15 лістапада выступіў з дакладам «Жыццё і творчасць народнага паэта Беларусі Якуба Коласа» на юбілейным вечары, прысвечаным 70-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа.**)

Артыкулы К. Крапівы і ўрыўкі з яго п'есы «Зацікаўленая асоба» друкаваліся таксама ў газетах «Советская Белоруссия» (17 окт.) і «Літаратура і мастацтва» (20 верас., 17 кастр.).

У 1952 годзе выдадзены «Драматычныя творы» К. Крапівы. (Мінск, ДВБ, 1952). Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры ў Маскве выдала «Антологию белорусской поэзии» (М., Гослитиздат, 1952). У ёй змешчана некалькі перакладаў сатырычных вершаў і баек К. Крапівы. Украінскае дзяржаўнае вучэбна-педагагічнае выдавецтва «Радянська школа» выпусціла ў Кіеве зборнік «Радянська літаратура народів СРСР». У ёй змешчаны і байкі К. Крапівы ў перакладзе на ўкраінскую мову. Румынскае выдавецтва «Карця Руса» выпусціла ў адной кнізе дзве савецкія п'есы на румынскай мове — «Зоры над Масквой». А. Сурава і «Пяюць жаваранкі» К. Крапівы (Бухарэст, 1952). На нямецкай мове выдадзена камедыя «Пяюць жаваранкі» (Берлін, 1952).

П'еса К. Крапівы «Пяюць жаваранкі» ідзе ў пастаноўках тэатра імя Грыбаедава (г. Тбілісі)***), Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Латвійскай ССР,****) Карэла-фінскага драматычнага тэатра (г. Петразаводск),*****) Шаўляйскага абласнога тэатра

*) Газ. «Сов. Белоруссия», 1952, 4 марта.

**) Часоп. «Полымя», 1953, № 1.

***) Гл. газ. «Заря Востока», 1952, 4 июня.

****) Гл. газ. «Зара», 1952, 27 чэрв.

*****) Гл. газ. «Ленинское знамя» (г. Петрозаводск), 1952, 13 июня.

1953

(Літоўская ССР),*) Рускага тэатра драмы і камедыі БССР (перасоўнага тэатра пры Белдзяржэстрадзе),**) Акадэмічнага тэатра імя Зенькавецкай (г. Львоў).***)

7 красавіка выступае з прамоваю на сходзе пісьменнікаў, якія працуюць у жанры сатыры і гумару.****)

17 кастрычніка 1953 г. Кандрату Крапіве прысуджана вучоная ступень доктара філалагічных навук.

21—24 кастрычніка Кандрат Кандратавіч удзельнічаў у рабоце 14-га Пленума Праўлення ССП СССР, прысвечаным праблемам развіцця савецкай драматургіі, выступаў у спрэчках.*****)

У сувязі з работай пленума К. Крапіва змясціў у газеце «Літаратура і мастацтва» (1953, 31 кастр.) артыкул «Аб сатырычнай камедыі».

28—29 снежня праходзіў шосты пленум праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Кандрат Крапіва выступіў на ім з прамоваю, у якой галоўную ўвагу аддаў разгляду законаў драматургічнай творчасці, пытанням канфлікта ў сцэнічным творы.*****)

Напісана і выдадзена п'еса «Зацікаўленая асоба» (Мінск, ДВБ, 1953).*****) П'еса ставіцца Беларускамі дзяржаўным драматычным тэатрам імя Я. Купалы,*****) Тэатрам Ленінскага камсамола ў Брэсце.*****)

Дзяржаўны рускі драматычны тэатр Эстон-

*) Гл. газ. «Советская Литва», 1952, 24 апр.

**) Гл. газ. «За Радзіму» (г. Магілёў), 1952, 5 лют.

***) Гл. газ. «Правда Украины», 1952, 14 июня.

****) Гл. часоп. «Полымя», 1953, № 4.

*****) Гл. «Лит. газету», 1953, 22, 24, 27, 29 окт.

*****) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1954, 1 студз.

*****) Упершыню друкавалася ў часоп. «Полымя», 1953, № 2.

*****) Рэц. на пастановку гл. у газ. «Правда», 1953, 23 марта; «Звязда», 1953, 25 сак.; «Сов. Белоруссия», 1953, 24 марта; «Мінская праўда», 1953, 28 сак. і 16 крас.; «Сцяг камунізма», 1953, 10 чэрв.; у кн.: Няфёд Ул. Сучасны беларускі тэатр. Мінск, 1961, с. 92—95.

*****) Гл. рэц. Л. Царанкова ў газ. «Зара», 1953, 17 лістап.

скай ССР (г. Талін) ставіць п'есу К. Крапівы «Хто смяецца апошнім».)*) Беларускі драматычны тэатр імя Я. Купалы знаёміць з п'есай кіяўлян,**) п'еса ставіцца так сама Пінскім абласным драматычным тэатрам.***)

Створан кінафільм «Пяюць жаваранкі» (Рэжысёры В. Корш-Саблін і К. Саннікаў. Ролі выконваюць артысты тэатра імя Я. Купалы Б. Платонаў, Л. Ржэцкая, У. Дзядзюшка, В. Пола, І. Шаціла, Л. Драздова і інш.****)

Творы К. Крапівы друкаваліся ў газетах «Літаратура і мастацтва» (18 ліп.) і «Київська правда», (16 чэрв.) Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры ў Маскве выдала «Избранные драмы» (М., Гослитиздат, 1953) К. Крапівы. У перакладзе на рускую мову апублікавана п'еса «Зацікаўленая асоба» (часоп. «Звезда», 1953, № 10, с. 75—108). У перакладзе на ўкраінскую мову выдадзена камедыя «Хто смяецца апошнім» (Кіеў, «Мистецтво», 1953). На польскай мове ў перакладзе В. Камарніцкай выдаецца п'еса «Пяюць жаваранкі» (Варшава, 1953).

Дзяржаўным выдавецтвам замежных і нацыянальных слоўнікаў у Маскве пад рэдакцыяй Я. Коласа, К. Крапівы і П. Глебкі выдадзены руска-беларускі слоўнік на 86.000 слоў, складзены Інстытутам мовазнаўства Акадэміі навук БССР.

1954

На Мінскай VIII абласной партыйнай канферэнцыі Кандрат Кандратавіч Крапіва выбран у склад Мінскага абкома КП Беларусі і дэлегатам на XXI з'езд КПБ.*****)

*) Рэц. на пастаноўку гл. у газ. «Советская Эстония», 1953, 18 окт.

**) Рэц. на пастаноўку гл. у газ. «Правда Украины», 1953, 28 авг.

***) Гл. газ. «Гомельская праўда», 1953, 2 снеж.

****) Рэц. на кінафільм гл. у газ. «Сов. Белоруссия», 1953, 20 июня; «Советское искусство», 1953, 17 июня; «Калгасная праўда», 1953, 1 ліп.

*****) Гл. газ. «Мінская праўда», 1954, 5 лют.

10—13 лютага 1954 г. удзельнічаў у рабоце ХХІ з'езда КП Беларусі.

30 жніўня, у 25-ю гадавіну з дня смерці Паўлюка Труса, К. Крапіва выступіў з успамінамі аб Паўлюку Трусу перад землякамі паэта.*)

З 15 па 18 верасня Кандрат Крапіва прымаў удзел у рабоце 3-га З'езду пісьменнікаў БССР. З'езд абраў пісьменніка ў склад Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР і дэлегатам на Другі усесаюзны з'езд пісьменнікаў з правам рашаючага голасу.

Пленумам Праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР Кандрат Крапіва абраны ў Прэзідыум Праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.**)

Рыхтуючыся да Другога Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў, К. Крапіва апублікаваў артыкул «Канфлікт — аснова п'есы»***)

З 15 па 26 снежня ў Маскве праходзіў Другі Усесаюзны з'езд пісьменнікаў, у рабоце якога ўдзельнічаў Кандрат Крапіва.

З'езд абраў Кандрата Кандратавіча членам Праўлення Саюза Савецкіх пісьменнікаў СССР.****)

У кнізе «В братском единстве. Некоторые вопросы развития литератур народов СССР» (М., Сов. писатель», 1954) змешчаны артыкул К. Крапівы «О белорусской драматургии».

Дзяржаўным вучэбна-педагагічным выдавецтвам БССР выдадзена кніга выбраных сатырычных вершаў і апавяданняў К. Крапівы «Сатыра і гумар» (Мінск, Вучпедвыд, 1954).

На нямецкай мове пад назвай «Маманта-

*) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1954, 4 верас.

**) Гл. «Дзёнік з'езду пісьменнікаў Савецкай Беларусі ў часоп. «Полымя», 1954, № 10, с. 151—160.

***)) Газ. «Літаратура і мастацтва», 1954, 11 снеж.

****)) Гл. часоп. «Полымя», 1955, № 1, с. 159—160.

вая свіння» (Берлін, 1954) у перакладзе А. Вагнера выдадзена камедыя «Хто смяецца апошнім».

На венгерскай мове выдаецца камедыя «**Пяюць жаваранкі**» (Будапешт, 1954).

У Ташкенце тэатрам імя М. Горкага ставіцца п'еса «Хто смяецца апошнім».* П'еса ідзе таксама ў Горкаўскім тэатры драмы.**)

Кінастудыя «Беларусьфільм» працуе над фільмам «Хто смяецца апошнім».***)

1955

27 лютага 1955 г. Кандрат Кандратавіч Атраховіч выбран дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.****)

З 11 па 21 лютага Кандрат Кандратавіч удзельнічаў у трэцяй Дэкадзе беларускага мастацтва ў Маскве.

13 і 20 лютага ў памяшканні філіяла МХАТ СССР імя М. Горкага Беларускай дзяржаўнай драматычнай тэатрам імя Янкі Купалы была пастаўлена камедыя Кандрата Крапівы «**Пяюць жаваранкі**».*****)

3 чэрвеня адбываецца прэм'ера спектакля «Хто смяецца апошнім» у Цэнтральным тэатры Чэхаславацкай арміі (г. Прага).*****)

У кнізе «Пьесы советских писателей. Т. 6 (М., 1955) змешчана камедыя К. Крапівы «Хто смяецца апошнім» у перакладзе Е. Шварца на рускую мову. У рэпертуарным зборнік «Сатира и юмор. Вып. 2» (М., «Искусство», 1955) увайшла байка К. Крапівы «Дед и баба», перакладзеная на рускую мову Б. Тимофеевым.

*) Рэц. на пастаноўку гл. у газ. «Правда Востока», 1954, 20 марта.

**) Рэц. на спектакль гл. у газ. «Советская культура», 1954, 17 июля.

***) Гл. часоп. «Полымя», 1954, № 9, с. 159.

****) Гл. газ. «Звезда», 1955, 3 сак.

*****) Гл. кн.: Декада белорусского искусства и литературы в Москве. Минск, Госиздат, 1955, с. 53.

******) Гл. праграму: Крапіва К. Хто смяецца апошнім. Прага, 1955 (на чэшскай мове).

У Кітаі, у перакладзе прафесара Гун Жэнь-фана выдадзены камедыі К. Крапівы «Пяюць жаваранкі» і «Хто смяецца апошнім» (Шанхай, 1955).

У Празе выдадзены камедыя К. Крапівы «Хто смяецца апошнім» у перакладзе Отакара Фенцля (Прага, 1955) і анталогія беларускай паэзіі «Беларускія паэты». (Прага, 1955), у якую ўвайшлі вершы і байкі Кандрата Крапівы, перакладзеныя на чэшскую мову.

1956

Грамадскасць рэспублікі шырока адзначыла 60-годдзе з дня нараджэння выдатнага беларускага сатырыка Кандрата Крапівы.

20 сакавіка ў Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай тэатры імя Я. Купалы адбыўся вечар, прысвечаны жыццю і творчай дзейнасці юбіляра.

Вечары, прысвечаныя творчай дзейнасці Крапівы, адбыліся таксама на многіх прадпрыемствах, у калгасах, ва ўстановах, школах і вышэйшых навучальных установах.*)

27 сакавіка ў сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння за выдатныя заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры Кандрату Крапіве прысуджана ганаровае званне народнага пісьменніка Беларускай ССР.**)

22 снежня 1956 г. Крапіва абраны віцэ-прэзідэнтам Акадэміі навук БССР, якім з'яўляецца і да цяперашняга часу.

Артыкулы і байкі К. Крапівы друкаваліся ў газетах «Літаратура і мастацтва» (10 сак., «Літ. газета» (16 авг.), «Піянер Беларусі» (23 сак.).

Выдадзены «Збор твораў» К. Крапівы ў 3-х тамах. (Мінск, ДВБ, 1956).

Камедыя К. Крапівы «Пяюць жаваранкі», перакладзеная П. Кабзарэўскім і В. Петушковым на рускую мову, змешчана ў кнізе «Пьесы советских писателей. Т. 10». (М., «Искусство», 1956).

*) Гл. часоп. «Полымя», 1956, № 4, с. 159.

**) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1956, 31 сак.

У Польшчы выдадзена камедыя «Хто смяецца апошнім» у перакладзе *Ежы Юрандот* (Варшава, 1956).

У Варшаўскім тэатры «Сірэна» ідзе п'еса «Хто смяецца апошнім». Спектаклі пастаўлены рэжысёрам Станіславай Рэжаноўскай. У ім былі заняты лепшыя актёры тэатра: Ежы Душынскі, Ірэна Квяткоўская, Сатурнін Жураўскі, Казімеж Брусікевіч.*)

1957

У бібліятэцы «Вожыка» выдадзена невялікая кніжачка выбраных баек і фельетонаў К. Крапівы «**Жаба ў каляіне**» (Мінск Выд-ва ЦК КПБ, 1957).

У Ерэване выйшла «Анталогія беларускай літаратуры» (Ерэван, Айпетрат, 1957), у якой змешчаны і некаторыя творы К. Крапівы, перакладзеныя на армянскую мову.

У Кіеве выдадзена кніга «Беларускі гурмар» Кіеў, «Рад. Украіна», 1957). У кнізе змешчаны некаторыя байкі К. Крапівы, перакладзеныя на украінскую мову.

1958

Напісана і апублікавана ў перыядычным друку драма Кандрата Крапівы «**Людзі і д'яблы**»**), пасля выдадзена асобным выданнем (Мінск, ДВБ, 1958).

Тэатры імя Я. Купалы (рэжысёр К. Саннікаў***) і імя Я. Коласа (г. Віцебск, рэжысёр А. Скібнеўскі****), паставілі спектаклі «Людзі і д'яблы» па аднайменнай драме К. Крапівы.

1959

1 сакавіка 1959 г. Кандрат Кандратавіч Крапіва выбран дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.*****)

*) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1956, 21 крас.

**) Гл. часоп. «Полымя», 1958, № 4, с. 9—57. Выказванні пісьменніка аб задуме п'есы гл. у газ. «Калгасная праўда», 1958, 12 чэрв. (Крапіва К. Героіка партызанскай барацьбы).

***) Гл. у кн.: Няфёд Ул. Сучасны беларускі тэатр. 1946—1959. Мінск, 1961, с. 282—284).

****) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1958, 19 крас.; Няфёд Ул. Сучасны беларускі тэатр. (1946—1959). Мінск, 1961, с. 284—285.

*****) Гл. газ. «Звязда», 1959, 6 сак.

7 красавіка дэпутат К. К. Атраховіч (Крапіва) адкрывае Першую сесію Вярхоўнага Савета Беларускай ССР пятага склікання.*)

Бюро Сусветнага Савета міру ўзнагародзіла К. К. Атраховіча (Крапіву) Граматай Сусветнага Савета міру.**)

З 12 па 14 лютага адбываўся IV з'езд пісьменнікаў Беларусі. Адкрываючы з'езд, народны пісьменнік Беларусі Кандрат Крапіва гаварыў аб вялікіх і адказных задачах мастакоў слова ў наш час, аб неабходнасці павышэння патрабавальнасці да якасці твораў.***)

На чацвёртым з'ездзе пісьменнікаў БССР Кандрат Крапіва абраны членам Праўлення Саюза пісьменнікаў БССР і дэлегатам на III Усесаюзнага з'езда пісьменнікаў.****)

16 лютага на Першым пленуме Праўлення Саюза пісьменнікаў БССР К. Крапіва абраны ў Прэзідыум Праўлення.*****)

Фельетоны К. Крапівы ў перакладзе на рускую мову змешчаны ў кнізе «Советский фельетон» (М., Гослитиздат, 1959).

1960

17 ліпеня 1960 г. Кандрат Кандратавіч прысутнічае на сустрэчы М. С. Хрушчова з прадстаўнікамі савецкай інтэлігенцыі, з работнікамі літаратуры і мастацтва.

У «Школьнай бібліятэцы» Вучэбна-педагагічным выдавецтвам БССР выдадзена кніга К. Крапівы «**Байкі, вершы, п'есы**» (Мінск, Вучпедвыд БССР, 1960).

У перакладзе на рускую мову выдадзена драма «**Люди и дьяволы**» (М.-Л., «Искусство», 1960).

1961

Кандрат Крапіва друкуе артыкул «**Пачэсны абавязак — быць салда-**

*) Гл. прамову К. Крапівы ў газ. «Звязда» і «Сов. Белоруссия», 1959, 8 крас.

**) Гл. часоп. «Полюмя», 1959, № 7, с. 190.

***) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1959, 13 лют.

****) Гл. газ. «Літаратура і мастацтва», 1959, 18 лют.

*****) Там жа.

там вялікага паходу» (Газ. «Звязда», 1961, 23 мая), у якім успамінае аб сустрэчы М. С. Хрушчова з прадстаўнікамі савецкай інтэлігенцыі, з работнікамі літаратуры мастацтва.

Артыкулы К. Крапівы змешчаны ў газетах «Звязда» (10 сак.) і «Сов. Белоруссия» (12 авг.).

Кандрат Крапіва піша разам з В. Барысенкам прадмову да «Анталогіі беларускай паэзіі» (у 3-х тт. Мінск, ДВБ, 1961).

1962

У Маскве выдадзены «**Беларуска-рускі слоўнік**» (М., Дзярж. выд-ва замеж. і нац. слоўнікаў, 1962) пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР К. Крапівы на 90.000 слоў.

Слоўнік складзены групай супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР пад непасрэдным кіраўніцтвам Кандрата Кандратавіча Крапівы.

Выдадзена анталогія беларускай паэзіі на узбекскай мове (**Беларускія паэты**. Ташкент, 1962), у якой змешчаны 5 баек К. Крапівы ў перакладзе *Мавлона Ікрона* на узбекскую мову.

Кандрат Кандратавіч публікуе сваю аўтабіяграфію пад назвай «Ад маленства да сталасці» (часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 92—98).

1963

3 сакавіка 1963 г. Кандрат Кандратавіч Атраховіч (Крапіва) быў выбраны дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.*)

*) Гл. газ. «Звязда», 1963, 7 сак.

КНІГІ КАНДРАТА КРАПІВЫ*)

І. ЗБОРЫ ТВОРАЎ

Зборнікі выбраных твораў розных жанраў

1. Збор твораў у трох тамах. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956. 8.000 экз.

Т. 1. Байкі і вершы. Паэмы. 471 с. з партр.

Змест: В. Івашын. Кандрат Крапіва. (Крытыка-біяграфічны артыкул). — 1. Байкі і вершы 1922—1950 гг. — 2. Паэмы: Біблія. Шкірута. Хвядос-чырвоны нос. — 3. Заўвагі [складзены А. Сямановічам]. — 4. Бібліяграфія асобных выданняў твораў Кандрата Крапівы.

Т. 2. Проза. 584 с.

Змест: 1. Аповяданні, фельетоны, памфлеты, нарысы: Вясна. Здаў «акзамінт». Каровін мужык. Сповідзь. Як ён стаў бязбожнікам. Людзі-суседзі. Мой сусед. Пальчык. Вайна. Доўг. Певень. Смерць. Каб кнігам ды ногі! Пачатак шчасця. За новым шчасцем! Дзяніс Сырамаха. Каб весела было... Апошняя пасылка. Елкі і палкі. Міхаіл Сільніцкі. Чаго ж яна «рада»? «Я быў у Трасцяныцы». Наглядная геаграфія. Ці была ў яго галава? Лондан. Расціце — не аглядвайцеся. Сабачанё. Мая прынцыповасць. Есць на свеце дабрадзеі. Над ракой Арэсай. — 2. Мядзведзічы (раман). — 3. Артыкулы і прамовы: Беларус-

*) Бібліяграфія асобных выданняў. Першы раздзел складаюць «Збор твораў» і зборнікі выбраных твораў. Астатнія выданні групуюцца па жанрах — паэзія, проза, драматургія. У межах кожнага падраздзела кнігі названы ў храналагічнай паслядоўнасці іх выдання.

кія прыказкі. Думкі пра сатыру. Што мне рупіць. Слова да маладых. П'есы і вобразы. Беларуская савецкая драматургія за 1947 год. Аб характары беларуса. Шкодная блытаніна ў пытаннях мовы. Нескарыстаныя магчымасці. Выдатны пісьменні і чалавек [Кузьма Чорны]. Аб некаторых пытаннях беларускай мовы. Пытанні беларускага правапісу. Жыццё і творчасць народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Аб сатырычнай камедыі. Канфлікт — аснова п'есы. — 4. Заўвагі [складзены А. Семяновічам].

Т. 3. П'есы. 568 с.

Змест: Канец дружбы. Партызаны. Хто смяецца апошнім. Проба агнём. Валодзеў гальштук. Мілы чалавек. З народам. Пяюць жаваранкі. Зацікаўленая асоба. — Заўвагі [складзены А. Семяновічам].

Рэц.: часоп. «Камуніст Беларусі», 1957. № 3, с. 59—60 (В. Бурносаў); «Полымя», 1957, № 2, с. 161—177 (Я. Казека); «Беларусь», 1957, № 1, с. 13 (Ю. Пішыркоў); Газ. «Звязда», 1956, 20 кастр. (Я. Усікаў); «Сов. Белоруссия», 1956, 21 дек. (Я. Михолап и П. Охрименко); «Калгасная праўда», 1956, 21 лістап. (А. Марціновіч); «Літаратура і мастацтва», 1956, 19 верас. (Д. Палітыка); «Магілёўская праўда», 1956, 9 снеж. (А. Макарэвіч).

2. Творы. Т. 1. Мінск. Дзяржвыд БССР, 1934. 279 с. 4.000 экз.

Змест: Вершы і байкі 1922—1933 гг.

Рэц.: часоп. «Полымя рэвалюцыі», 1935, № 2, с. 149—152. (Я. Бранштэйн).

3. Выбраныя творы. Уступ. арт. Ю. Дворкінай. Мінск, Дзяржвыд пры СНК БССР, 1941. 267 с. з партр. 10.000 экз.

Змест: Сатыра (1922—1932) і п'есы «Партызаны» і «Хто смяецца апошнім».

4. Выбраныя творы. Уступ. арт. Ул. Карнава. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1947. 445 с. з партр. (Выбраныя творы беларус. сав. літ. 1917—1947). 10.000 экз.,

Бібліяграфія: «Кнігі Кандрата Крапівы», с. 445.

Змест: Сатыра (вершы і байкі 1923—1944 гг.) — Проза: Вайна. Пальчык. Мой сусед. Людзі-суседзі. (Апавяданні). Мядзведзічы (урывак з рамана). — П'есы: Партызаны. Хто смяецца апошнім. Проба агнём.

5. **Выбраныя творы.** Мінск, Дзяржвыд БССР, 1948. 136 с. (Б-ка школьніка). 30.000 экз.

Змест: Вершы 1923—1944 гг. і п'еса «Партызаны».

6. **Байкі, вершы. П'есы.** Мінск, Вучпедвыд БССР, 1960. 211 с., 1 л. партр. (Школьная б-ка). 5.000 экз.

На пераплёце назва: **Творы.**

Змест: Вершы і байкі 1922—1949 гг. і п'есы «Хто смяецца апошнім» і «Людзі і д'яблы».

7. **Сатыра і гумар.** [Прадмова В. Крышталя]. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954. 178 с. (Школьная б-ка). 25.000 экз.

Змест: 1. Вершы і байкі 1923—1950 гг. — 2. П'еса ў адной дзеі «Кат у няміласці». — 3. Сатырычныя апавяданні: Як ён стаў бязбожнікам. Смерць. Вайна. Пальчык. Мой сусед. Людзі-суседзі. Есць на свеце дабрадзеі.

II. САТЫРЫЧНАЯ ПАЭЗІЯ

(Гл. таксама №№ 1 (том 1), 2 (том 1), 3, 4, 5, 6, 7, 42).

8. **Асцё.** Вершы. [3 партр. аўтара на вокладцы]. Мінск, выд. ЦБ «Маладняка», 1925. 31 с. 3.000 экз.

Рэц.: часоп. «Малады араты», 1925, № 14, с. 15 (Я. Жук); «Октябрь», 1927, № 1, с. 163—168 (А. Антонаў).

9. **Крапіва.** Вершы. Мінск, Белдзяржвыд, 1925. 43 с. 4.000 экз.

Змест: Вершы і байкі 1922—1925 гг.

Рэц.: часоп. «Чырвоны сцяг», 1925, № 7, с. 86—88 (З. Ок-с); газ. «Савецкая Беларусь», 1925, № 259, с. 4 (А. Б.); часоп. «Октябрь», 1927, № 1, с. 163—168. (Антоняў).

а) Тое самае. Выд. 2-е, падноўленае (дапоўнена 10 вершаў). 1928. 172 с. 3.000 экз.

б) Тое самае. Выд. 3-е. 1930. 158 с. 3.000 экз.

в) Тое самае. Выд. 4-е, перапрацава. і дап. (Вершы і байкі 1923—1930 гг.). 1932, 149 с.

Кандрат Крапіва.

10. **Біблія.** Кніга быцця. Вольны пераклад. (Сатырычная паэма), Мінск, Белдзяржвыд, 1926. 96 с. 10.000 экз.

Рэц.: газ. «Савецкая Беларусь», 1926, № 99 (М. З).

а) Тое самае. Выд. 2-е. 1928. 88 с. 3.000 экз.

б) Тое самае. Выд. 3-е. 1959. 66 с. (На вокл.: Б-чка атэіста). 8.000 экз.

11. **Байкі.** Мінск, Белдзяржвыд, 1927. 88 с. 3.000 экз.

Рэц.: Часоп. «Аршанскі маладняк», 1928, № 7, с. 101—102 (Ю. Гаўрук); газ. «Літаратура і мастацтва», 1934, № 12 (С. Левін). «Быць ці не быць савецкай сатыры»).

а) Тое самае. Выд. 2-е. 1928. 82 с. 3.000 экз.

12. **Пра нашых шкоднікаў, папоў ды ўгоднікаў.** [Вершы]. Мінск, Белдзяржвыд, 1930. 45 с. (Мастацкае слова — масам). 10.000 экз.

Вершы і байкі 1923—1925 гг.

13. **Ухабы на дарозе.** [Сатырычныя вершы і прыпеўкі]. Мінск, Белдзяржвыд, 1930. 47 с. (Мастацкае слова — масам). 7.000 экз.

Вершы 1923—1925 гг.

14. **Хвядос-чырвоны нос.** [Вершаваная казка]. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1931. 93 с. з іл. 3.000 экз.

15. **Калючы строй.** Вершы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1932. 31 с. (Б-ка малапісьменных). 4.000 экз.

Вершы і байкі 1922—1929 гг.

16. **Выбраныя байкі.** Мінск, Дзяржвыд БССР, 1932. 88 с. 5.000 экз.

17. **Выбраныя вершы.** Мінск, Дзяржвыд БССР, 1935. 124 с. (Школьная серыя). 13.000 экз.

Вершы 1923—1932 гг., сцэнка «Кат у няміласці».

18. **Выбраная сатыра.** [Вершы і байкі]. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1938. 179 с. 10.000 экз.

19. **Смех і гнеў.** [Вершы і байкі]. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1946. 91 с. 8.000 экз.

Вершы і байкі за 1923—1941 гг.

20. **Жаба ў каляіне.** [Байкі і фельетоны]. Мінск, Выд-ва ЦК КПБ, 1957. 44 с. з іл. (Б-ка «Вожыка», № 2). 15.000 экз.

Байкі і фельетоны 1923—1950 гг.

III. ПРОЗА

(Гл. таксама №№ 1 (том 2), 4, 7, 20)

21. **Апавяданні.** Мінск, выд. ЦБ «Маладняка», 1926. 49 с. (Кніжніца «Маладняк», № 17). 1.500 экз.

Змест: Здаў «акзамінт». Вясна. На пасёлкі. Сповідзь. Як ён стаў бязбожнікам. Каровін мужык. Недарэчная штука.

Рэц.: газ. «Савецкая Беларусь», 1926, № 31 (М. Шульман).

22. **Людзі-суседзі.** [Апавяданні]. Мінск, Белдзяржвыд БССР, 1928. 141 с. 3.000 экз.

Змест: Клас. Пад грукат кол. Падарожнае. Смерць. Гарэлік і яго жонка. Ідэі. Вайна. Пальчык. Певень. Ліха яго разбярэ. Мой сусед. Аднае раніцы. Снег ідзе. Людзі-суседзі. На пасёлкі. Як ён стаў бязбожнікам. Каровін мужык. Здаў «акзамінт». Сповідзь. Вясна.

23. **Жывыя праявы.** [Гумарыстычныя апавяданні].
Мінск, Белдзяржвыд, 1930. 76 с. (Мастацкае слова —
масам). 7.000 экз.

Змест: Снег ідзе. Людзі-суседзі. Як ён стаў бязбожні-
кам. Каровін мужык. Здаў «акзамінт». Сповідзь. Смерць.
Доўг. Вайна. Певень. На алкагольным фронце.

24. **Мядзведзічы.** [Раман]. Кн. 1. Мінск, Дзяржвыд
БССР, 1932. 204 с. 3.000 экз.

Рэц.: часоп. «Полюмя рэвалюцыі», 1933, № 10, с. 124—129
(І. Плашчынскі); газ. «Літаратура і мастацтва», 1933, № 20
(Э. Горскі); 1934, № 26 (Я. Бранштэйн).

а) Тое самае. Выд. 2-е. 1935. 220 с. 5.000 экз.

25. **Герой Савецкага Саюза Міхаіл Сільніцкі.** [М.].
«Савецкая Беларусь», 1943. 24 с. з партр. 30.000 экз.

IV. ДРАМАТУРГІЯ

(гл. таксама №№ 1 (том 3), 3—6, 17, 35—41, 43—55)

26. **Канец дружбы.** [П'еса]. Мінск, Дзяржвыд
БССР, 1934. 108 с. 2.000 экз.

27. **Партызаны.** П'еса. Мінск, Дзяржвыд БССР.
1938. 91 с. 3.000 экз.

28. **П'есы.** Мінск, Дзяржвыд БССР, 1946. 184 с.
10.000 экз.

Змест: Партызаны. Хто смяецца апошнім. Проба агнём.

29. **3 народам.** Драма ў 7 карцінах. Мінск, Дзярж-
выд БССР, 1948. 71 с. 5.000 экз.

30. **Пяюць жаваранкі.** П'еса ў 4-х актах, 6-ці карцінах.
Мінск, Дзяржвыд БССР, 1951. 104 с. 4.000 экз.

31. **Драматычныя творы.** Мінск, Дзяржвыд БССР, 1951. 434 с. з партр. 10.000 экз.

Змест: Канец дружбы. Партызаны. Хто смяецца апошнім. З народамі. Пяюць жаваранкі.

Рэц.: газ. «Калгасная праўда», 1953, 25 лют. (А. *Семяновіч*).

32. **Зацікаўленая асоба.** П'еса ў 4-х актах, 9 карцінах. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953. 93 с. 5.000 экз.

33. **П'есы.** Мінск, Вучпедвыд БССР, 1953. 226 с. (Школьная б-ка). 5.000 экз.

Змест: Партызаны. Хто смяецца апошнім. Пяюць жаваранкі.

34. **Людзі і д'яблы.** Драма ў 3-х актах, 10 карцінах. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958. 103 с. 5.000 экз.

**V. ТВОРЫ К. КРАПІВЫ, ВЫДАДЗЕННЫЯ
У ПЕРАКЛАДАХ НА МОВЫ НАРОДАУ СССР**

На рускай мове

35. **Дружба.** П'еса в 4-х действиях. Авториз. пер. с белорус. *П. Зенкевича.* М., Изд-во Центр. бюро по распространению драматической продукции «Цедрама», 1935. 36 с. 340 экз. (Стеклогр. издание, на правах рукописи).

То же. М., Гослитиздат, 1936. 96 с. 3.000 экз.

36. **Партизаны.** Драма в 4-х действиях. Авториз. пер. с белорус. *И. П. Пикулева и Н. Н. Богданова.* М., «Искусство», 1938. 128 с. 1075 экз.

То же. М.-Л., «Искусство», 1938. 95 с. 5.000 экз.

То же. М., «Искусство», 1939. 124 с. 1075 экз. (На правах рукописи).

То же. (Отрывок из пьесы). М., «Искусство», 1939. 26 с. 550 экз.

То же. М.-Л., «Искусство», 1940. 128 с. 2.000 экз.

37. **Кто смеется последним.** Комедия в 3-х актах. Пер. и лит. обработка *Г. Рыклина.* М., «Искусство», 1940. 111 с. 1075 экз. (Стеклогр. издание).

38. **Милый человек.** Комедия в 3-х актах, 6-ти картинах. М., Отд. распространения Всес. упр. по охране авторск. прав, 1945. 52 с. 300 экз. (Стеклогр. издание).

39. **Поют жаворонки.** Пьеса в 4-х актах, 6-ти картинах. Пер. *П. Кобзаревского и В. Петушкова.* Минск, Госиздат БССР, 1950. 112 с. 1.000 экз.

То же. Комедия в 4-х действиях, 5-ти картинах. Вариант для самодеятельного театра. Пер. с белорус.

В. Баскиной и Г. Осипова. [Режиссерские примечания В. Голдфельда]. М., Госкультпросветиздат, 1951. 64 с. (Б-чка «Худож. самодеятельность», № 19). 90.000 экз.

40. **Избранные драмы.** [Авториз. пер. с белорус.] М., Гослитиздат, 1953. 365 с., 1 л. портр. 15.000 экз.

Содержание: Партизаны. Кто смеется последним. Испытание огнем. С народом. Поют жаворонки.

41. **Люди и дьяволы.** Драма в 3 актах, 10 картинах. [Пер. с белорус. С биогр. справкой и портр.] М.-Л., «Искусство», 1960. 1.600 экз.

На українській мові

42. **Крапівіны байкі.** Пер. [з беларус.] С. Піліпенкі. [Харкаў], Дзяржвыд Украіны, 1928. 46 с. з партр. 3.000 экз.

Рэц.: часоп. «Узвышша», 1929, № 8, с. 103—104 (Ал. Ці-тоў); «Маладняк», 1929, № 2, с. 168 (Хв. Шынклер).

Тое самае. Выд. 2-е. 1930. 60 с. з іл. 5.000 экз.

43. **Канец дружбы.** П'еса на 4 дзеі. [Аўтарыз. пер. з беларус. мовы П. Нечая]. Харкаў, 1936. 48 с. (Харкаўская абл. база самадз. мастацтва). 2.100 экз.

44. **З народамі.** Драма ў 7-мі карцінах. [З біягр. давед-кай]. Аўтарыз. пер. з беларус. Ю. Назарэнкі. Кіеў, «Мистецтво», 1950. 84 с. з іл. 10.000 экз.

45. **Пяюць жаваранкі.** П'еса ў 4-х дзях, 6-ці карцінах.

Аўтарыз. пер. з беларус. Ю. Назарэнкі.
стецтво», 1951. 91 с. з іл. 10.000 экз.

Кіеў, «Ми

46. Хто смяецца апошнім. Камедыя ў 3-х дзеях. Аўта
рыз. пер. з беларус. Г. Вігурскай. Кіеў, «Мистец
во», 1953. 104 с. з іл. 10.000 экз.

На яўрэйскай мове

47. Апавяданні і гумарэскі. [3 прадм. перакладчыка
Пер. з беларус. Х. Д. [Х. Дунец]. М.,-Харкаў-Мінс
Центрвыдат, друк. Бел. Дзярж. выд-ва, 1930. 100 с. 4.00
экз.

VI. ТВОРЫ К. КРАПІВЫ У ПЕРАКЛАДЗЕ НА ЗАМЕЖНЫЯ МОВЫ

На венгерскай мове

48. Пяюць жаваранкі. Камедыя. Пер. А. Чэкелі.
Будапешт, 1954. 34 с.

На кітайскай мове

49. Пяюць жаваранкі. П'еса ў 4-х актах, 6-ці карціна
Пер. Гун Жэнь-фана. Шанхай, «Сунь вэнь чубаньшэ»
1955.

50. Хто смяецца апошнім. Камедыя ў 3-х актах. Пе
Гун Жэнь-фана. Шанхай, «Сунь вэнь чубаньшэ»
1955. 100 с.

Тое самае. Выд. 2-е. 1956.

На нямецкай мове

51. **Пяюць жаваранкі.** П'еса ў 4-х актах, 6-ці карцінах.
Пер. К. Зегера. Берлін, [1952]. 66 с.

52. **Мамантавая свіння.** [У арыгінале «Хто смяецца апошнім»]. Камедыя ў 3-х актах. Пер. А. Вагнера.
Берлін, 1954. 55 с.

На польскай мове

53. **Пяюць жаваранкі.** П'еса ў 4-х актах, 6-ці карцінах.
Пер. В. Камарніцкай. Вершы пер. І. Літвінчук. Варшава, 1953. 113 с.

54. **Хто смяецца апошнім.** Сатырычная камедыя ў 3-х актах. Пер. з рус. і апрацоўка *Ежы Юрандота*. Варшава, 1956. 109 с.

На румынскай мове

55. **Сураў, А. Зоры над Масквой. К. Крапіва.** Пяюць жаваранкі. [П'есы. Бухарэст], «Карця Руса», 1952. 156 с.

На чэшскай мове

56. **Хто смяецца апошнім.** Камедыя ў 3-х актах. Пер. з рус. О. Фенцля. Прага, 1955. 93 с.

КНІГІ, ПЕРАКЛАДЗЕНЫЯ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ К. КРАПІВОЙ

Кандрат Крапіва прыняў актыўны ўдзел у справе перакладаў твораў К. Маркса, Ф. Энгельса і У. І. Леніна на беларускую мову. Ён вядзе вялікую работу ў галіне папулярызацыі на беларускай мове узораў рускай і іншых літаратур народаў СССР, а таксама замежнай класічнай літаратуры.

Пісьменнік пераклаў на беларускую мову другі том «Капітала» К. Маркса, некалькі работ Ф. Энгельса, «Імперыялізм, як вышэйшая стадыя капіталізма» У. І. Леніна, нямала паэтычных, пражайтных і драматургічных твораў, сярод іх — творы Д. Фанвізіна, І. Крылова, М. Гоголя, А. Астроўскага, А. Чэхава, Т. Шаўчэнкі, В. Шэкспіра, Я. Гашэка і інш.

У змешчаным ніжэй спісе паказаны пераклады пісьменніка, выдадзеныя асобнымі выданнямі. Гэты спіс нельга лічыць поўным, бо ў многіх кнігах выдавецтвы раней не адзначалі прозвішчы перакладчыкаў. Напрыклад, аб тым, што «Недарасль» Д. Фанвізіна перакладзены на беларускую мову Кандратам Крапівой, мы не можам даведацца з кнігі, двойчы выдадзенай (1936, 1947) Дзяржаўным выдавецтвам БССР.

Перакладчыцкая дзейнасць Кандрата Крапівы не вывучана нашай крытыкай. Ёсць, праўда, некаторыя сведчання самога аўтара. У пісьме да рускага крытыка А. Дымшыца Кандрат Крапіва выказвае свае адносіны да рускай класічнай літаратуры і паведамляе аб некаторых кнігах, перакладзеных ім на беларускую мову.

У гэтым пісьме К. Крапіва піша:

«Меня всегда поражала глубокая правдивость, яр-

кость и кажущаяся простота замечательных творений русских классиков... Под влиянием русской классической и советской драматургии несомненно сформировались мои эстетические взгляды, вырабатывался художественный вкус. Так же несомненно, что к тому времени, когда я сам начал пробовать свои силы в драматургии, у меня, благодаря знакомству с лучшими образцами русской драматургии, выработались определенные понятия об особенностях драматургического жанра, о необходимых качествах, которыми должно обладать произведение, предназначенное для сцены.

Мое знакомство с русской драматургией началось еще в школе. С большим увлечением я читал «Недоросля», «Ревизора», «Женитьбу», «Горе от ума», «Бесность — не порок», конечно, не помышляя о том, что someday буду писать для театра, о котором имею довольно смутное представление. Ведь впервые мне довелось побывать в театре, когда мне исполнилось двадцать лет...

«Недоросль», «Ревизор», «Женитьба» переведены мной и изданы на белорусском языке. Изданы отдельным сборником в моем переводе также пьесы Островского «Волки и овцы», «Доходное место», «Бесприданница». Чехов является одним из любимейших моих писателей. Я очень люблю его рассказы, в которых, между прочим, очень много общего с драматургией, особенно, что касается диалога и композиции. (Избранные рассказы Чехова мною также переведены на белорусский язык и изданы отдельной книжкой). В пьесах Горького меня всегда увлекала философская глубина мысли, богатый поэтичным сценическим язык, в котором каждое слово весомо. Что касается умения строить пьесу, то здесь я отдаю предпочтение Островскому.*)

56-а. **Маркс, К.** Капітал. Крытыка палітычнай эканоміі. Т. 2, Пер. з рус. выд. 1949 г. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952. VI, 516 с. з іл. (Ін-т гісторыі партыі пры ЦК БССР).

*) Часоп. «Неман», 1960, № 2, с. 134 (у артыкуле А. Дымшица «Драматургія Кондрата Крапівы»).

ЦК КП Беларусі — філіял Ін-та Маркса-Энгельса-Леніна пры ЦК КПСС). 15.000 экз. *)

56-б. **Маркс К. і Энгельс Ф.** Выбраныя творы ў двух тамах. Т. 2. Пер. з рус. выд. 1948 г. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952. 510 с. (Ін-т гісторыі партыі ЦК КП Беларусі — філіял Ін-та Маркса-Энгельса-Леніна пры ЦК КПСС). 10.000 экз. *)

Змест: **Маркс К.** Крытыка Гоцкай праграмы. — **Энгельс Ф.** Аб грамадскіх адносінах у Расіі. Уводзіны да «Дыялектыкі прыроды». Роля працы ў працэсе ператварэння малпы ў чалавека. Развіццё сацыялізма ад утопіі да навукі. Карл Маркс. Прамова на магіле Маркса. Паходжанне сям'і, прыватнай уласнасці і дзяржавы. Маркс і «Новая рэйнская газета». Да гісторыі Саюза Камуністаў. Людвіг Фейербах і канец класічнай нямецкай філасофіі. — **Маркс К.** Тэзісы аб Фейербаху. — **Энгельс Ф.** Прадмова да «Становішча рабочага класа ў Англіі». Сялянскае пытанне ў Францыі і Германіі. — **Маркс К. і Энгельс Ф.** Пісьмы.

56-в. **Ленін У. І.** Творы. Т. 22. Пер. з 4-га рус. выд. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1951. Х, 374 с. (Ін-т гісторыі КП Беларусі — філіял Ін-та Маркса-Энгельса-Леніна пры ЦК КПСС). 20.000 экз. *)

Змест: Новыя даныя аб законах развіцця капіталізма ў земляробстве. — Прадмова да брашуры Н. Бухарына «Сусветная гаспадарка і імперыялізм». — Апартунізм і крах II Інтэрнацыянала. — Праект пастановы аб скліканні Другой сацыялістычнай канферэнцыі. — Да канферэнцыі 24 красавіка 1916 г. — Прамова на Інтэрнацыянальным мітынгу ў Бёрне 8 лютага 1916 г. — Аб задачах апазіцыі ў Францыі. — Ці ёсць свая лінія ў АК і ў фракцыі Чхеідзе? — Аб міры без анексій і аб незалежнасці Польшчы, як лозунгах дня ў Расіі. — Вільгельм Кольб і Георгі Плеханаў. — Сацыялістычная рэвалюцыя і права нацый на самавызначэнне. — Пісьмо Камітэта загранічных арганізацый да секцый РСДРП. — Аб «Праграме міру». — Прапанова Цэнтральнага Камітэта РСДРП 2-й сацыялістычнай канферэнцыі. — Раскол ці гніенне? — Аб германскім і не германскім шавінізме. — Імперыялізм, як вышэйшая стадыя капіталізма. — Аб брашуры Юніу. са. — Вынікі дыскусіі аб самавызначэнні.

) На кнізе не паказаны перакладчык. Звесткі аб перакладзе ўзяты ў Інстытуце гісторыі партыі пры ЦК КПБ.

* * *

56-д. **Фанвізін Д. І.** Недарасль. Камедыя ў 5 дзеях. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1936. 85 с. (Школьная серыя) 15.185 экз.

Тое самае. Мінск, Дзяржвыд БССР, Рэд. дзіцяч. літаратуры, 1947. 115 с. (Школьная б-ка). 30.000 экз.

На кнігах не паказаны перакладчык. Сведчанне самог К. Крапівы аб тым, што ён з'яўляецца аўтарам пераклада, г. на с. 60 данага даведніка.

57. **Крылоў І. А.** Байкі. Пер. пад рэд. *Кандрата Крапівы*. [З прадмоваю М. Клімковіча]. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1945. 42 с. з партр. 8.000 экз.

Байкі «Воўк на псярні», «Варона і лісіца», «Хлус», «Два сабакі», «Кошка і салавей», «Свіння пад дубам» і «Сабакі конь» пераклаў Кандрат Крапіва.

Астатнія рэдагаваны пісьменнікам.

58. **Крылоў І.** Байкі. Пер. з рус. мовы пад рэд. *К. Крапівы*. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1950. 197 с. 8.000 экз.

Байкі «Варона і Лісіца», «Дуб і Трасціна», «Пераборлівае нявеста», «Парнас», «Аракул», «Васілёк», «Лес і агонь», «Чыя і Вожык», «Малпы», «Сініца», «Асёл», «Два Галубы», «Трое жонца», «Арол і Куры», «Жабы, якія прасілі Цара», «Леў і Барс», «Вяльможы і філосаф», «Паморак», «Сабачая дружба», «Падзел», «Бочка», «Воўк на псярні», «Ручай», «Лісіца і сурок», «Хлус», «Арол і Пчала», «Заяц на аблаве», «Воўк і Зяблю», «Певень і Жамчужнае Зерне», «Абоз», «Груганё», «Асёл і Салавей», «Воўк і Пастухі», «Селянін і Змяя», «Свіння пад Дубам», «Муха і Пчала», «Змяя і Авечка», «Селянін і Авечка», «Воўк і Мышанё», «Два Мужыкі», «Два Сабакі», «Кошка і Салавей» і «Сабакі і Конь» пераклаў Кандрат Крапіва.

Астатнія рэдагаваны аўтарам.

59. **Гогаль М. В.** Жаніцьба. Зусім неверагодная па дзея ў 2-х дзеях. (Пісана ў 1833 г.) Пер. *К. Крапівы*. М.-Мінск, Усесаюз. дом нар. творчасці імя Н. К. Крупскай. Беларус. аддзяленне, 1937. 62 с. з іл. 7.200 экз.

60. Гогаль М. В. Рэвізор. [Камедыя ў 5-ці дзеях. Пер. К. Крапівы]. Мінск, Дзяржвыд БССР, рэд. дзіцяч. і юнац. літ., 1951. 128 с. (Школьная б-ка). 20.000 экз.

61. Астроўскі А. П'есы. Пер. К. Крапівы. Мінск, Дзяржвыд Бел., 1939. 254 с. 5.000 экз.

Змест: Навальніца. Беспасажніца. Даходнае месца. Ваўкі і авечкі.

62. Чэхаў А. Дзівакі-нябожчыкі. [Апавяданні]. З рус. мовы пер. Крапіва. Мінск, Белдзяржвыд, 1930. 159 с. (Мастацкае слова — масам).

Змест: У лазні. Тоўсты і тонкі. Чытанне. Папацёмку. Прамоўца. Неспакой у думках. Належныя сродкі. Хуткая дапамога. Радасць. Цемра. Шыла ў мяшку. Кешканіна. Хірургія. Вінт. Капітанскі мундзір. Хамелеон. Унцер Прышыбееў. Конскае прозвішча. Маска. Радасць пераможцы. Вінаваты. Размазня. Кот. Трыфан. Саманадзейнасць. Гутарка чалавека з сабакам. Інтэлігентнае бярвяно.

63. Чэхаў А. Выбраныя творы. Пер. К. Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1937. 289 с. 15.000 экз.

Змест: Смерць чыноўніка. Мянтуз. Ванька. Спаць хочаца. Егер. Драбязя. Апошняя магіканка. Гора. Зламыснік. Смутах. Агаф'я. Бяглец. Скрыпка Ротшыльда. Палата № 6. Чалавек у футляры. Мужыкі. У лазні. Тоўсты і тонкі. Чытанне. Шыла ў мяшку. Папацёмку. Кешканіна. Хірургія. Неспакой у думках. Хуткая дапамога. Радасць. Цемната. Урачыстасць пераможца. Грэх. Трыфан. Размазня. Кот. Капітанскі мундзір. Хамелеон. Унцер Прышыбееў. Конскае прозвішча. Маска. Гутарка чалавека з сабакам. Інтэлігентнае бярвяно.

64. Шышкоў В. Галавасек. [Апавяданні]. Пер. з рус. мовы Крапівы. Мінск, Белдзяржвыд, 1930. 48 с. 5.000 экз.

Змест: Храновінка. Зубадзёрка. У млыне. Галавасек. Рэжым эканоміі. Гром. Цуд. Гадзіна.

64-а. **Шаўчэнка Т.** Наймічка. (Паэма). Пер. з укр. мовы *К. Крапівы*. Мінск, Дзяржвыд пры СНК БССР, 1940. 23 с. (Масавая б-ка). 5.000 экз.

65. **Вішня Астап.** Усмешкі. [Гумарыстычныя апавяданні]. Пер. з укр. мовы *Крапівы*. Мінск, Белдзяржвыд, 1930. 12 с. (Мастацкае слова — масам). 3.000 экз.

Змест: А ну, хлопцы, не паддайся. Шануйце лясы. «Перакаціў». Конь ці карова? Пра свінні, пра парасяты, пра кілбасы. Газета — вельмі вялікая справа. Пахаджэнне свету. Яшчэ як вясковых клубаў не было. Як тое ліха прыпыніць. Ды вучыцеся ж! Пра чыстку апарату на вёсцы. Дабрахэм. Цуд. Паспрабаваў. Ага, будзеш?! Чытайце газету. «У каляхтыў!» Пятрова ночка цёмненька. «Боскае». «Справы нябесныя». Панад туманамі. «Індустрыялізацыя». Гадоў праз пяцьдзесят. Слухай, абывацель.

65а. **Шэкспір В.** Рамео і Джульета. Трагедыя. Пер. *К. Крапівы*. У кн.: Шэкспір В. Трагедыі. [Пер. з англ. мовы. Рэд. *К. Крапіва і Я. Семіжонаў*]. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1954, с. 3—132.

66. **Гашэк Я.** Прыгоды ўдалога ваякі Швейкі ў сусветную вайну. Ч. 2. На фронце. [Раман]. Пер. з рус. мовы *К. Крапівы*. Мінск, Белдзяржвыд, 1931. 211 с. 5.000 экз.

* * *

Многа перакладаў *К. Крапівы* было змешчана ў зборах твораў розных аўтараў, выдадзеных у перакладзе на беларускую мову, у анталогіях і ў перыядычным друку. Напрыклад, верш М. Некрасава «Забытая вёска» — у газ. «Літаратура і мастацтва» (1938, № 1), вершы і паэмы Тараса Шаўчэнкі «Вялікі лёх», «На гары стаіць Суботаў», «Наймічка», «Каўказ» і «І мёртвым і жывым, і ненароджаным» — у кнізе Т. Шаўчэнкі «Кабзар» (Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952); вершы Ул. Маякоўскага «Незвычайная прыгода, што адбылася з Уладзімірам Маякоўскім на дачы», «Мы не верым» і «Апавяданне пра Кузнецбуд і людзей Кузнецка», а таксама вершаў

А. Твардоўскага «Маці і сын» і «Як Даніла паміраў» — у кнізе «Руская савецкая паэзія» (Мінск, ДВБ, 1953).
Перакладаў К. Крапіва асобныя раздзелы «Віцязя ў тыгровай скуры» Шота Руставелі (газ. «Чырвоная змена», 1937, № 296), вершы С. Піліпенкі (часоп. «Полымя», 1927, № 6), Ю. Эйсманда (часоп. «Узвышша», 1927, № 6). Вельмі папулярны сярод аматараў мастацкага чытання пераклады К. Крапівы баек Адама Міцкевіча «Сябры», «Звон і звонікі» і «Блыха і рабін».*)

*) Міцкевіч А. Выбраныя творы.
с. 165—167.

б. Кандрат Крапіва.

Мінск, Дзяржвыд БССР, 1955,

К. Крапіва, М. Ціханаў і П. Броўка на Дэкадзе беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве (1955 г.)

ЛІТАРАТУРА АБ ЖЫЦЦІ І ТВОРЧАСЦІ КАНДРАТА КРАПІВЫ

(Анатаваны спіс)

Анатацыі знаёмяць з асноўнымі палажэннямі названых у даведніку прац. У даведніку названы крытычныя работы і з супярэчнымі ацэнкамі твораў Кандрата Крапівы. Матэрыялы, сабраныя тут, паказваюць, як з развіццём беларускага савецкага літаратуразнаўства змяняліся адносіны крытыкі да творчасці Кандрата Крапівы ў цэлым і да асобных яго твораў.

Апісанні прац аб творчасці пісьменніка размеркаваны ў кожным раздзеле ў адваротна-храналагічнай паслядоўнасці іх апублікавання, такім чынам, у пачатку даведнік знаёміць з выказваннямі нашай сучаснай крытыкі. Толькі ў першым раздзеле «Аўтабіяграфічныя і біяграфічныя матэрыялы» захоўваецца храналагічны прыняты размяшчэння літаратуры.

І. АЎТАБІЯГРАФІЧНЫЯ І БІЯГРАФІЧНЫЯ МАТЭРЫЯЛЫ

67. Крапіва К. Аўтабіяграфія. (Напісана 11 студзеня 1926 г.) — У кн.: Дзяржынскі Ул. Выпісы з беларускай літаратуры XIX і XX ст. Мінск, Дзяржвыд Бел., 1926, с. 618.

68. Крапіва К. Автобиография. (Написана в 1958 г.) — В кн.: Советские писатели. Автобиографии. В 2-х т. Т. 1. М., Гослитиздат 1959, с. 598—608.

69. Крапіва К. Ад маленства да сталасці. (Аўтабіяграфія 1958 г.) Часоп. «Полымя», 1962, № 12, с. 92—98.

70. Крапіва К. [Из письма А. Дымшицу]. — В ст.: Дымшиц А. Драматургия Кандрата Крапивы. Журн. «Неман», 1960, № 2, с. 134.

71. Крапіва К. Слова да малодшых. Часоп. «Заклік», 1933, № 2, с. 76—78.

* *

*

72. Крапіва Кандрат — беларускі і савецкі пісьміца, драматург. Большая советская энциклопедия, изд. 2. Т. 23. М., 1953, с. 219.

73. Кондрат Крапіва. Биобиблиографическая справка]. В кн.: Писатели Советской Белоруссии. Краткий биографический справочник. Минск, Госиздат БССР, 1955, с. 87—90.

74. Кандрат Крапіва. [Біябібліяграфічная даведка]. — У кн.: Пісьменнікі Савецкай Беларусі. Краткі біяграфічны даведнік. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1959, с. 18—22.

75. Гурвич Ц. Крапіва Кондрат Кондратович (Атрохович]. Литературная энциклопедия, М., изд-е Комакад., 1931, т. 5, с. 540.

* *

*

76. Лужанін М. Маладосць таленту. Часоп. «Полымя», 1956, № 3, с. 129—131.

77. **Пестрак П.** Народ яго ведае і любіць. Часоп. «Полымя», 1956, № 3, с. 131—132.

Успаміны аб папулярнасці твораў Кандрата Крапівы сярод сялян Заходняй Беларусі. «Яго (верш «Будуйце лазні») чыталі і на сходах, і на вечарынках (дэкламавалі), і на вуліцы ў нядзелю, яго трымалі ў кішэнях лесарубы ў лесе... Перачытвалі кожны дзень і за кожным разам рагаталі, колькі сіл хапала. Бо да народа прыйшоў свой родны беларускі сатырык-гумарыст, які загаварыў знаёмымі для народа паняццямі. І ў гэтым сіла незвычайная, сіла выбуховая творчасці Кандрата Крапівы!» (с. 131).

78. **Пестрак П.** «Партызаны» на Народным сходзе. [Успаміны]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Анатацыю гл. № 202.

79. **Таўлай В.** З недалёкага мінулага. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1946, 24 верас.; — у кн.: Таўлай В. Выбраныя творы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1951, с. 194—196.

Успаміны аб распаўсюджванні і папулярнасці палітычнай сатыры Кандрата Крапівы ў былой Заходняй Беларусі.

80. **Бялевіч А.** Мой настаўнік з Нізка. Часоп. «Полымя», 1956, № 3, с. 132—34.

Аўтар успамінае аб сумеснай працы з К. Крапівой у час Вялікай Айчыннай вайны ў газеце-плакаце «Раздавім фашыстскую гадзіну».

- 80-а. **Модэль М.** Кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР Кандрат Кандратавіч Крапіва. Часоп. «Полымя», 1947, № 1, с. 2—13.

81. **Мележ І.** Любімы пісьменнік. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Успаміны аб папулярнасці твораў К. Крапівы ў вёсцы і сярод савецкіх воінаў.

II. АГУЛЬНЫЯ ПРАЦЫ АБ ЖЫЦЦІ І ТВОРЧАСЦІ

1) КНІГІ

(гл. таксама №№ 133, 135, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 177, 355)

82. **Макарэвіч А. Сатыра Кандрата Крапівы.** Мінск Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Змест: Уступ. — Вытокі творчасці. — Байкі, сатырычныя вершы і паэмы. — Проза. — Драматургія. — Заклучэнне.

Уступ да кнігі прысвечаны ролі сатырычнага жанра ў дзейным развіцці сацыялістычнага рэалізму ў савецкай літаратуры.

У раздзеле «Вытокі творчасці» аўтар знаёміць з жыццёвымі шляхамі пісьменніка, з першымі публікацыямі яго твораў: рускай мове вершаванага фельетона «Жили-были» (прыведзены поўны яго тэкст) і верша на беларускай мове «Сваты» (с. 12—15); дае сціслы агляд развіцця рускай сатыры (с. 16—25) і беларускай сатыры, пачынаючы з помнікаў XVI—XVII стагоддзяў.

У раздзеле «Байкі, сатырычныя вершы і паэмы» (с. 37—104) аўтар дае храналагічны і тэматычны агляд сатырычнай паэзіі Кандрата Крапівы. Заканчваецца гэты раздзел аналізам мастацкіх сродкаў сатырыка (с. 89—104).

У раздзеле «Проза» (с. 105—115) А. Макарэвіч разглядае апавяданні «Вясна», «Здаў акзамінт», «Мой сяд», «Наш», «Доўг», «Сповідзь», «Як ён стаў бязбожнікам», «Людзі-суседзі», «Певень» «Смерць», а таксама раман «Мядзведзічы».

У раздзеле «Драматургія» (с. 116—153) аналізуюцца п'есы «Канец дружбы» (с. 117—120), «Партызаны» (с. 120—125), «Хто смяецца апошнім» (с. 125—144) і «Мілы чалавек» (с. 144—146).

Асноўныя вывады аўтара: «Сатыра К. Крапівы з'яўляецца уважлівым думкам, настрояў і пачуццяў, якімі жыў і жыў наш савецкі народ. Разнастайныя па сваёй тэматыцы, глыбока ідэйныя па зместу, мастацка дасканалыя па форме, творы К. Крапівы не страцілі сваёй актуальнасці, і цяпер, хоць многія з іх напісаны больш двух і трох дзесяткаў гадоў таму, яны застаюцца актуальнымі».

Характэрнай асаблівасцю сатыры К. Крапівы з'яўляецца тое, што яна носіць сцвярджалы, аптымістычны характар, што яна мае свой сацыялістычны ідэал...

Пры стварэнні сатырычных вобразаў К. Крапіва, як і многія выдатныя сатырыкі мінулага і сучаснага, карыстаецца мастацкім прыёмам перабольшання, завастрэння мастацкага вобраза, і гэта не супярэчыць жыццёвай праўдзе, а, наадварот, паўней і глыбей раскрывае яе...

Сатыра К. Крапівы носіць глыбока патрыятычны характар...

Плённая работа пісьменніка ў галіне сатыры пакінула глыбокі след у гісторыі савецкай літаратуры. Сваймі творамі ён намеціў агульныя шляхі, па якіх ідзе далейшае развіццё беларускай сатырычнай літаратуры» (с. 150—152).

Рэц.: Часоп. «Полымя», 1963, № 2, с. 188—190 (*В. Бурносаў*); «Беларусь», 1963, № 2, с. 28—29 (*А. Шайня*); газ. «Сов. Белоруссия», 1963, 27 июля (*Луферов М.* Гневное слово сатирика); «Магілёўская праўда», 1963, 13 лют. (*М. Міхайлаў*).

83. **Семяновіч А. А.** Кандрат Крапіва. Мінск, 1956. 36 с. (Т-ва па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў Беларус. ССР). 10.000 экз.

Папулярны нарыс жыцця і літаратурнай дзейнасці Народнага пісьменніка Кандрата Крапівы.

Аўтар брашуры робіць сціслы агляд сатырычнай паэзіі, прозы і драматургіі пісьменніка. З драматургічных твораў разглядае п'есы «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём», «З народам», «Пяюць жаваранкі», найбольш падрабязна аналізуе камедыю «Хто смяецца апошнім».

Падагульняючы свой агляд, А. Семяновіч дае наступную характарыстыку творчасці Кандрата Крапівы:

«Творчы шлях Кандрата Крапівы — гэта шлях пісьменніка-патрыёта, пісьменніка-камуніста, які на ўсіх этапах развіцця савецкай краіны самааддана служыў і служыць інтарэсам народа, Радзімы...» (с. 36).

Кандрат Крапіва — пісьменнік вялікага жыццёвага вопыту, спелы і арыгінальны майстар мастацкага слова...

Кандрат Крапіва імкнецца надаць сваім творах значэнне шырокіх мастацкіх абагульненняў, падаць тыповыя характары ў тыповых абставінах, як мага глыбей раскрыць сутнасць літаратурнага вобраза. Добрае веданне мовы і вуснай народнай творчасці народа, яго звычаяў і побыту, глыбокае пранікненне ў асаблівасці нацыянальнага характару надаюць творчасці пісьменніка сапраўды нацыянальны каларыт, без якога не можа стаяць на належнай вышыні ні адзін твор мастацкай літаратуры, нацыянальнай па форме і сацыялістычнай па зместу» (с. 35).

84. **Перкін Н. С.** Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гг. Праблемы сацыялістычнага рэа-

лізму. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1960. 396 с. (Ін-т літаратуры імя Я. Купалы АН БССР).

На стар. 169—172 аўтар знаёміць чытача з сатырычнай творчасцю К. Крапівы 20-х гадоў. Выказваючы далей свае думкі аб асаблівасцях паказу характара ў сатыры, Н. С. Перкін аналізуе паэму К. Крапівы «Х вядос-чырвоны нос» (с. 246—247); на стар. 269—274 разглядае п'есы «Канец дружбы» і «Хто смяецца апошнім» з пункту гледжання паказу ў мастацкай літаратуры тыповых рыс характару савецкага чалавека і тэмы выкрыцця подласці і двурушнасці.

85. Пшыркоў Ю. С. Беларуская савецкая проза (20-ыя — пачатак 30-х гадоў. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1960. 341 с. (АН БССР. Ін-т літаратуры імя Я. Купалы). 5.000 экз.

На стар. 5—6, 50, 55, 57, 65, 71, 73, 75, 77—81, 87, 97, 99, 126, 128 гаворыцца аб удзеле К. Крапівы ў літаратурным руху і літаратурных арганізацыях 1920—1930 гадоў.

86. Казека Я. Народны пісьменнік. — У кн.: Казека Я. З невычэрпных крыніц. Літ.-крытыч. артыкулы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958, с. 43—87.

Артыкул прысвечаны сатырычнай паэзіі, прозе і драматургіі Кандрата Крапівы.

Асабліва дэталёва разглядае аўтар байкі, адзначаючы ўмелае выкарыстанне народным пісьменнікам асаблівасцей баечнага жанру, яго алегарычнай прыроды, драматычных элементаў у байцы і інш. «Сатырык, — піша Казека, — на поўную моц выкарыстоўваў спецыфічныя жанравыя ўласцівасці баек, пісаў іх, зыходзячы з традыцыйных уяўленняў народа, таму яны не старэюць, не трацяць сваіх вобразна-мастацкіх вартасцей» (с. 59).

З п'ес у артыкуле разглядаюцца драмы «Канец дружбы», «Партызаны», «Проба агнём» і «З народа» і камедыі «Хто смяецца апошнім», «Мілы чалавек», «Пяюць жаваранкі». Найбольш падрабязна аўтар аналізуе сатырычную камедыю «Хто смяецца апошнім». Пры разглядзе п'есы «Мілы чалавек» Я. Казека палемізуе з аўтарам прадмовы да трохтомнага выдання твораў К. Крапівы В. Івашыным.

У канцы артыкула (с. 84—86) аўтар знаёміць чытача з выказваннямі К. Крапівы па пытаннях развіцця жанра сатыры ў нашы дні (с. 84—86).

87. Івашын В. Кандрат Крапіва. (Крытыка-біяграфічны артыкул. — У кн.: Крапіва К. Збор твораў у трох тамах. Т. 1. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, с. 5—25.

Грунтоўны агляд літаратурнай дзейнасці К. Крапівы.

Аўтар знаёміць чытача з асноўнымі этапамі жыцця К. Крапівы і паслядоўна разглядае яго сатырычную паэзію 20—30-х гадоў (с. 6—11) і часоў Вялікай Айчыннай вайны (с. 19—20), прозу (с. 11—13) і драматургію (с. 13—24). З драматычных твораў аналізуе «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём», «Мілы чалавек», «З народам», «Пяюць жаваранкі» і «Зацікаўленая асоба». Заўвагі аб мове паэтычных і драматычных твораў К. Крапівы гл. на с. 10—11, 16, 19; аб перакладчыцкай дзейнасці пісьменніка — на с. 25.

Аўтар дае наступную агульную ацэнку творчасці К. Крапівы:

«Кандрат Крапіва — пісьменнік шырокага творчага дыяпазону, рознабаковага даравання. Яго творчасць вызначаецца багаццем тэматыкі, рознастайнасцю жанраў, мастацкай яркасцю нацыянальнай формы. Крапіва ўнёс шмат новага і арыгінальнага ў развіццё беларускай прозы і паэзіі, але найбольш поўна і моцна яго талент раскрыўся ў драматургіі...

Кандрат Крапіва вядомы як бліскучы майстар сатыры. З яго імем звязан росквіт беларускай байкі...» (с. 5).

«Ужо ў 20-я гады пісьменнік стварыў яркія сатырычныя тыпы, якія набылі шырокае абагульняючае значэнне. Цэлая галерэя алегарычных вобразаў праходзіць перад чытачом у байках Крапівы. Свіння каравая, ганарысты парсюк, далікатныя парасяты, сабака Жук, сука Фінця, дыпламаваны баран, асёл з мандатам, саманадзейны конь, тата-заяц — вось далёка не поўны пералік па-майстэрску выпісаных сатырычных вобразаў-тыпаў, якія сімвалізуюць розныя праявы адмоўнага» (с. 9).

«Драматургічная творчасць Кандрата Крапівы — выдатная старонка ў гісторыі беларускай савецкай літаратуры. Сваёй творчай практыкай Крапіва ўзбагаціў беларускую драматургію, узняў яе на вышыню мастацкай сталасці, вывеў на ўсеагульную арэну (с. 24—25).

Заўвагі пра артыкул В. Івашына гл. у рэцэнзій Я. Міхалапа і П. Ахрыменкі на «Збор твораў К. Крапівы» (газ. «Сов. Белоруссия», 1956, 21 дек.) і ў кн.: Я. Казекі «З невычарпальных крыніц» (Мінск, 1958).

88. Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Дапаможнік для студэнтаў ВНУ. Рэд. калегія: Барысенка В. В., Броўка П. У. і Лынькоў М. Ц. Мінск, Дзярж-

выд БССР, 1956. 640 с. (Ин-т літаратуры і мастацтва АН БССР). 5.000 экз.

Раздзел кнігі «Кандрат Крапіва», напісаны А. Семяновічам гл. на стар. 427—457. Агляд сатырычнай паэзіі — на стар. 429—435, прозы — на стар. 435—437, драматургіі — на стар. 437—447. З драматычных твораў К. Крапівы ў кнізе разглядаюцца «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём», «З народам», «Пяюць жаваранкі» і «Зацікаўленая асоба».

89. **Клімковіч М.** Аб жыватворчым уплыве рускай літаратуры на беларускую. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1955. 184 с.

Аб уплыве класічнай і новай рэвалюцыйнай рускай літаратуры на фарміраванне творчасці маладога Кандрата Крапівы гл. на стар. 127—132.

Гл. таксама артыкул аўтара пад той жа назвай у часопісе «Польмя», 1950, № 1, с. 111—123 (пра К. Крапіву гл. на стар. 115—116).

90. **Фигловская Л. И.** Кондрат Крапива. — В кн.: Очерки истории белорусской советской литературы. М., Изд-во Акад. наук СССР, 1954. с. 234—265 (8-я глава).

В этой главе книги рассматриваются сатира, проза и драматургия писателя, характеризуются пьесы «Конец дружбы», «Партызаны», «Кто смеется последним», «Испытание огнем», «С народом», «Поют жаворонки» и «Заинтересованное лицо».

Основные положения автора:

«Кондрат Крапива — талантливый советский писатель, который своими произведениями обогатил белорусскую художественную литературу. Он по праву считается выдающимся сатириком, одним из основоположников белорусской советской басни, мастером стихотворного фельетона, агитационного стихотворения» (с. 234).

«...Басня Крапивы своеобразна. Она далеко выходит — и это характерно для советской басни — за пределы традиционного басенного жанра и становится одним из видов публицистически заостренной политической сатиры... Басня Крапивы национально своеобразна» (с. 237—238).

«Особенно плодотворна деятельность Кондрата Крапивы как драматурга. Его драматические произведения свидетельст-

вуют о глубоком проникновении писателя в жизнь. В них запечатлены яркие человеческие образы-типы, глубоко раскрыты жизненные противоречия, конфликты, существенные, важные стороны нашей современности. Пьесы Крапивы обогатили и продвинули вперед развитие белорусской советской драматургии и национального театра» (с. 234).

«Знаток народного языка, Крапива обогатил белорусский литературный язык не только своим творчеством, он внес свой вклад и в научную разработку актуальных вопросов языкознания» (с. 265).

91. Карпаў Ул. Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Вялікі артыкул прысвечаны разгляду усёй мастацкай творчасці К. Крапівы. Аўтар аналізуе сатырычныя вершы і байкі, апавяданні і раман «Мядзведзічы», п'есы «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Мілы чалавек», «Проба агнём», «З народа» і «Пяюць жаваранкі».

Ул. Карпаў падрабязна аналізуе ідэі, тэматыку і форму сатырычных вершаў і баек народнага пісьменніка і выказвае думку, што «...Крапіва абнавіў змест і форму байкі і з жанра агульнадыдактычнага ператварыў яе ў жанр публіцыстычны» (с. 223). У працэсе аналізу аўтар артыкула вылучае антырэлігійную сатыру пісьменніка.

Асобны раздзел артыкула прысвечаны аналізу прозы пісьменніка, падкрэсліваюцца наступныя асаблівасці «дасціпных і смешных па-народнаму», апавяданняў К. Крапівы: «Арыгінальна, пабудаваны сюжэт, нечаканыя сюжэтныя ходы і, асабліва, канцоўкі, прастата і канкрэтнасць фактуры» (с. 227).

Ул. Карпаў даў высокую ацэнку драматургіі К. Крапівы, адмоўную ацэнку атрымоўвае ў яго толькі сатырычная камедыя «Мілы чалавек» (гл. таксама № 254).

Агульная ацэнка крытыка драматургіі К. Крапівы зводзіцца да наступнага:

«Кандрат Крапіва» — пісьменнік-наватар...

Сваёй творчай практыкай К. Крапіва шмат зрабіў для вырашэння найважнейшай праблемы драматургіі сацыялістычнага рэалізма — стварэння станоўчага героя... Пазнанне заканамернасцей у развіцці савецкага грамадства дазволілі яму адкрыць таксама новыя драматургічныя канфлікты, разумнае спалучэнне наватарства з захаваннем лепшых традыцый мінулага — знаходзіць высокамастацкую нацыянальную форму для выяўлення сацыялістычных ідэй... У выніку К. Крапіва ўзняў беларускую драматургію да вышынй лепшых здабыткаў

драматургічнай творчасці савецкага народа і вывеў яе на ўсе-
саюзную арэну» (с. 278).

Падкрэсліваючы значэнне творчасці К. Крапівы, Ул. Кар-
паў піша: «Як усякі буйны мастак, ён прынёс с сабою ў літа-
ратуру свае непаўторныя тэмы і вобразы, свае жанры, адкры-
тыя ім нанова, сваю дасціпную народную мову, сваё свежае
глыбока аптымістычнае успрыняцце рэчаіснасці...» с. 219—
220).

Гл. таксама наступныя артыкулы Ул. Карпава, прысвеча-
ныя творчасці К. Крапівы: «Творчы шлях Кандрата Крапівы»
(у кн.: К. Крапіва. Выбраныя творы. Мінск, Дзяржвыд
БССР, 1947, с. 5—20); «Выдатны сатырык» («Настаўніцкая га-
зета», 1947, 27 лістап.); «Адчуванне новага» [аб п'есе К. Кра-
півы «Пяюць жаваранкі»] (газ. «Літаратура і мастацтва», 1952,
21 кастр.); «Выдатны беларускі драматург» (газ. «Мінская
праўда», 1951, 25 сак.).

92. Лынькоў М. Беларуская савецкая літаратура за
30 год. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1948. 56 с. (Т-ва па
распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў Беларус. ССР).
6.000 экз.

На стар. 38—40 дадзена кароткая характарыстыка творча-
сці К. Крапівы.

93. Дворкіна Ю. Кандрат Крапіва. — У кн.: Кра-
піва К. Выбраныя творы. Мінск, Дзяржвыд пры СНК
БССР, 1941, с. 3—16.

Папулярны артыкул аб жыцці і творчым шляху К. Крапі-
вы. Для школьнікаў старэйшых класаў. З драматычных твораў
разглядае п'есы «Партызаны» і «Хто смяецца
апошнім».

94. Замоцін І. Творчы шлях Крапівы. 1922—1932.
У кн.: Літаратура і мастацтва. Нарысы і матэрыялы.
Пад рэд. В. Вольскага. Мінск, Акад. навук БССР, 1934,
кн. 3, с. 7—46.

Грунтоўны артыкул аб творчым шляху К. Крапівы за пер-
шае дзесяцігоддзе яго літаратурнай дзейнасці.

Праф. І. Замоцін разглядае два этапы творчага шляху
пісьменніка — творчасць К. Крапівы ў аднаўленчы перыяд і
на этапе сацыялістычнай рэканструкцыі краіны.

Для характарыстыкі творчасці К. Крапівы першага перыяду 1922—1926 гадоў (с. 10—31), аўтар артыкула падрабязна аналізуе тэматыку, ідэйную накіраванасць і мастацкія асаблівасці сатырычнай паэзіі і апавяданняў, змешчаных у наступных кнігах: «Байкі», 1927, 1928 (с. 17—24), «Біблія», 1926, 1928 (с. 24—31), «Людзі-суседзі», 1928 (с. 15—16) і «Жывыя праявы», 1930 (с. 15—16).

Характарыстыка пераходнага, па думцы І. Замоціна, перыяда ў творчасці К. Крапівы (1927—1928) і другога этапа яго літаратурна-ідэйнасці (1929—1932) дадзены (с. 31—45) на аснове дэталёвага разгляду сатырычных вершаў і баек, змешчаных у перыядычным друку 1927—1931 гадоў, паэмы-казкі «Хвядос-чырвоны нос», 1930 (с. 37—39, 46), і рамана «Мядзведзічы», 1932 (с. 42—44).

У пачатку артыкула робіцца агляд крытычнай літаратуры, прысвечанай творчасці К. Крапівы. Праф. Замоцін палемізуе з крытыкамі Д. Васілеўскім (гл. № 110 даведніка), А. Антонавым (№ 109), М. Шульманым (№ 21), Л. Клейнбортам, Ц. Гурэвічам (№ 75) і інш.

Вялікую ўвагу звяртае аўтар артыкула на класавую пазіцыю К. Крапівы, на фарміраванне яго светапогляду у «напрамку аўладання дыялектыка-матэрыялістычным успрыманнем рэчаіснасці» (с. 45).

«Адыход К. Крапівы на другім этапе яго творчага шляху ад спрошчанага бытавізма, — піша І. Замоцін, — яго выразны паказ класавай барацьбы і кіраўніцтва партыі ва ўмовах вялікага наступу сацыялізма, яго разгортванне паасобных падзей і зарысоўка паасобных вобразаў на аснове сацыяльнай практыкі — усё гаворыць за тое, што К. Крапіва расце, як савецкі пісьменнік і захоўвае ў сабе далейшыя магчымасці для моцнага росту на карысць савецкай літаратуры» (с. 45—46).

У скарачаным выглядзе артыкул І. Замоціна друкаваўся ў часоп. «Заклік», 1933, № 2, с. 93—112.

2) АРТЫКУЛЫ Ў ЧАСОПІСАХ

95. Бурносаў В. Творы народнага пісьменніка. [Кандрат Крапіва. Збор твораў у трох тамах]. Часоп. «Камуніст Беларусі», 1957, № 3, с. 59—65.

Аўтар артыкула характарызуе сатырычную паэзію і драматургію К. Крапівы, знаёміць з тэматыкай яго творчасці, дае ацэнку некаторым асобным творам («Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Пялюць жаваранкі», «Мілы чалавек» і «Зацікаўленая асоба»), звяртае ўвагу чытача на народнасць мовы пісьменніка.

«Сатырычная і драматычная творчасць Кандрата Крапівы, — піша крытык, — развівалася пад плённым уздзеяннем слаўных традыцый Крылова, Гоголя, Маякоўскага. Творча асэнсоўваючы гэтыя традыцыі, Крапіва ў той жа час арыгінальны, ён ідзе сваім шляхам пісьменніка-наватара, які паклаў у аснову сваёй творчасці метада сацыялістычнага рэалізма, ленінскі прынцып партыйнасці» (с. 65).

96. **Казека Я.** Народны пісьменнік. [Да выхаду збора твораў Кандрата Крапівы]. Часоп. «Полымя», 1957, № 2, с. 161—177.

Артыкул быў дапрацаваны аўтарам і змешчаны пазней у яго зборніку артыкулаў «З невычэрпных крыніц». Анатацыю гл. № 86.

97. **Пшыркоў Ю.** Творы Кандрата Крапівы. [Да выхаду збора твораў пісьменніка]. Часоп. «Беларусь», 1957, № 1, с. 13.

Агульны артыкул аб творчасці К. Крапівы, напісаны з поваду выдання «Збора твораў» пісьменніка.

Аўтар знаёміць чытача з узорамі сатырычнай паэзіі і драматургіі К. Крапівы, з драматычных твораў разглядае п'есы «Хто смяецца апошнім», «Мілы чалавек», якія лічыць выдатнымі ўзорамі камедыйнага жанра.

98. **Макаёнак А.** Мастер сатыры. [К 60-летию со дня рождения К. К. Крапивы]. Журн. «Огонек», 1956, № 12, с. 22.

Краткая статья о творческом пути и портрет К. Крапивы.

А. Макаёнок подчеркивает мысль о том, что «в своих пьесах Кондрат Крапива всегда занимает боевую, действенную позицию. Пассивность и созерцательность чужды драматургу. За жизнью он следит пристально и по-хозяйски требовательно».

99. **Юрэвіч Ул.** Выдатны сатырык і драматург. [Да 60-годдзя з дня нараджэння Кандрата Крапівы]. Часоп. «Беларусь», 1956, № 3, с. 8.

Сціслы агляд літаратурнай творчасці К. Крапівы. «Прастата мовы, — піша Ул. Юрэвіч, — канкрэтнасць вобразаў, сцісласць і трапнасць характарыстык і дэталей, яркі

нацыянальны каларыт, высокая культура верша зрабілі байкі Крапівы сапраўды народнымі творамі. Асобныя байкі і апавяданні з'явіліся як бы эцюдамі, творча скарыстанымі пазней у вялікіх драматычных палотнах...

Імя К. Крапівы стаіць побач з такімі выдатнымі майстрамі савецкай п'есы, як Ус. Вішнеўскі, К. Трэнёў, Б. Лаўрэнеў, А. Карнейчук. Цяжка назваць у Беларусі хоць адзін сталы калектыў мастацкай самадзейнасці, які б не ставіў п'ес К. Крапівы. Такая папулярнасць яго драматычных твораў тлумачыцца перш за ўсё тым, што яны ўзнімаюць важнейшыя жыццёвыя праблемы нашага грамадства, прасякнуты шчырым імкненнем раскрыць духоўны свет чалавека. Нельга не падкрэсліць, што ўсе найбольш значныя творы К. Крапівы з'явіліся як водгук на важныя падзеі ўнутранага і міжнароднага жыцця краіны...

Крытык каратка характарызуе п'есы «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём», «Пяюць жаваранкі» і «Зацікаўленая асоба» (апошняю аўтар лічыць няўдачай драматурга):

100. **Бур'ян Б.** Выдатны мастак слова. Да 60-годдзя з дня нараджэння К. К. Крапівы. Часоп. «Малодосць», 1956, № 3, с. 18.

У артыкуле дадзена агульная характарыстыка творчасці К. Крапівы, на разглядзе асобных твораў аўтар не спыняецца.

Крытык піша: «Пісьменнік — гэта чалавек, які бярэ на сябе адказнасць за кожнае сваё слова, і К. Крапіва працуе заўсёды з такім пачуццём...

Палітычная страстнасць і мастацкае натхненне, гнеў і жыццясцвярджальная вера ў чалавека ў лепшых творах выдатнага сатырыка спалучаюцца ў гармонію адзінага. Таму творы К. Крапівы зразумелыя і хваляючыя для тых, каго звычайна называюць радавымі чытачамі, і для тых, хто адносіцца да ліку літаратурных суддзяў — крытыкаў і літаратуразнаўцаў...

Што яшчэ характэрна для творчасці К. Крапівы, дык гэта пачуццё новага».

101. **Глебка П.** Большой мастер. [К 60-летию со дня рождения К. Крапивы]. Журн. «Советская Отчизна», 1956, № 1, с. 135—137.

«К. Крапива, безусловно, большой мастер басни и комедии, но он и хороший лирический поэт и чудесный бытописатель. Диапазон его творчества чрезвычайно широк, т. к. писа-

тель широко смотрит на жизнь и глубоко проникает в ее тайники: он видит в ней и героическое, и трагическое, и смешное. К. Крапива чутко прислушивается ко всему новому и умеет не только подметить его, но и глубоко осмыслить и мастерски изобразить. Произведения К. Крапивы всегда злободневны в самом хорошем смысле этого слова» (с. 135). Эти основные мысли автор подтверждает кратким разбором основных произведений писателя (сатирической поэзии, прозы, драматургии).

102. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Часоп. «Полымя», 1955, № 4, с. 136—152.

Аўтар разглядае сатырычную творчасць К. Крапівы на фоне агульнага развіцця Савецкай сатыры.

У артыкуле аналізуюцца сатырычныя вершы і байкі пісьменніка і камедыя «Хто смяецца апошнім», а таксама сатырычныя элементы ў несатырычных п'есах К. Крапівы («З народа», «Пяюць жаваранкі», «Зацікаўленая асоба»).

Больш падрабязна аналізуе крытык творчасць К. Крапівы ў кнізе «Сатыра Кандрата Крапівы», выдадзенай у 1962 годзе (гл. № 82).

103. **Шараховский Я.** Белорусская советская литература. Альманах «Советская Отчизна», 1949, № 5, с. 116—129.

На стр. 118 характеризуется сатирическая поэзия К. Крапивы, на стр. 125 — проза (рассказы, роман «Мядзведзічы») и на стр. 125—126 — драматургія (п'есы «Канец дружбы», «Партизаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём»).

104. **Лынькоў М.** Літаратура беларускага народа. Часоп. «Полымя», 1949, № 1, с. 111—127.

На стар. 120—121 дадзена агульная ацэнка творчасці Кандрата Крапівы.

105. **Таран Г.** Кандрат Крапіва. Часоп. «Беларусь», 1947, № 12, с. 5—6.

Кароткі артыкул аб творчым шляху народнага пісьменніка К. Крапівы.

106. Клімковіч М. Кандрат Крапіва. (Да 50-годдзя з дня нараджэння і да 25-годдзя творчай дзейнасці]. Часоп. «Беларусь», 1946, № 3, с. 20—23.

Аўтар знаёміць чытача з творчым шляхам К. Крапівы, характарызуе яго сатырычную паэзію, прозу і драматургію.

Гаворачы аб сатыры К. Крапівы, М. Клімковіч адзначае наступнае: «Лёгкасць і даходлівасць формы, сакавітая народная мова, трапінасць сатырычных удараў, уменне пабудаваць цікавую сюжэтную сітуацыю, а самае галоўнае — свабоднае валоданне блізкімі і патрэбнымі для перабудовы вёскі тэмамі — усё гэта абумовіла шырокае кола чытачоў і паклоннікаў К. Крапівы» (с. 20).

З прозы К. Крапівы аўтар больш падрабязна спыняецца на раманах «Мядзведзічы». Раман, па думцы аўтара, «з гранічнай выразнасцю раскрыў класавы характар дзейных асоб, паказаў іх роль у перабудове вёскі, даў таленавітую замалёўку тыповых абставін у вёсцы часу «вялікай перабудовы», даў, нарэшце, рад яркіх вобразаў жывых людзей з уласным характарам, з уласнай мовай і ўласным лёсам. Але раман, не гледзячы на майстэрскую кампазіцыю асобных раздзелаў-апаўданняў, не стаў цэльным, літаратурна-спелым творам з адзіным сюжэтам, з паслядоўна развіваючыміся характарамі людзей» (с. 21). «Для чытача ён захоўвае сваё значэнне і зараз, як найбольш яскравае адлюстраванне беларускай вёскі 1927—1930 гадоў, прычым зробленае выключна яркай, поўнай глыбокага гумару мовай» (с. 22).

З драматычных твораў К. Крапівы аўтар разглядае п'есы «Канец дружбы», «Проба агнём», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек».

Вялікае значэнне першай п'есы К. Крапівы «Канец дружбы» ён бачыць у тым, што аўтар п'есы «вырашыў праблему стварэння станючага героя ў літаратуры і праблему пераходу ад вонкава-сюжэтнага паказу жыцця да паказу яго праз адлюстраванне складаных псіхалагічных працэсаў, якія адбываюцца ў душы чалавека» (с. 22).

Меншую папулярнасць драмы «Проба агнём» крытык тлумачыць тым, што «яна не мела характару тыповых з'яў рэчаіснасці» (с. 22).

«Зусім інакш, — па думцы М. Клімковіча, — скарыстаў пісьменнік свой багаты вопыт і сваё майстэрства ў п'есах «Партызаны», «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек». Гэта востра сюжэтныя п'есы, якія краналі праблемы, якія маюць вялікае грамадскае гучанне. Яны па заслугах ацэнены нашай грамадскасцю, як адны з лепшых п'ес усесаюзнай драматургіі» (с. 22).

107. Дворкіна Ю. Творчы шлях Крапівы. Часоп. «Полымя рэвалюцыі», 1940, № 8, с. 122—147.

6. Кандрат Крапіва.

Грунтоўны агляд літаратурнай творчасці К. Крапівы.

Разглядаючы сатырычную паэзію К. Крапівы 20-х гадоў, крытык падкрэслівае, што «сатыра Крапівы прынцыпова адрозніваецца ад усёй папярэдняй сатыры тым, што яна не толькі крытыкуе, высмейвае, але і сцвярджае іншыя, станоўчыя нормы жыцця...

Іменна таму, што з першых жа крокаў сваёй творчай дзейнасці Крапіва ўключыўся ў актыўнае змаганне за новае жыццё, за сацыялізм, ён змог надаць сваёй сатыры грамадскае гучанне» (с. 123).

Ю. Дворкіна аналізуе ідэйны змест, тэматыку і паэтычнае майстэрства сатырычнай паэзіі К. Крапівы, разглядае прозу (аповяданні, раман «Мядзведзічы») і драматургію («Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім») пісьменніка і дае ім высокую ацэнку. Вялікую ўвагу звяртае аўтар на асаблівасці мастацкага слова К. Крапівы і на выкарыстанне фальклора ва ўсіх жанрах яго твораў.

108. Куніцкі С. Пра творчасць Крапівы. (Агульная характарыстыка). Часоп. «Беларусь калгасная», 1932, № 1, с. 47—50.

У артыкуле высветляецца класавая пазіцыя К. Крапівы.

Па думцы аўтара, «на першым этапе сваёй творчасці Крапіва адлюстроўвае сярэдняцкі пласт вёскі... Крапіва, хаця і стоячы на абароне індывідуальнай гаспадаркі, на абароне моцнага гаспадара-сярадняка, не быў супроць Савецкай улады, а наадварот, у поўнай меры, адпаведна ідэй сярэдняка, абараняў яе магутнасць і дапамагаў весці рашучую барацьбу за гэту ўладу» (с. 47).

Аўтар адзначае вялікае значэнне сатырычнага слова К. Крапівы, якім пісьменнік змагаўся за новы побыт селяніна, за новую вёску.

«... На другім этапе сваёй творчасці (1926—1929 гг.) Крапіва, — па думцы аўтара артыкула, — аб'ектыўна ці суб'ектыўна абараняе кулацкую гаспадарку, ён падпадае пад значны ўплыў кулацкай ідэалогіі, якая займае пануючае месца на працягу 1927—1928 гадоў у згуртаванні «Узвышша».

Але рашучы зрух сялянства ў бок калектывізацыі ў 1929 годзе, рашучы паварот сярэдняка ад сваёй індывідуальнай гаспадаркі на рэйкі калектывізацыі, індустрыялізацыя краіны і рад іншых перамог на сацыялістычным фронце робіць некаторы зрух у творчасці Крапівы. Гэты зрух можна прасачыць на апошнім этапе яго творчасці, пачынаючы з канца 1929 года. Гэты зрух можна прасачыць на яго вялікім творы, які напісав ім у 1930 годзе і змешчаны ў апошніх нумарах «Узвышша» за 1930 год («Хвядос-чырвоны нос»). Ён (Крапіва) у гэтым творы выступае ўжо не з пазіцыі індывідуальнай гаспадаркі (ён яе пакідае), а неяк (хаця досыць нерашуча) выступае за сацыялістычнае будаўніцтва. Ён бачыць перавагу ка-

лектыўнай гаспадаркі над гаспадаркай індывідуальнай»
(с. 49—50).

109. **Антонов А.** Поэт белорусской деревни. [О творчестве Крапивы]. Журн. «Октябрь», 1927, № 1, с. 163—168.

Анатацыю гл. № 149.

110. **Васілеўскі Д.** Пясняр вясковага адраджэння. [Аб творчасці Крапівы]. Часоп. «Маладняк», 1926, № 6(15), с. 72—80.

Аналіз ранніх баек і сатырычных вершаў і апавяданняў Кандрата Крапівы.

Асноўныя думкі аўтара артыкула:

«Паэтычная дзейнасць Крапівы часамі вызывае спрэчкі. Выход з друку кожнай новай кнігі Крапівы вызывае розныя ацэнкі яго творчасці. З прывычнай для нас патрэбай даваць тым ці іншым класіфікацыі — нашы крытыкі то раўналі Крапіву з Дзям'янам Бедным, то палахліва ставілі пытанне аб ідэалагічным напрамку яго творчасці. Большасць з іх сходзіцца на тым, што Крапіва — сялянскі пясняр, што ён усімі сваімі карнямі ўзрос на вясковай глебе. Некаторыя крытыкі лічаць Крапіву ідэалагам сялянства. Кожная такая ацэнка не ахоплівае ўсебакова творчасць Крапівы і толькі адзначае тую ці іншую рыску яго паэтычнага аблічча.

Крапіва — параджэнне Кастрычніка на вёсцы» (с. 72—73). «...Не можна лічыць Крапіву за ідэолага сялянства і вёскі агульна. У старой вёсцы ён не знаходзіць нічога светлага і паказвае, што на шляху старога яе быту няма збавення... У вершах Крапівы пакуль што паказана толькі першая паласа жыцця новай вёскі... І ў спяванні вясны беларускай вёскі — камсамолу, сялянскага актыву — галоўная сіла Крапівы» (с. 76—77).

3) АРТЫКУЛЫ У ГАЗЕТАХ

111. **Боган Ул.** Заўсёды з народамі. Кандрату Крапіве 5 год. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1961, 7 сак.

Агляд творчага шляху К. Крапівы. Аўтар разглядае сатырычную паэзію, прозу і драматургію пісьменніка.

Асноўныя думкі аўтара артыкула:

«Спачатку штыхом, а потым пяром пісьменнік самаадна змагаецца за народнае шчасце... Пад яго пяром беларуская байка дасягнула мастацкай дасканаласці. Гэтаму ў многім спрыялі фальклорныя здабыткі народа і прагрэсіўныя традыцыі, якія засвоіў сатырык з рускай і беларускай літаратур.

П'есы К. Крапівы, дзякуючы значнасці і актуальнасці тэм мастацкай завершанасці, вывелі нашу драматургію на вялікую сцэну. Як сатырык ён узняў на новую, вышэйшую ступень савецкую сатыру...

Адна з асаблівасцей пісьменніцкага майстэрства К. Крапівы — тое, што ён з вялікай дакладнасцю выпісвае герояў сваіх твораў, паказвае абставіны іх жыцця і працы. Іменна гэты бок творчасці беларускага сатырыка не здолела ацаніць наша крытыка (асабліва ў мінулым). Яна не раз абвінавачвала сатырыка ў натуралізме і бытавізме. Так папрокі выказваліся Крапіве і як аўтару рамана «Мядзведзічы». Думаецца, гэтыя папрокі беспадстаўныя. І зараз мы чуюм справядлівыя галасы (Я. Казекі, А. Адамовіча) у абарону гэтага твора...

Характэрна тое, што пераход яго [К. Крапівы] да новых жанраў — ад верша да байкі і паэмы, ад апавяданняў да рамана і, нарэшце, да драматычных твораў спалучаецца з пераходам да асвятлення новых пытанняў, новых з'яў у жыцці нашага народа.

З драматургічных твораў К. Крапівы аўтар характарызуе «Партызаны», «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек».

112. Садовский Е. Современность — это главное. [К 40-летию лит. деятельности Кондрата Крапивы]. Газ. «Сов. Белоруссия», 1961, 7 марта.

Статья опубликована под рубрикой «За рабочим столом писателя» на основе беседы корреспондента с самим писателем. В ней кратко рассказывается о литературной и научной деятельности К. Крапивы.

113. Михолап Я. и Охрименко П. Большой вклад в сокровищницу белорусской культуры. Газ. «Сов. Белоруссия», 1956, 21 дек.

Развёрнутая рецензия на «Збор твораў» (1956 г.) К. Крапивы. В ней дан обзор его сатирической поэзии, прозы, драматургии и статей по вопросам языкознания и литературы.

Авторы рецензии рассматривают также вступительную статью В. Ивашина к первому тому «Збора твораў» К. Крапивы.

114. **Марціновіч А.** Творы вялікай жыццёвай праўды.
[Да выхаду ў свет «Збору твораў» Кандрата Крапівы].
Газ. «Калгасная праўда», 1956, 21 лістап.

Аўтар раскрывае змест кожнага тому трохтомнага выдання твораў К. Крапівы, выдадзенага Дзяржаўным выдавецтвам БССР у 1956 г.

Заканчваецца рэцэнзія наступнымі агульнымі заўвагамі:

«Новае трохтомнае выданне збору твораў К. Крапівы адрозніваецца ад папярэдніх «Выбраных твораў» пісьменніка сваёй паўнатай, сістэматызаванасцю, правэранасцю тэкстаў. Але вельмі хацелася б, каб гэтае выданне было яшчэ больш поўным. Вельмі пажадана было б, каб у ім быў змешчаны першы друкаваны твор Кандрата Крапівы «Жили-были» («Красноармейская правда» ад 13 красавіка 1922 года)... Невядома, па якой прычыне ў выданні адсутнічаюць творы «Белы певень» (1922 г.), «Сваты» (1922 г.), якія друкаваліся ў зборніку «Крапіва» (1925 г.), а таксама твор «Жукі па плане Маршала», які быў змешчан у часопісе «Вождь» (№ 18 за 1949 г.). Няма ў зборы твораў і многіх іншых цікавых твораў пісьменніка».

115. **Усікаў Я.** Важная падзея ў культурным жыцці Рэспублікі. Да выхаду ў свет «Збору твораў» Кандрата Крапівы. Газ. «Звязда», 1956, 20 кастр.

Артыкул спісала знаёміць чытача з творчым шляхам Кандрата Крапівы, з яго сатырычнай паэзіяй, прозай (раманам «Мядзведзічы») і драматургіяй (п'есамі «Канец дружбы», «Партизаны», «Хто смяецца апошнім») і характарызуе выданне Дзяржаўнага выдавецтва БССР «Збор твораў» К. Крапівы.

Аўтар артыкула робіць наступныя заўвагі:

«Кандрат Крапіва — сваеасаблівы, арыгінальны пісьменнік. Нажаль, наша літаратуразнаўства яшчэ вельмі мала зрабіла для навуковага асвятлення важнейшых праблем яго творчасці і бадай нічога не зрабіла для раскрыцця таго адметнага, што адрознівае Кандрата Крапіву ад іншых пісьменнікаў, што складае сутнасць і істотныя рысы яго самабытнага таленту...

У гэтым сэнсе можна было б чакаць большага і ад *В. Івашына* — аўтара ўступнага артыкула, якім адкрываецца трохтомнік.

Карыснымі з'яўляюцца каментарыі, заўвагі да збору твораў, зробленыя *А. Семяновічам*, хоць і яны не бездакорныя. Чаму б, напрыклад, у заўвагах не прывесці тэкст першага друкаванага твора Кандрата Крапівы — фельетона «Жили-были», змест якога вядомы толькі адзінкам».

116. Венцлова Антанас. Пісьменнік братняга народа Кандрат Крапіва. [Да 60-годдзя]. Газ. Літаратура і рэменас», 1956, 10 сак. (На літоўскай мове).

117. Лынькоў М. Сардэчна вітаю. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

У кароткім артыкуле-прывітанні дадзена агульная характарыстыка творчасці К. Крапівы.

М. Лынькоў піша:

«У нашай беларускай савецкай літаратуры пасля імён народных паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа адно з самых значных і папулярных у народзе імя Кандрата Кандратавіча Крапівы.

Яркі, самабытны талент, які ўвасобіў у сабе ўсе найлепшыя здабыткі і традыцыі жывога творчага слова народа, яго гумару, яго здаровага смеху, ён увайшоў у беларускую савецкую літаратуру амаль што на самым пачатку яго зараджэння і адразу заняў у ёй адно з самых пачэсных месцаў.

118. Модэль М. Выдатны пісьменнік. Газ. «Звязда», 1947, 23 лістап.

Кароткі артыкул аб жыцці і творчым шляху К. Крапівы.

З асобных твораў аўтар характарызуе п'есы «Канец дружбы», «Партизаны», «Хто смеецца апошнім» і «Мілы чалавек». Камедыі «Мілы чалавек» дае адмоўную ацэнку.

119. Ковалев П. Кондрат Крапіва. Газ. «Сов. Белоруссия», 1947, 23 ноября.

Краткий биографический очерк и обзор произведений Кондрата Крапивы, написанный белорусским прозаиком Павлом Ковалевым к 50-летию Крапивы и 25-летию его литературной деятельности.

Автор статьи рассматривает К. Крапиву как «одного из крупнейших и популярнейших белорусских советских писателей», характеризует его сатирическую поэзию, прозу и драматургию («Конец дружбы», «Партизаны», «Кто смеется последним», «Проба огнем», «Володин галстук», «Милый человек»).

Наряду с выдающимися успехами, достигнутыми драматургом, автор статьи отмечает и «серьезные ошибки», допущенные

им. «Идейно порочной, — пишет П. Ковалев, — оказалась комедия К. Крапивы «Милый человек». В этой комедии автор обобщил нехарактерные явления нашей действительности. Наша общественность сурового и заслуженно раскритиковала ее».

120. **Живов М.** Смех К. Крапивы. «Литературная газета», 1941, 30 марта.

121. **Рудзько Ю.** Пісьменнік-баец. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1941, 22 сак.

122. **Модэль М.** Кандрат Крапіва. Газ. «Сов. Белоруссия», 1941, 22 марта.

123. **Куняўскі С.** Таленавіты сатырык. Газ. «Звязда», 1941, 21 сак.

124. **Модэль М.** Праніклівы мастак слова [Кандрат Крапіва]. Газ. «Звязда», 1939. 6 крас.

125. **Галубок Эд.** Кандрат Крапіва. Газ. «Звязда», 1936, № 27.

Агляд сатырычнай паэзіі і прозы і аналіз першай п'есы К. Крапівы «Канец дружбы».

126. **Поэт-командир.** Газ. «Красноармейская правда», 1922, 17 августа, № 158.

Аннотацию см. № 150.

ІІІ. АГЛЯДЫ ТВОРАЎ К. КРАПІВЫ ПА ЖАНРАХ

1. САТЫРЫЧНАЯ ПАЭЗІЯ*)

(гл. таксама агульныя працы і артыкулы, у якіх разглядаецца і сатырычная паэзія — №№ 77, 79, 81, 83, 84, 86, 90, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125).

128. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск. Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Анатацыю гл. № 82.

129. **Гілевіч Н. С.** Акрыленыя рэвалюцыяй. (Паэзія «Маладняка»). Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. і праф. адукацыі БССР, 1962. 187 с. 2.700 экз.

У раздзеле кнігі «Бурлівы карнавал», да якога ў якасці эпиграфа змешчаны словы К. Крапівы «У даль без клопату глядзім, мы бадзёра — не хопіць вопыту, дык возьмем задзе-рам», на стар. 82, 85—94, 98—99 характарызуецца сатыра К. Крапівы 20-х гадоў.

130. **Семяновіч А.** Аб некаторых асаблівасцях байкі К. Крапівы. — У кн.: Беларуская літаратура. Даследванні і публікацыі. Вып. 4. Мінск, АН БССР, 1961, с. 70—81.

Аўтар артыкула ўскрывае тыя новыя рысы, якія набыў жанр байкі ў творчасці К. Крапівы ў параўнанні з творчасцю І. А. Крылова і Д. Беднага.

*) Кнігі, артыкулы і аўтарэфераты дысертацый паказаны ў гэтым раздзеле ў адваротна-храналагічнай паслядоўнасці.

У артыкуле аналізуюцца ідэйны змест, мова і сюжэт баек К. Крапівы. Аўтар адзначае публіцыстычнасць канцовак у байках пісьменніка, народнасць мовы, нацыянальны каларыт твораў, умение будаваць востры сюжэт. На стар. 76 аўтар знаёміць чытача з выказваннямі К. Крапівы аб задачах жанра сатыры.

131. **Боган У. Р.** Фальклорныя вобразы ў паэзіі Кандрата Крапівы. — «Весці АН БССР. Серыя грамадскіх навук», 1961, № 1, с. 73—85.

Анатацыю гл. № 340.

132. **Казека Я.** Майстэрства сатырыка. Часоп. «Малодосць», 1960, № 11, с. 145—153.

У артыкуле аналізуюцца ідэйны змест, тэматыка і мастацкая форма баек Кандрата Крапівы.

Асаблівую ўвагу ўдзяляе аўтар народнасці сатыры Кандрата Крапівы.

«Майстэрства сатырыка, — піша Я. Казека, — выявілася перш за ўсё ў глыбокім разуменні народнага жыцця...

Развіваючы далей крылоўскую традыцыю і творчы вопыт беларускіх байкапісцаў XIX—пачатку XX стагоддзяў, К. Крапіва ператварае байку ў жанр публіцыстычнай заостранай сатыры. Разам з тым ён ідэйна збярог і традыцыйныя ўласцівасці, традыцыйныя адзнакі баечнага жанра» (с. 147).

«Байкі К. Крапівы — гэта сатырычныя творы, прысвечаныя значным жыццёвым з'явам. У яго байках сапраўды зліліся ў адзіны сплаў апавядальны, драматычны, сатырычны і лірычны элементы. У аснове кожнай з іх — вострая, камічная сітуацыя, канкрэтны жыццёвы канфлікт, рэзкае сутыкненне супроцьлеглых поглядаў, характараў, рэальная, мастацкі завершаная карціна жыцця.

Вось гэту якасна новую ідэйна-мастацкую прыроду баек К. Крапівы і не здолела зразумець беларуская крытыка дваццатых—пачатку трыццатых гадоў» (с. 148).

У пачатку артыкула дадзены кароткі агляд водгукаў друку на раннюю сатыру К. Крапівы.

133. **Казека Я.** Беларуская байка. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1960. 203 с. 5.000 экз.

Гл. 3-ці раздзел кнігі пад назваю «Кандрат Крапіва — байкапісец» (с. 120—149), які з'яўляецца перадрукам артыкула аўтара «Майстэрства сатырыка» з часопіса «Малодосць», № 11 за 1960 год.

Анатацыю гл. у папярэднім апісанні.

134. **Перкін Н. С.** Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30 гг. Праблемы сацыялістычнага рэалізму. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1960. 396 с. (Ін-т літаратуры імя Я. Купалы АН БССР).

На стар. 169—172 аўтар знаёміць чытача з паэзіяй К. Крапівы 20-х гадоў, на стар. 246—247 аналізуе сатырычную паэму «Х в а д о с ч ы р в о н ы н о с».

Гл. таксама анатацыю № 84.

135. **Багрова А. П.** Беларуская сатырычная літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Мінск, Выд-ва Беларус. дзярж. ун-та імя У. І. Леніна, 1960. (М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, Беларус. дзярж. ун-т імя У. І. Леніна). 119 с. 2.000 экз.

Аб удзеле К. Крапівы ў сатырычных выданнях часоў Вялікай Айчыннай вайны («Раздавім фашысцкую гадзіну», «Партызанская дубінка» і інш.) і бібліяграфію яго твораў, змешчаных у гэтых выданнях, гл. на стар. 9, 11, 17, 23—24, 27, 34, 92, 98, 113, 116—117.

136. **Макарэвіч А.** Аб некаторых мастацкіх асаблівасцях сатырычных вершаў і баек Кандрата Крапівы. Газ. «Магілёўская праўда», 1957, 7 крас.

137. **Лужанін М.** Маладосць таленту. Часоп. «Полымя», 1956, № 3, с. 129—131.

Некалькі заўваг аб пачатку літаратурнай дзейнасці Кандрата Крапівы, аб значэнні і папулярнасці яго ранняй сатыры і ўсёй яго літаратурнай творчасці. Артыкул да 60-годдзя з дня нараджэння народнага паэта.

Паэт Максім Лужанін піша:

«Сцежку да народнага сэрца вершам і байкам Кандрата Крапівы пракладаў іх крылатасць; траплялі яны проста ў самыя балючыя і шкодныя з'явы, будзілі думку, клікалі да лепшага...» (с. 130).

«Сапраўдны сатырычны талент, — кажа далей М. Лужанін, — не чапляецца за вонкавыя адзнакі, а прасякае ў глыбіні, збірае раскіданыя паасобку рысы адмоўнага ў абагульненне, накіроўвае на яго бязлітасна яркія праменьні выкрыцця,

і ў выніку смех б'е не па выпадку, а па з'яве. Такі смех не глухне ад часу, не губляе свае свежасці і вастрыні.

Вось чаму жывуць у народнай памяці сатырычныя творы Кандрата Крапівы, хоць і многа мінула гадоў ад іх першага з'яўлення ў друку» (с. 129).

138. **Макарэвіч А.** Антырэлігійная тэма ў творчасці Кандрата Крапівы. Газ. «За Радзіму» (г. Магілёў), 1956, 1 ліп.

139. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Часоп. «Полымя», 1955, № 4, с. 136—152.

Аўтар аналізуе вершы і байкі К. Крапівы і камедыю «Хто смяецца апошнім», а таксама сатырычныя элементы ў несатырычных п'есах пісьменніка.

Анатацыю гл. № 102.

140. **Макаревич А. А.** Сатира Кондрата Крапивы. (1922—1941). Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1954. 21 с. (АН БССР. Ин-т литературы и искусства). 100 экз.

См. также № 82.

141. **Крышталь В.** Прадмова. — У кн.: Крапіва К. Сатыра і гумар. Мінск, Вучпедвыд БССР, 1954, с. 3—14.

У прадмове дадзены асноўныя біяграфічныя звесткі і сціслы агляд сатырычных твораў К. Крапівы. Аўтар артыкула звяртае ўвагу чытача на ярка нацыянальны каларыт твораў народнага пісьменніка, на сувязь вобразаў і мовы Крапівы з народнай творчасцю.

142. **Карпаў Ул.** Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952. с. 216—278.

Аналіз паэтычнай творчасці К. Крапівы гл. на с. 220—226. Анатацыю гл. № 91.

143. **Шкраба Р.** Байкі І. А. Крылова на беларускай мове. Часоп. «Беларусь», 1951, № 1, с. 30—31.

Аўтар артыкула разглядае таксама майстэрства К. Крапівы — перакладчыка твораў І. А. Крылова.

144. **Салавей Л.** Байкі Крылова на беларускай мове. [І. А. Крылоў. Байкі. Пер. з рус. мовы пад рэд. К. Крапівы]. Часоп. «Полымя», 1951, № 3, с. 164—166.

У рэцэнзіі на кнігу І. А. Крылова «Байкі» на беларускай мове гаворыцца і аб перакладзеных К. Крапівай творах І. А. Крылова «Воўк на псярні», «Абоз», «Свіння пад Дубам» і «Певень і Жамчужнае Зерне».

145. **Агіевіч У.** Кандрат Крапіва і беларуская байка. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Агульная характарыстыка баек К. Крапівы.

«Найбольш шырокую вядомасць стваральніка байкі ў беларускай літаратуры, — пісаў У. Агіевіч, — і сваё поўнае прызнанне ў гэтым жанры набыў Кандрат Крапіва. У гэтым жанры, як сапраўды народны пісьменнік, ён ішоў сваім асаблівым шляхам да вырашэння задач агульных для ўсёй савецкай літаратуры. Іменна ён здолеў збудаваць сваю вобразную сістэму, якая дазволіла яму раскрыць такія бакі сучаснай рэчаіснасці і адлюстраваць такія якасці савецкага жыцця, якія ён глыбока адчуў і разумеў...

Кола тэм баек Кандрата Крапівы надзвычайна шырокае і іх вобразны тыпаж непамерна вялікі. Унутраныя і знешнія ворагі народа і Радзімы, падлыя нацыяналісты і іх прыспешнікі, хцівыя раскрадальнікі грамадскага добра, бюракратычыноўнікі і валакітчыкі, падхалімы і аматары ілжывых пагудак — вось на каго скіраваў і скіроўвае знішчальны агонь сваёй сатыры Кандрат Крапіва».

146. **Барысенка В.** Выдатны майстра сатыры. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

На аснове аналізу тэматыкі і майстэрства сатыры К. Крапівы аўтар артыкула выказвае наступныя думкі:

«К. Крапіва належыць да ліку тых пісьменнікаў, якіх узадавала і выхавала Савецкая ўлада...

Сатыра Крапівы з'яўляецца узорам непасрэднай сувязі мастацтва з перадавымі ідэямі нашага часу... Яго творчасць—

адбітак палымянай палітычнай барацьбы свайго часу. Вось чаму сатырычныя творы пісьменніка мелі і маюць надзвычай актуальнае значэнне...

К. Крапіва — творца баявых лозунгаў, крылатых выразаў, прыказак і пагаворак, кожнае слова якіх «страляе» і трапіла б'е па ворагах і агідных здрадніках...

К. Крапіва выдатна ведае і надзвычай тонка адчувае народную беларускую мову. Народнасць — адна з самых істотных асаблівасцей паэтычнай мовы пісьменніка.

Крытычна выкарыстоўваючы дасягненні сваіх папярэднікаў — беларускіх і рускіх пісьменнікаў-сатырыкаў, К. Крапіва стварыў якасна новую сатыру. Ён па праву лічыцца заснавальнікам савецкай сатыры ў беларускай літаратуры».

147. Дворкіна Ю. Байкі і сатыры К. Крапівы. [У дапамогу настаўніку]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1939, 23 мая.

Аўтар падрабязна аналізуе тэматыку паэзіі К. Крапівы і разглядае мастацкія асаблівасці і мову яго баек і сатырычных вершаў.

147а. Бранштэйн Я. Сатырычная паэзія К. Крапівы. (Крапіва К. Творы. Т. 1. Мінск, 1934). [Раздзел артыкула «Пытанні тэорыі і практыкі літаратурнага паходу»]. Часоп. «Полымя рэвалюцыі», 1935, № 2, с. 149—152.

Асноўныя палажэнні артыкула:

«К. Крапіва — паэт-газетчык у лепшым сэнсе гэтага слова (як яго разумеў Маякоўскі), паэт, моцна звязаны з практыкай сацыялістычнай рэчаіснасці...

Устаноўка Крапівы на масавага чытача, на сацыялістычнае культурніцтва, у шырокім маштабе вызначыла цягу пісьменніка да жанраў (відаў) дыдактычнай (выхаваўчай, павучальнай) паэзіі — да байкі, сатырычнай казкі — з аднаго боку, і з другога — да народнай песні (да частушкі, раешніка) — наогул да жанраў, блізкіх народнай творчасці» (с. 150).

«Вольны верш, які вызваляе сэнс і сінтаксіс верша ад акоў рытма, дае прастор вольнай, жывой, гутаркавай інтанацыі, набліжае верш да звычайнай гаворкі — таксама садзейнічае даступнасці паэзіі Крапівы. Гэтаму ж спрыяюць яго частушчынныя і іншыя фальклорныя рытмы...

Народны ў лепшым сэнсе гэтага слова, верш Крапівы, аднак, вольны ад нацдэмаўскай ілжэнароднай квяцістасці. Крапіва выступае супроць нацдэмаўскага рэакцыйнага фальклору... Сярод сатырычных прыёмаў Крапівы займае віднае месца

пародыя і зніжэнне вобраза, сатырычная паралель, сатырычны разрыў формы і зместа» (с. 151).

«К. Крапіва знаходзіўся некаторы час пад уплывам нацыяналістаў (член літгрупы «Узвышша»), аднак у сучасны момант Крапіва адзін з найбольш дзейных таленавітых работнікаў сацыялістычнай літаратуры» (с. 152).

148. Гаўрук Ю. [Рэцэнзія на кнігу: Крапіва. Байкі. Мінск, БДВ, 1927]. Часоп. «Аршанскі маладняк», 1928, № 7, с. 101—102.

У рэцэнзіі робяцца агульныя заўвагі пра жанр байкі і вызначаны рысы, якія адрозніваюць байкі К. Крапівы ад творчасці яго папярэднікаў. «Найбольш правільны прыём, якім карыстаецца К. Крапіва, — піша аўтар, — гэта вызваць новую асацыяцыю шляхам перамяшчэння герояў у асяродак, знаёмы нам, але непрывычны для іх».

Аўтар звяртае ўвагу на асаблівасці мовы К. Крапівы. «У Крапівы багаты, — піша Ю. Гаўрук, — на рэдкасць сакавіты народны лексікон. Беларуская мова, незаграмуджаная штучнасцю наогул, у яго ачышчаецца да празрыстай канкрэтнасці. Кожны сказ даведзены да пагаворкі, загушчаны да цытаты — рыса, агульная для ўсіх добрых байкапісцаў».

Нельга назваць мову Крапівы арыгінальнай, бо нічога свайго ён не пакідае ў тую крыніцу, адкуль чэрпае. Крапіва адзін з найбольш залежных ад калектыву пісьменнікаў, як з боку слоўнага матэрыялу, так і тэматыкі, ён як павелічальнае шкло, у якім люструецца наваколле, а таму ён і блізкі масе...

Шкодзіць разгледжанай кніжцы часамі грубасць некаторых зваротаў, прыстасаваных бадай выключна на эфект, так, напрыклад, злоўжыванне словам брыда» (с. 102).

149. Антонов А. Поэт белорусской деревни. О творчестве Крапивы. Журн. «Октябрь», 1927, № 1, с. 163—168.

Автор анализирует сатирическую поэзию К. Крапивы на основе произведений, вошедших в сборники «Крапіва» і «Асцё», изданных в 1925 году.

Основные выводы автора:

«Всеми своими корнями Крапива вырос на почве деревни. Он — идеолог крестьянства. В этом его сильные и слабые стороны».

Он знает и любит деревню такой, какова она есть (даже с самогоном), но он всей душой на стороне новой культуры, нового быта. Он — враг темным силам — попу и кулаку. Однако, Крапива не любит города, в его стихотворениях чувст-

вуется обида на город. Он, повидимому, недоучитывает роли городского пролетариата как руководителя деревни. Это — нездоровый оттенок в его творчестве...

Однако уже и сейчас Крапива остается одним из интереснейших и самобытных поэтов «Молодняка» (с. 168).

150. Поэт-командир. Газ. «Красноармейская правда», 1922, 17 авг.

В статье дана высокая оценка литературной деятельности поэта-командира К. Атраховича, который назван одним из самых сильных, если не первым из поэтов Западного фронта.

2. ПРОЗА*)

(Гл. таксама агляды творчасці К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго проза — №№ 82, 83, 90, 94, 98, 99, 101, 103, 110, 111, 115, 116, 119, 125).

151. Макарэвіч А. Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с., 4.000 экз.

Раздзел «Проза» гл. на стар. 105—115.
Анатацыю гл. № 82.

152. Карпаў Ул. Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Анатацыю гл. № 91.

153. Казека Я. Народны пісьменнік. — У кн.: Казека Я. З невычэрпных крыніц. Літ.-крытыч. артыкулы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958, с. 43—87.

*) Матэрыялы пададзены ў адваротна-храналагічнай паслядоўнасці.

На стар. 61—73 аўтар аналізуе апавяданні К. Крапівы са зборнікаў «Апавяданні» (1925), «Людзі-суседзі» (1928) і «Жывыя праявы» (1930), а таксама раман «Мядзведзічы» (с. 65—73).

Аўтар заканчвае гэты раздзел артыкула наступнай думкай: «Думаецца, час ужо адмовіцца ад застарэлых ацэнак рамана К. Крапівы, час ужо аб'ектыўна вызначыць гісторыка-літаратурнае значэнне гэтага твора, які адыграў прыкметную ролю ў станаўленні беларускай прозы. Напісаны ў добрых рэалістычных традыцыях, раман «Мядзведзічы» ўліваецца ў асноўнае рэчышча нашай мастацкай прозы, якое ў тыя гады вызначалася аповесцямі і раманамі Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага, Змітрака Бядулі, Платона Галавача, Міхася Лынькова» (с. 73).

154. Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Дапаможнік для студэнтаў ВНУ. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956. 640 с. (Ін-т літаратуры і мастацтва АН БССР). 5.000 экз.

Агляд прозы К. Крапівы гл. на стар. 435—437.
Гл. таксама анатацыю № 88.

155. Івашын В. Кандрат Крапіва. [Крытыка-біяграфічны артыкул]. — У кн.: Крапіва К. Збор твораў у трох тамах. Т. 1. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, с. 5—25.

На стар. 11—13 аўтар разглядае прозу К. Крапівы.
Анатацыю гл. № 87.

156. Клімковіч М. Кандрат Крапіва. [Да 50-годдзя з дня нараджэння і да 25-годдзя творчай дзейнасці]. Часоп. «Беларусь», 1946, № 3, с. 20—23.

Разглядаючы прозу К. Крапівы, аўтар канцантруе ўвагу чытача на раманах «Мядзведзічы».
Анатацыю гл. № 106.

157. Дворкіна Ю. Творчы шлях Крапівы. Часоп. «Полымя рэвалюцыі», 1940, № 8, с. 122—147.

Анатацыю гл. № 107.

158. Бранштэйн Я. [Рэцэнзія на раман К. Крапівы «Мядзведзічы». Мінск, ДВБ, 1934]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1934, № 26, с. 2.

159. **Плашчынскі І.** Замест рэцэнзіі [на раман К. Крапівы «Мядзведзічы»]. Часоп. «Полымя рэвалюцыі», 1933, № 10, с. 124—129.

160. **Лагунова** [работніца завода «Бальшавік»]. Аповесць Крапівы «Мядзведзічы». Газ. «Літаратура і мастацтва», 1933, № 28.

161. **Горскі Эд.** «Мядзведзічы» Крапівы. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1933, № 20.

3. *ДРАМАТУРГІЯ**)

(Гл. таксама агляды творчасці К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго драматургія — №№ 78, 83, 86, 87, 88, 90, 93, 95, 97, 98, 99, 101, 103, 106, 107, 111, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 220).

*а) Агульныя агляды драматургіі**)*

162. **Карабан У. С.** Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 79 с. 2.390 экз.

Аўтар аналізуе п'есы «Канец дружбы» і «Проба агнём», у якіх «востра ставяцца і вырашаюцца пытанні камуністычнай маралі», сатырычныя камедыі «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек», п'есы пісьменніка, прысвечаныя тэме пасляваеннага развіцця сацыялістычнай гаспадаркі («Пяюць жаваранкі», «Зацікаўленая асоба»), драмы аб барацьбе беларускага народа з чужаземнымі захопнікамі за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне («Па р-

*) Матэрыялы пададзены ў раздзеле і падраздзелах у адваротна-храналагічнай паслядоўнасці.

**) Матэрыялы пададзены ў адваротна-храналагічнай паслядоўнасці.

ты заны», «З народа» і «Людзі і д'яблы»).

«Драматургія Крапівы, — піша аўтар кнігі, — выключна багатая ў ідэйна-тэматычных і мастацка-выяўленчых адносінах. Савецкае жыццё — аснова драматычных твораў пісьменніка. П'есы яго паказваюць, як савецкі чалавек, перарабляючы рэчаіснасць, набываў новыя якасці свайго характару (с. 5)...

Майстэрства Крапівы-драматурга адчуваецца ў мастацкай падачы амаль кожнай дэталі, у разнастайнасці выяўленчых сродкаў.

Супастаўленне розных выданняў драматычных твораў пісьменніка яскрава сведчыць аб карпатлівай працы мастака над мовай дзеючых асоб...

К. Крапіва з'яўляецца майстрам як сацыяльна-тыповай, так і канкрэтна-індывідуалізаванай мовы дзеючых асоб. Яго персанажы — заўсёды канкрэтныя прадстаўнікі пэўнай сацыяльнай групы...

Драматургія Крапівы арганічна выцякае з усяго мінулага літаратурнага вопыту рускіх і беларускіх пісьменнікаў, асабліва Гоголя, Астроўскага, Горкага і Купалы. Наследуючы іх традыцыі, Крапіва ўводзіць у драму элементы камічнага, а ў камедыю элементы драматычнага (с. 77)...

Драматычныя творы народнага пісьменніка БССР Кандрата Крапівы займаюць адно з пачэсных месц у літаратуры сацыялістычнага рэалізму» (с. 79).

163. Усікаў Я. Драматургія Кандрата Крапівы. На-
рысы аб становішчы героя. Мінск, Дзяржвыд БССР,
1953. 168 с. 8.000 экз.

Кніга прысвечана праблеме становішча героя ў драматургіі Кандрата Крапівы. Аўтар кнігі разглядае драмы «Канец дружбы», «Партызаны», «Проба агнём» і «З народа». У асобны раздзел кнігі «Праблемы становішча героя ў камедыі жанры» выдзелены п'есы «Хто смяецца апошнім» і «Пяюць жаваранкі».

У «Заклучэнні» сфармуляваны агульныя палажэнні, да якіх аўтар прыходзіць у працэсе аналізу драматычнай творчасці пісьменніка.

Асноўныя вартасці драматургіі Крапівы «закключаюцца, перш за ўсё, у тым, што Кандрат Крапіва з пазіцыі сацыялістычнага рэалізма паказаў савецкага чалавека на розных этапах гістарычнага развіцця савецкага грамадства.

Яны заключаюцца, па-другое, у тым, што Кандрат Крапіва моцны як у крытыцы старога і рэакцыйнага, так і ў стварэнні новага, перадавога.

Па-трэцяе, ніхто з беларускіх драматургаў не раскрыў так глыбока ўнутраны свет працоўнага чалавека, не паказаў так асаблівасці нацыянальнага характару беларусаў, як гэта зрабіў Кандрат Крапіва...» (с. 167—168).

«Адной з асаблівасцей і, разам з тым, адной з вартасцей п'ес Кандрата Крапівы з'яўляецца тое, што ён дае вобраз станоўчага героя не толькі ў жанры драмы, але — што надзвычай цяжка, — і ў жанры сатырычнай камедыі... І вельмі важна, што Кандрат Крапіва першы ў беларускай савецкай драматургіі стаў працаваць у гэтым цяжкім, складаным жанры і дасягнуў значных поспехаў...» (с. 165).

Гл. таксама артыкул Я. Усікава «Вобраз станоўчага героя ў драматургіі Кандрата Крапівы» у часопісе «Полымя», 1950, № 8, с. 92—100.

Рэц. на кн.: часоп. «Полымя», 1953, № 9, с. 153—155 (А. Есакоў); «Звезда» (Ленінград), 1954, № 10, с. 190—191 (М. Смолкін); «Дружба народаў», 1954, № 5, с. 280—286 (А. Бутаков). Газ. «Звязда», 1953, 9 кастр. (В. Вольскі); «Знамя юности», 1953, 18 окт. (М. Лазарук).

164. **Рубцов А. Б.** Драматургия Крапивы. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1956. 14 с. (Белорус. гос. ун-т им. В. И. Ленина). 100 экз.

165. **Карабан В. С.** Драматические конфликты в пьесах Кондрата Крапивы. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1956. 14 с. (Белорус. гос. ун-т им. В. И. Ленина). 100 экз.

166. **Усиков Я. К.** Образ положительного героя в драматургии Кондрата Крапивы. Автореферат диссертации, представленной на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Минск, 1950. (Акад. наук БССР. Ин-т языка, литературы и искусства). 100 экз.

* * *

167. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Раздзел «Драматургія» гл. на стар. 116—149. Аналізуюцца п'есы «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек».

Анатацыю гл. № 82.

168. Саннікаў А. К. Сатырычныя характары беларускіх камедый. (Рэд. М. Г. Ярош). Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1961. 167 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 1.400 экз.

Кандрату Крапіве прысвечаны два раздзелы кнігі — «Каб зніклі «свінячыя маманты» і «Дзям'ян Жлукта без маскі «мілага чалавека» (с. 107—140). У іх аналізуюцца сатырычныя камедыі «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек».

Па пытанню ацэнкі п'есы «Мілы чалавек» А. Саннікаў палемізуе з крытыкам Ул. Карпавым (с. 130).

У пачатку кнігі аўтар робіць агляд літаратуры па пытаннях тэорыі сатыры, у тым ліку знаёміць з выказваннямі К. Крапівы па гэтаму пытанню (с. 7, 9, 74, 79—80, 86—87).

У кнізе дадзена наступная характарыстыка сатырычнай творчасці народнага пісьменніка:

«Сатырычныя характары ў камедыях К. Крапівы вызначаюцца дакладнай акрэсленасцю, жыццёвай канкрэтнасцю і тыповасцю. Іх сатырычнае раскрыццё выразна і гранічна. Драматург дасканала валодае сродкамі «тонкага і вострага» сатырычнага пісьма, гумарам, іроніяй, пародыяй, дасціпнымі выразамі, умела выбірае з іх самае неабходнае, дакладна накіроўвае вастрыню сваёй зброі супроць адмоўных з'яў, раскрывае іх нежыццяздольнасць, непатрэбнасць, не забываючы адначасова паказаць іх грамадскую небяспечнасць.

Вобразы камедый К. Крапівы, не глядзячы на іх сатырычную гіпербалізацыю, заўсёды жыццёва пераканаўчыя, надзелены непаўторнымі рысамі...

Створаныя ім сатырычныя вобразы — вынік вялікага мастацкага абагульнення, умелай тыпізацыі...

У сваіх сатырычных камедыях К. Крапіва заўсёды выступае наватарам, імкнецца па-новаму ўжыць іх мастацкія сродкі. Яго камедыі — прыклад няспынай увагі і актыўных адносін да жыцця нашага грамадства» (с. 140—141).

169. Дымшиц А. Драматургія Кондрата Крапівы. Журн. «Неман», 1960, № 2, с. 133—141.

Автор рассматривает все драматические произведения К. Крапивы (пьесы «Конец дружбы», «Партизаны», «Кто смеется последним», «Милый человек», «С народом», «Поют жаворонки», «Заинтересованное лицо» и «Люди и дьяволы»).

Анализируя драму «Испытание огнем», А. Дымшиц polemизует с критиком Л. И. Фигловской (см. № 147), по поводу оценки пьесы «С народом», — с театральными критика-

ми В. Залесским (см. № 261) и А. Солодовниковым, по вопросу оценки образа Пытлеванного из комедии «Поют жаворонки» — с авторами статьи «О главном герое» (журн. «Театр», 1954, № 11) Н. Велеховой и Вл. Саппаком. Говоря об отношении К. Крапивы к классической русской литературе, автор цитирует интересное письмо К. Крапивы, адресованное ему (см. с. 134).

В статье дана следующая общая оценка творчества народного поэта:

«Более четверти века работает Кондрат Крапива над драматургическими произведениями. Диапазон его жанров очень широк: от веселой комедии до героической драмы, от пьесы-памфлета до проблемной социально-психологической пьесы. В его успехах и достижениях решающую роль играет партийность творческой позиции, верность принципам социалистического реализма. Верный партийный взгляд на жизнь, умение смотреть на нее с высоты задач будущего, ощущать в ней развитие революционных традиций и напряженную борьбу идей и идеологий, знание жизни — вот что обеспечило Кондрату Крапиве успехи в его работе» (с. 141).

170. **Семяновіч А.** Канфлікт і характар у п'есах Крапівы. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1957, 16 лют.

Аўтар разглядае п'есы «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Мілы чалавек» і «Пяюць жаваранкі».

Асабліва падрабязна аналізуе А. Семяновіч сатырычныя камедыі К. Крапівы «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек», лічучы, «што ў іх надзвычай праявіўся талент беларускага драматурга».

Асноўныя думкі аўтара артыкула:

«П'есы... К. Крапівы, узнімаючы актуальныя праблемы, адлюстроўваючы найбольш істотныя асаблівасці сацыялістычнай рэчаіснасці, вызначаюцца... вострай канфлікту і глыбінёй чалавечых характараў...»

Канфлікт і характары п'есы «Хто смяецца апошнім» робяць яе выдатным узорам беларускай савецкай сатырычнай камедыі. Па-майстэрску выпісаныя сатырычныя і камедыйныя вобразы (Гарлахвацкі, Зёлкін, Туляга) ператварыліся з уласных імён у агульнаназоўныя і могуць служыць узорам камедыйнага майстэрства для многіх савецкіх камедыёграфаў.

Цікавай з'явай беларускай савецкай камедыяграфіі трэба лічыць і другую сатырычную камедыю К. Крапівы — «Мілы чалавек», якая, на жаль, да апошняга часу не атрымала пэўнага ўспрымання. П'есу гэтую ў свой час абвінавачвалі ў празмерным згушчэнні фарбаў, у тым, што аўтар паставіў у цэнтры ўвагі твора адмоўны вобраз..., не супрацьпаставіўшы яму моцных станоўчых персанажаў. Цяпер, калі разбіта тэорыя

бесканфліктнасці, па рэцэнпту якой пісьменнікі павінны былі строга захоўваць адпаведную «прапорцыю» у паказе зла і добра, адлюстроўваць барацьбу ў нашым грамадстве толькі паміж добрым і лепшым, такія абвінавачванні выглядаюць па меншай меры наіўнымі. Сатырычная камедыя можа існаваць і без станоўчага героя. Важны сам пафас твора, станоўчы ідэал яго аўтара, што, па сутнасці, і замяняе сабою вобраз станоўчага героя ў сатырычнай камедыі...

Сатырычная камедыя «Мілы чалавек», пасля таго як аўтар некалькі дапрацаваў яе і ўключыў у трохтомны збор сваіх твораў, павінна прыцягнуць увагу нашых тэатраў і заняць пэўнае месца ў беларускім тэатральным рэпертуары...

Драматургічная практыка К. Крапівы — яркі ўзор высокай ідэйнасці і мастацкага майстэрства. Яго п'есы маюць вялікае пазнавальнае і выхаваўчае значэнне для нашага народа».

171. **Семяновіч А. Майстэрства моўнай характарыстыкі [у драматычных творах К. Крапівы].** Газ. «Літаратура і мастацтва», 1957, 19 студз.

Аўтар аналізуе мову дзеючых асоб драматургіі К. Крапівы — дзеда Бадыля, Батуры і Шмігельскага з драмы «Партызаны», Гарлахвацкага і Анны Паўлаўны з камедыі «Хто смяецца апошнім», Жлукты з сатырычнай камедыі «Мілы чалавек» і Пятляванага з лірычнай камедыі «Пяюць жаваранкі».

Асноўныя думкі аўтара артыкула:

«У сваёй літаратурнай дзейнасці Кандрат Крапіва заўсёды кіруецца прынцыпам адбору з жывой, народнай мовы, з яе багатага слоўнікавага складу ўсяго лепшага, што неабходна для ўзбагачэння літаратурнай мовы, што здольна зрабіць яе проста і гучнай, гнуткай і выразнай...

Майстэрства характарыстыкі персанажаў праз іх мову або праз мову іншых дзеючых асоб — адзін з самых моцных бакоў мастацкага таленту беларускага драматурга...

Асабліва высокім майстэрствам моўнай характарыстыкі вызначаюцца камедыі Кандрата Крапівы «Хто смяецца апошнім», «Мілы чалавек», «Пяюць жаваранкі». Тут талент К. Крапівы як камедыёграфа праяўляецца не ў розных знешніх камічных прыёмах аўтара, пры якіх смех дасягаецца танымі сродкамі (нязграбнасць персанажа, закастасць героя, грубыя жарты, анекдоты), а ва ўмельстве паказу камічных рыс самога характару героя праз яго мову і паводзіны...

Майстэрства К. Крапівы ў стварэнні вобразаў-тыпаў, ва ўсебаковым і яркім адлюстраванні жыцця — вялікая школа для нашай літаратурнай моладзі».

172. Орлов Д. Сатирические комедии К. Крапивы. Газ. «Сов. Белоруссия», 1957, 13 февр.

Характеристика пьес К. Крапивы «Кто смеется последним» и «Милый человек» с точки зрения их «долговечности».

«В истории советской сатиры, — пишет народный артист БССР Д. Орлов, — опыт К. Крапивы занимает большое место. Его пьеса «Кто смеется последним» дает много материала для понимания того, какой должна быть наша советская сатирическая комедия.

В чем сила комедии?

Мне кажется, что, прежде всего — в полнокровности большинства образов. Туляга, Зёлкин, Горлохватский стали фигурами нарицательными. Кроме того, «Кто смеется последним» (не в пример многим иным сатирическим комедиям) — смешная комедия. Причем автор использует здесь различные оттенки смеха: от добродушной иронии — в адрес Туляги, до сарказма — в адрес горлохватских и зёлкиных...

Комедия богата не только характерами и острым конфликтом. В ней есть и подлинно сатирическая трактовка сюжета...

К. Крапива — писатель глубоко национальный. Народный характер его творчества особенно полно сказывается в меткости языка действующих лиц комедии...

Анализируя комедию «Милый человек», Д. Орлов polemизирует с авторами статьи «Заметки о белорусской литературе наших дней» А. Адамовичем и Н. Перкиным. (Журн. «Дружба народов», 1957, № 1).

«Мне думается, — пишет он, — что комедия «Милый человек» не прозвучала мощно потому, что главное действующее лицо, главный объект осмеяния Жлукта-Чарский оказался слишком мелким лицом для большой сатиры (зспомните жлуктинские «дела»!). В «Милом человеке» мало и смеха и по той простой причине, что дезертирство, блат и жульничество настолько бесспорные и отвратительные пороки, что в них, по существу говоря, отсутствуют элементы комического.

Мелковаты и партнеры Жлукты. Посмотрите на какие мелочи издерживают они свою жизнь...

И, наконец, где тот драматический узел, в который были втянуты все герои? Жлукта почти ни с кем не соприкасался. В пьесе ему никто не мешает. Поэтому он вынужден... сам срывать с себя личину. Что он и делает...

Насколько выиграла бы комедия, если бы авторский гнев был обращен на тех, кто потворствует распространению очагов стяжательства, бюрократизма, угодничества и подхалимства. Горлохватские, горловые, грацианские и им подобные — вот материал для большой сатиры...

173. Сабалеўскі А. Чалавечыя характары і зброеносцы герояў. [Пытанні сучаснай беларускай драматургіі]. Часоп. «Полымя», 1956. № 11, с. 133—143.

Характарыстыку персанажаў К. Крапівы — цёці Каці з камеды «Хто смяецца апошнім» і начальніка абласнога кіраўніцтва сельскай гаспадаркі Веры Паўлаўны Марозавай з п'есы «Пяюць жаваранкі» гл. на стар. 136; аб Халі-мону і Міхалу з драмы «Партызаны» гл. на стар. 141.

174. **Гун Жэнь-фан.** Слова кітайскага друга. [Пісьмо прафесара Пекінскага універсітэта Кандрату Крапіве]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1956, 17 сак.

Тэкст пісьма:

Паважаны акадэмік і пісьменнік таварыш Крапіва!

Нягледзячы на тое, што я з Вамі асабіста не знаёмы і не меў перапіскі, я вельмі добра ведаю Вашу імя і Вашы творы. Дазвольце мне цяпер пазнаёміцца з Вамі: я прафесар Пекінскага універсітэта, маё прозвішча Гун Жэнь-фан. Я вельмі люблю творы савецкай літаратуры і асабліва Вашы п'есы. Мною перакладзены на кітайскую мову Вашы вядомыя п'есы «Пяюць жаваранкі» і «Хто смяецца апошнім». Гэтыя пераклады прыхільна сустрэты шырокімі коламі нашых чытачоў. Разам з пісьмом я пасылаю Вам на памяць гэтыя дзве кнігі, перакладзеныя мною на кітайскую мову. Мяне вельмі цікавіць, ці няма ў Вас новых твораў, таму што хацеў бы быць першым чытачом іх у Кітаі.

Сатырычныя вобразы і мова Вашых камедый таксама вострыя, як Ваш псеўданім — Крапіва. Для таго, каб кітайскія чытачы глыбей зразумелі вобразы і ідэю гэтых п'ес, я вырашыў напісаць артыкул аб Вашых творах «Пяюць жаваранкі» і «Хто смяецца апошнім».

З прывітаннем і пажаданнямі Вам добрага здароўя. Перадаю прывітанне ад Вашых чытачоў у Кітаі.

Гун Жэнь-фан.

175. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Часоп. «Полюмя», 1955, № 4, с. 136—152.

Аўтар аналізуе сатырычныя вершы і байкі К. Крапівы і камедыю «Хто смяецца апошнім», а таксама сатырычныя элементы ў несатырычных п'есах пісьменніка («З народа», «Пяюць жаваранкі», «Зацікаўленая асоба»).

Анатацыю гл. № 102.

176. **Бутаков А.** Положительный герой в пьесах Кандрата Крапивы. Журн. «Дружба народов», 1954, № 5, с. 280—286.

Обстоятельная рецензия на книгу Я. Усикова «Драматургия Кондрата Крапивы» (Минск, Дзяржвыд БССР, 1953).

Рассматривая книгу Я. Усикова, А. Бутаков попутно анализирует пьесы К. Крапивы «С народом» (с. 282, 283—284), «Конец дружбы», (с. 284), «Партизаны» (с. 283, 284—285), «Испытание огнем» (с. 283), «Кто смеется последним» (с. 284) и «Поют жаворонки» (с. 284—285).

177. **Кучар А.** Кондрат Крапіва — драматург. — У кн.: Кучар А. Літ.-крытыч. артыкулы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953, с. 231—285.

Пасля кароткіх біяграфічных звестак і агульнай характарыстыкі сатырычнай паэзіі і прозы пісьменніка, аўтар артыкула дэталёва аналізуе п'есы К. Крапівы «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём» і «Пяюць жаваранкі», характарызуючы мастацкія вобразы, кампазіцыю, мову, дыялогі паміж героямі.

У артыкуле падкрэсліваецца думка аб тым, што п'есы К. Крапівы адыгралі вялікую ролю ў справе развіцця савецкай драматургіі: ён апаэтызаваў вобраз чалавека з народа, паставіў у цэнтр увагі сваіх твораў нацыянальны беларускі характар, праявіў вялікую здольнасць мысліць драматургічнымі вобразамі, першы, — на думку аўтара, — у Савецкім Саюзе стварыў вострую сатырычную камедыю («Хто смяецца апошнім»).

«Вялікае значэнне мела драматургія Кондрата Крапівы для росту беларускага тэатра цалкам, і ў прыватнасці, асобных беларускіх акцёраў» (с. 284—285).

Артыкул А. Кучара пад той жа назваю друкаваўся раней у часопісе «Полымя», 1947, № 12, с. 75—96. Для кнігі «Літаратурна-крытычныя артыкулы» артыкул дапоўнены біяграфічнымі звесткамі і істотна дапрацаваны аўтарам.

Гл. таксама артыкулы А. Кучара «Крапіва — драматург» (газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.) і «Кондрат Крапіва» (газ. «Знамя юности», 1940, 12 чэрвеня).

178. **Пшыркоў Ю.** Мова і мастацкі вобраз [у драматургічных творах К. Крапівы]. Часоп. «Беларусь», 1953, № 12, с. 23—24.

Аўтар артыкула аналізуе майстэрства моўнай характарыстыкі герояў К. Крапівы з п'ес «Партызаны» (с. 23—24) і «Хто смяецца апошнім» (с. 24).

Асноўныя палажэнні артыкула:

«Героі Крапівы — людзі, якія сфарміраваліся ў розных грамадскіх абставінах, а гэта знайшло адлюстраванне і ў іх мове» (с. 24). «Майстэрства Крапівы як пісьменніка выяўляецца

ў індывідуалізацыі мовы героя; кожная дзеючая асоба гаворыць «сваімі» словамі» (с. 23).

«Паміж характарам героя і яго мовай поўная адпаведнасць...

Характар герояў Крапівы выяўляецца пераважна ў грамадскім жыцці, гэтым тлумачыцца зварот драматурга да дыялога-спрэчкі. Сцэны паседжанняў і сходаў у п'есах Крапівы значаюць напрамак развіцця сюжэта...

Для сцэнічнага ажыццяўлення дыялога Крапіва не адмаўляецца карыстацца ігравымі мажлівасцямі слова. Камічная афарбоўка слова часта залежыць ад таго, што яно ўжываецца ў незвычайным сэнсе» (с. 24).

179. Усікаў Я. Моўная характарыстыка вобраза-персонажа ў п'есах Кандрата Крапівы. Часоп. «Полымя». 1953, № 4, с. 115—127.

У артыкуле аналізуюцца моўныя сродкі п'ес К. Крапівы «Канец дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём», «З народа», і «Пяюць жаваранкі».

Адметнымі рысамі мовы герояў К. Крапівы, — па думцы аўтара артыкула, — з'яўляюцца народнасць мовы, яе нацыянальны характар і яе сувязь з жыццём, барацьбой, дзейнасцю і бытам народа.

179а. Карпаў Ул. Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Аналіз драматургіі К. Крапівы гл. на с. 230—279.
Анатацыю гл. № 91.

180. Няфёд Ул. Жыццёвыя супярэчнасці і драматургічныя канфлікты. [Аб п'есах К. Крапівы, В. Палескага і інш.] Часоп. «Беларусь», 1950, № 11, с. 25—26.

Артыкул аб характары драматургічнага канфлікта сучасных п'ес.

Гэтае пытанне аўтар разглядае на прыкладзе некалькіх п'ес, сярод якіх аналізуе камедыі К. Крапівы «Хто смяецца апошнім» і «Пяюць жаваранкі».

181. **Усікаў Я.** Вобраз станоўчага героя ў драматургіі Кандрата Крапівы. Часоп. «Полюмя», 1950, № 8, с. 92—110.

Я. Усікаў называе творы рускай драматургіі, якія папярэднічалі драматургічнай творчасці Кандрата Крапівы і аналізуе п'есы пісьменніка «Канец дружбы», «Партызаны», «Проба агнём», «Хто смяецца апошнім».

Асобна спыняецца аўтар на няўдачах камеды «Мілы чалавек».

Гл. таксама № 163.

182. **Осипов Г.** Белорусская драматургия послевоенных лет. Журн. «Театр», 1949, № 2, с. 35—42.

На стар. 41—42 дадзена ацэнка п'есы К. Крапівы «З нагодам».

183. **Рамановіч Я.** Пытанні беларускай драматургіі. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 9 жніўня.

З п'ес К. Крапівы разгледжаны драма «Проба агнём» і камедыя «Мілы чалавек». Абедзве п'есы атрымалі ў артыкуле адмоўную ацэнку.

У драме «Проба агнём», па думцы аўтара, «вайна не з'яўляецца самастойным гістарычным фактам агрэсіўнага руху рэакцыі супроць дэмакратыі і сацыялістычнай дзяржавы — усенародным няшчасцем, а як бы заклікана аўтарам вырашыць сямейны канфлікт савецкага афіцэра з яго жонкай».

«У камедыі К. Крапівы «Мілы чалавек» Айчынная вайна ўзята як далёкі ад падзей п'есы фон, які да таго ж мала адчуваецца ў творы. Напружанае жыццё тыла, які аддаваў усе сілы фронту і глыбока перажываў ход ваенных падзей, таксама не знайшло свайго адлюстравання ў камедыі. Сканцэнтрававаны навакол прайздзісва Жлукты лёгкадумных і няздольных людзей, схільных да незаконных дзеянняў, аўтар прадставіў савецкіх людзей, — і радавых грамадзян і адказных савецкіх і партыйных работнікаў, вельмі недалёкімі, малякулярнымі і бездапаможнымі... Паставіўшы задачу ўскрыць загану і недахопы паасобных савецкіх людзей з тым, каб самім паказам выклікаць у гледача адпаведныя да іх адносіны, аўтар не паказаў барацьбы савецкага грамадства з гэтымі з'явішчамі».

184. **Модэль М.** Сучасная беларуская драматургія. Газ. «Літ. і мастацтва», 1946, 10 студз.

У артыкуле дадзена сціслая ацэнка драмы К. Крапівы «Проба агнём» і сатырычнай камедыі «Мілы чалавек».

«Проба агнём», — піша аўтар артыкула, — праблемны твор. Героі драмы Крапівы — лейтэнант Перагуд, маёр Караневіч, Наталля — нашы сучаснікі, людзі, якіх мы пакахалі, як сяброў у мірны час і з цвёрдай упэўненасцю ў перамогу прайшлі з імі праз суровыя іспыты вайны. Гэта — людзі з агульна-чалавечымі ідэаламі і ўласным шляхам у жыцці...

Асобнае месца, па тэме і жанру, займае ў беларускай драматургіі сатырычная камедыя К. Крапівы «Мілы чалавек».

У «Мілым чалавеку» сатырык няшчадна і паслядоўна раскрывае агіднасць свайго героя — блатмайстра і прайдзісвета Жлукту, гэтую «бочку пакасці», у якой так густа перамешаны прагнасць, подласць, цынізм, нахабства, што больш згусціць фарбы ніяк нельга».

185. Садовский Е. Драматург Кондрат Крапива. Газ. «Сов. Белоруссия», 1940, 26 мая.

Краткий отзыв о драматургической деятельности К. Крапивы, написанный к декаде белорусского искусства в Москве. Автор приводит много поговорок, использованных К. Крапивою.

б) Літаратура пра асобныя творы*)

«КАНЕЦ ДРУЖБЫ»,

драма, 1933 г.

(Гл. таксама агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «Канец дружбы» — №№ 83, 84, 86, 87, 88, 90, 95, 99, 103, 106, 115, 118, 119, 125, 169, 170, 176, 177, 179, 181).

186. Карабан У. С. Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 79 с. 2.390 экз.

*) Матэрыялы пададзены ў раздзеле і падраздзелах у адваротна-храналагічнай паслядоўнасці.

На стар. 6—8 аўтар аналізуе першую п'есу К. Крапівы «Канец дружбы».
Анатацыю гл. № 162.

187. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Аналіз п'есы К. Крапівы «Канец дружбы» гл. на стар. 117—120.
Анатацыю гл. № 82.

188. **Усікаў Я.** Драматургія Кандрата Крапівы. Нарысы аб станойчым героі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953. 168 с. 8.000 экз.

Раздзел кнігі «Канец дружбы» гл. на стар. 20—38.
Анатацыю гл. № 163.

188а. **Карпаў Ул.** Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Аналіз драмы «Канец дружбы» гл. на стар. 234—237.
Анатацыю гл. № 91.

189. **Галубок Эд.** Праблемы мастацкага росту беларускай савецкай драматургіі. «Канец дружбы» К. Крапівы. Часоп. «Полюмя рэвалюцыі», 1934, № 9, с. 164—170.

Аўтар артыкула паказвае рост беларускай мастацкай літаратуры ў сярэдзіне 30-х гадоў на прыкладзе аналізу драмы К. Крапівы «Канец дружбы».

Асноўныя палажэнні артыкула:

«П'еса «Канец дружбы» і па сваёй тэматычнай важнасці і ідэйнай насычанасці адчыняе новы этап у развіцці беларускай драматургіі і з'яўляецца магутным ударам па нацыяналістычнаму разуменню дружбы і буржуазным асновам маралі...

Для творчасці Крапівы ранейшага перыяду быў уласцівы натуралістычны метад пісьма, ад якога ён паступова вызваляецца. Ужо ў рамане «Мядзведзічы» мы мелі канкрэтныя доказы таго, што пісьменнік спыняецца на пытаннях класавай барацьбы, а ў драме «Канец дружбы» яшчэ больш падкрэсліва-

юцца праблемы рэалістычнага пісьма, якім паступова авалодвае Крапіва.

Крапіва здолеў ухопіць канкрэтныя рысы новых людзей. Ён паказвае гэтых людзей шматбакова, прасякаючы ў сутнасць іх практыкі. У п'есе «Канец дружбы» Крапіва ў вобразе Карнейчыка падае нам чалавека паслядоўна-сацыялістычнага тыпу» (с. 165).

«Прапаганда новай маралі ляжыць у аснове п'есы... Увесь сюжэт п'есы «Канец дружбы» разгортваецца ў аптымістычным плане (с. 166).

У п'есе «Канец дружбы» К. Крапівы адчуваецца вялікая работа над стылем.

Суровасць формы — аснова выразнасці і цікавасці п'есы вынікае з усяго замысла п'есы аўтара — паказаць суровыя законы класавай барацьбы.

Крапіва асаблівы майстра лаканічнага сказу і гэта п'еса пабудавана на сціслым і дынамічным характары мовы усіх дзеючых асоб.

У драматургіі К. Крапіва працуе нязначны час, і таму адсутнічае ў яго ў пэўнай меры ўменне будаваць п'есу, як архітэктурную кампазіцыю, мае месца схематызм, неразгорнутасць некаторых вобразаў, але ўсе гэтыя адмоўныя рысы вычэрпваюцца высокай культурай сюжэта...» (с. 167—168).

Аўтар артыкула крытыкуе выказванні па пытаннях драматургіі М. Гарэцкага і Ул. Дзяржынскага (с. 164), а таксама артыкулы І. Гурскага ў газеце «Літаратура і мастацтва» №№ 30—31 за 1934 год і С. Левіна ў зборніку «Драматургія» (1934).

190. **Вольскі В.** Каштоўны ўклад у беларускую драматургію [Рэц. на п'есу Крапівы «Канец дружбы»]. «Крытыка-бібліяграфічны бюлетэнь», 1934, № 7, с. 12—14.

Водгукі на спектакль «КАНЕЦ ДРУЖБЫ»

191. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору).

Аб п'есе «Канец дружбы» ў пастаноўцы І-БДТ (1934 г., рэжысёры Л. Літвінаў і Л. Рахленка) гл. на стар. 185—187.

192. **Бутаков А.** Искусство жизненной правды. Театр имени Янки Купалы в 20—30 годах. Минск, Госиздат БССР, 1957. 466 с. 3.000 экз.

О драме «Конец дружбы», поставленной Первым белорусским драматическим театром в 1934 году и об острой дискуссии, развернувшейся в театре вокруг декорационного оформления спектакля, см. на стр. 122—132.

Иллюстрации: 1. Герой пьесы Корнейчик в исполнении В. Н. Крыловича (стр. 127). 2. Л. И. Ржецкая в роли Натальи и И. Ф. Жданович в роли Юрки (стр. 129).

193. **Есакоў А.** Уладзімір Крыловіч. Жыццёвы і творчы шлях. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956. 178 с. 2.000 экз.

Аб п'есе «Канец дружбы» К. Крапівы на сцэне 1-БДТ (Тэатра імя Янкі Купалы) у 1934 г., і выкананні Ул. Крыловічам ролі Карнейчыка гл. на стар. 132—142.

193а. **Няфёд У.** Вобразы Крапівы на сцэне. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Сярод іншых аб спектаклі «Канец дружбы».

194. **Звонак А.** Канец дружбы [пра спектакль 1-БДТ]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1934, № 57.

«ПАРТЫЗАНЫ»,

драма, 1937 г.

(Гл. таксама агульныя агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі Кандрата Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «Партизаны» — №№ 83, 86, 87, 88, 90, 93, 95, 99, 103, 106, 107, 111, 115, 118, 119, 169, 170, 171, 173, 176, 177, 179, 181).

196. **Карабан У. С.** Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. і праф. адукацыі БССР, 1962. 73 с. 2.300 экз.

На стар. 50—63 аналізуецца драма К. Крапівы «Партызаны», характарызуюцца асобныя яе вобразы.
Анатацыю гл. № 162.

197. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Аналіз драмы «Партызаны» гл. на стар. 121—125.
Анатацыю гл. № 82.

198. **Рубцоў А. Б.** Да пытання аб горкаўскіх традыцыях у драматургіі К. Крапівы. «Ученые записки [Брестского гос. пед. ин-та им. А. С. Пушкина].» Вып. 1. Минск, Учпедгиз, 1956, с. 3—10.

Аўтар артыкула паставіў перад сабой задачу на канкрэтным прыкладзе адной з п'ес К. Крапівы («Партызаны») прасачыць некаторыя характэрныя асаблівасці ўплыву творчасці М. Горкага на драматургію К. Крапівы.

«Кожны вобраз п'есы «Партызаны», — піша крытык, — гэта прыклад дыялектычнага адзінства агульнага і адзінкавага, гэта прыклад выдатнага, горкаўскага абагульнення, калі ў канкрэтных індывідуальных вобразах адлюстроўваюцца найбольш істотныя, тыповыя бакі развіцця чалавечага грамадства (с. 6).

Вялікую ўвагу звяртае А. Рубцоў на кампазіцыю драмы «Партызаны». Ён палемізуе па гэтаму пытанню з Ул. Карпавым, які не бачыць адзінага цэнтра ў п'есе.

199. **Рубцоў А. Б.** Адзінства партыі і народа. [Да характарыстыкі станоўчых вобразаў п'есы К. Крапівы «Партызаны»]. «Ученые записки (Брестского гос. пед. ин-та им. А. С. Пушкина)», вып. 4, 1953, с. 87—94.

Дэталёвая характарыстыка персанажаў п'есы Скібы-Кудзіна (камуніста ваенкома дывізіі), Данілы Дрыля (камуніста, кіраўніка партызанскага атрада), дзеда Бадыля (тыповага чалавека з народа, які пад уплывам партыі становіцца камуністам-ленінцам), Рыгора (беднага вясковага хлопца) і Батуры (паляка-бежанца).

«Адна з лепшых п'ес К. Крапівы, — піша А. Рубцоў, — народная драма «Партызаны» (1937), — апавядае аб тым, як у агні грамадзянскай вайны мацэвалася адзінства нашай партыі і народа, як пад кіраўніцтвам партыі народ перамог сваіх ворагаў, як камуністы-ленінцы выходзілі свядомых барацьбітоў за Савецкую Радзіму, як рос аўтарытэт партыі ў народзе, як раслі любоў і давер'е да яе» (с. 87).

«Паклаўшы ў аснову п'есы адзін з невялікіх эпизодаў барацьбы беларускага народа з акупангамі, драматург здолеў выразна паказаць кіруючую ролю партыі, раскрыць вытокі любові народа да сваёй партыі, адлюстравалі веліч барацьбы, у якой загартоўвалася адзінства партыі і народа» (с. 94).

200. **Усікаў Я.** Драматургія Кандрата Крапівы. Нарысы аб станоўчым героі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953. 168 с. 8.000 экз.

Раздзел кнігі «Партызаны», у якім дэталёва аналізуецца героі п'есы, гл. на стар. 39—68.

Анатацыю гл. № 163.

201. **Пшыркоў Ю.** Мова і мастацкі вобраз. Часоп. «Беларусь», 1953, № 12, с. 23—24.

Аўтар артыкула аналізуе майстэрства моўнай характарыстыкі герояў К. Крапівы з п'ес «Партызаны» (с. 23—24) і «Хто смяецца апошнім» (с. 24).

Анатацыю гл. № 178.

201а. **Карпаў Ул.** Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Аналіз драмы «Партызаны» гл. на стар. 238—248.

Анатацыю гл. № 91.

202. **Пестрак П.** «Партызаны» на Народным сходзе. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Піліп Пестрак апавядае аб тым, як, стаіўшы дыханне, глядзелі дэлегаты Народнага сходу прадстаўнікоў Заходняй Беларусі, якія з'ехаліся ў Беласток, настаноўку Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «Партызаны».

203. **Вольскі В.** «Партызаны» К. Крапівы. 3 выступлення на пленуме Саюза Савецкіх пісьменнікаў БССР. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1938, № 36, 30 чэрв.

204. **Саннікаў К.** П'еса аб нянавісці да белапольскіх паноў. [П а р т ы з а н ы Крапівы]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1938, 1 мая.

Заўвагі рэжысёра спектакля «Партызаны» Першага беларускага драматычнага тэатра.

Рэжысёр К. Саннікаў высока ацэньвае майстэрства Крапівы-драматурга.

«Натхніць калектыў тэатра на сапраўдную творчасць, — піша К. Саннікаў, — можа толькі той драматургічны матэрыял, які напісан шчыра, у якім адчуваецца ўсхваляванасць самага аўтара, калі аўтар можа шчыра любіць і ненавідзець, паказваючы сваіх станоўчых герояў, альбо выкрываючы да канца твар ворага...

П'еса К. Крапівы «Партызаны» з'яўляецца якраз такім удзячным матэрыялам. Народнасць п'есы, чоткая ідэйная накіраванасць, яскрава акрэсленыя вобразы, правільнае і цікавае развіццё сюжэта, цікавыя сцэнічныя сітуацыі — усё гэта натхняла калектыў нашага тэатра пры стварэнні спектакля».

Водгукі на спектакль «ПАРТЫЗАНЫ»

а) у Беларускам дзяржаўным тэатры імя Я. Купалы (былым БДТ-1, Першым беларускім дзяржаўным тэатры).

205. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959, 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору).

Аб спектаклі «Партызаны» у БДТ-1 (1937 г., рэжысёры Л. Рахленка і К. Саннікаў) гл. на стар. 220—223, у час вайны ў горадзе Томску — на стар. 268.

205а. **Няфёд Ул.** Народны артыст БССР У. І. Улада-мірскі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1954. 5.000 экз.

Аб выканані артыстам Тэатра імя Янкі Купалы У. І. Уладзімірскім ролі Данілы Дрыля ў спектаклі «Партызаны» гл. на стар. 61—64.

206. Нікулін Л. «Партызаны». Газ. «Зара»,
(г. Брэст), 1940, 14 чэрв.

Рэцэнзія на спектакль па аднайменнай п'есе К. Крапівы Першага дзяржаўнага беларускага драматычнага тэатра (Беларускі дзяржаўны акадэмічны тэатр імя Я. Купалы), паказаны ў час Дэкады беларускага мастацтва ў Маскве.

207. Залесский В. «Партизаны». Газ. «Правда»,
1940, 7 июня; «Труд», 1940, 9 июня.

Рецензия на спектакль по одноименной пьесе К. Крапивы Первого белорусского государственного театра (ныне Белорусского Академического театра им. Янки Купалы) во время Декады белорусской литературы в Москве (1940 г.).

208. Юделевіч М. «Партызаны» К. Крапівы. Заметкі
аб п'есе і спектаклі [Першага беларускага дзяржаўнага
драматычнага тэатра]. Газ. «Літаратура і мастацтва»,
1938, 1 мая.

209. Рахленка Л. «Партизаны». [Новая постановка
Первого белорусского государственного драматического
театра]. Газ. «Знамя юности», 1938, № 5.

б) У абласных тэатрах

210. Няфёд Ул. Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі.
Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 с. (АН
БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору).

Аб спектаклі «Партызаны» у Барысаўскім калгасна-
саўгасным тэатры (1937 г.) гл. на стар. 210—211.

211. Сакольскі І. «Партызаны». [П'еса К. Крапівы ў
Палескім драм. тэатры імя Я. Купалы]. Газ. «Палес-
кая праўда», (г. Пінск), 1948, 20 студз.

212. **Краўчанка У.** «Партызаны». [П'еса Крапівы ў Мазырскім калгасна-саўгасным тэатры]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1937, № 63.

в) *На самадзейнай сцэне*

213. **Галіч Р.** На калгаснай сцэне. [П'еса К. Крапівы «Партызаны» у пастаноўцы драм. гуртка калгаса Буда-Кашалёўскага раёна]. Газ. «Гомельская праўда», 1950, 6 студз.

«ХТО СМЯЕЦЦА АПОШНІМ»,

камедыя, 1939 г.

(Гл. таксама агульныя агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «Хто смяецца апошнім» — №№ 83, 84, 86, 87, 88, 90, 93, 95, 97, 99, 102, 103, 106, 107, 111, 113, 115, 118, 119, 120, 169, 170, 171, 173, 176, 177, 179, 180, 181).

214. **Карабан У. С.** Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш. сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 79 с. 2.300 экз.

На стар. 11—21 аўтар разглядае камедыю К. Крапівы «Хто смяецца апошнім», характарызуе асноўных герояў твора.

Анатацыю гл. № 162.

215. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Аналіз камедыі «Хто смяецца апошнім» гл. на стар. 125—144.

Анатацыю гл. № 82.

216. **Саннікаў А. К.** Сатырычныя характары беларускіх камедый. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1961. 167 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 1.400 экз.

Аналізу п'есы «Хто смяецца апошнім» прысвечаны раздзел кнігі «Каб зніклі «свінячыя маманты» (с. 107—129).

Анатацыю гл. № 168.

217. **Орлов Д.** Сатирические комедии К. Крапивы. Газ. «Сов. Белоруссия», 1957, 13 февр.

Характеристика пьес К. Крапивы «Кто смеется последним» и «Милый человек» с точки зрения их «долговечности».

Аннотацию см. № 172.

218. **Карабан В.** Сатырычная камедыя К. Крапівы «Хто смяецца апошнім». Часоп. «Савецкая школа», 1956, № 2, с. 61.

Аўтар артыкула разглядае камедыю «Хто смяецца апошнім» як выдатны твор савецкай сатыры. У артыкуле ахарактарызаваны асноўныя вобразы п'есы, яе кампазіцыя і мова герояў.

У заключэнне дадзены некаторыя метадычныя заўвагі настаўнікам.

219. **Гун Жэнь-фан.** Слова кітайскага друга. [Пісьмо прафесара Пекінскага універсітэта Кандрату Крапіве]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1956, 17 сак.

Тэкст пісьма гл. у № 174.

220. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Часоп. «Полюмя», 1955, № 4, с. 136—152.

Аўтар аналізуе сатырычныя вершы і байкі К. Крапівы і камедыю «Хто смяецца апошнім», а таксама сатырычныя элементы ў несатырычных п'есах пісьменніка.

Анатацыю гл. № 220.

221. **Фролов В. О советской комедии.** М., «Искусство», 1954. 339 с. 10.000 экз.

В главе «Советская комедия на подъеме» (с. 129—179) на стр. 137—146 анализируется комедия К. Крапивы «Кто смеется последним». Автор высоко оценивает пьесу.

«... Комедия «Кто смеется последним», — пишет В. Фролов, — одна из лучших сатирических комедий в нашей драматургии. Автор идет в ней по пути творческого осмысления лучших традиций русской классической комедии. Он ставит перед собой задачу реалистического изображения жизни в ее развитии, в борьбе противоречий, в разоблачении отрицательных типов, которые существуют в советской жизни, мешая росту передового и нового. Эту задачу драматург успешно решает у классиков, и прежде всего, у Гоголя, созданию жизненных сатирических образов» (с. 143).

«Автор смело пользуется гротеском, приемами выделения, подчеркивания комического. Используя в своей комедии острые, часто гротесковые комедийные положения, К. Крапива направляет их на раскрытие внутреннего содержания сатирического образа» (с. 138).

«К. Крапива в своей комедии показывает действительность, взятую в конкретных художественных образах, верно определяет взаимоотношение отрицательного и положительного. В этом смысле комедия «Кто смеется последним» является новым типом сатирического произведения» (с. 143—144).

Автор книги анализирует также спектакль «Кто смеется последним» Белорусского государственного театра им. Янки Купалы.

222. **Усікаў Я. Драматургія Кандрата Крапівы. Нарысы аб становаўчым героі.** Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953. 168 с. 8.000 экз.

Дэталёвы аналіз камедыі «Хто смяецца апошнім» гл. на стар. 112—130.

Анатацыю гл. № 163.

223. **Пшыркоў Ю. Мова і мастацкі вобраз.** Часоп. «Беларусь», 1953, № 12, с. 23—24.

Аўтар артыкула аналізуе майстэрства моўнай характарыстыкі герояў К. Крапівы з п'ес «Партызаны» і «Хто смяецца апошнім» (с. 24).

Анатацыю гл. № 178.

223а. **Карпаў Ул.** Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Аналіз камедыі «Хто смяецца апошнім» гл. на стар. 248—258.

Анатацыю гл. № 91.

224. **Сегеди А.** О комедии Крапивы и режиссерских «приправах». «Кто смеется последним» в Ленинградском театре драмы и комедии. Журн. «Искусство и жизнь», 1941, № 5, с. 32—33.

Автор рассматривает пьесу и ее постановку в Ленинградском театре драмы и комедии. О самом произведении автор говорит следующее:

«Комедия-сатира К. Крапивы «Кто смеется последним» — незаурядное явление в советской драматургии. Оригинальность жанра, острота темы, напряженность интриги, наличие в пьесе ярко очерченных образов-типов, великолепный язык (значительно, впрочем, поблекший в русском переводе), — все это свидетельствует о прекрасном знании и понимании автором законов сцены, о крупном его драматургическом даровании... Главным и основным достоинством комедии-сатиры Крапивы является благородная природа комического элемента, господствующая в пьесе. В комедии Крапивы нет пустого зубоскальства, порожденного стремлением во что бы то ни стало смешить зрителя. Почти нет в ней и смеха от ловкого литературного приема. Смешное зиждется в пьесе на метко схваченных драматургом комических, достойных бичевания смехом, явлениях современной жизни».

225. Обсуждение пьес К. Симонова «Парень из нашего города» и К. Крапивы «Кто смеется последним». «Литературная газета», 1941, 25 мая.

226. **Сухаревич В.** Комедия характера. [О комедии белорус. драматурга К. Крапивы «Кто смеется последним»]. «Литературная газета», 1940, 20 июня.

Водгукі на спектакль

«ХТО СМЯЕЦЦА АПОШНІМ»

а) У тэатрах БССР

226а. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск. Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 3.000 экз.

Аб спектаклі «Хто смяецца апошнім» Першага беларускага дзяржаўнага тэатр гл. на стар. 236—240.

227. **Бутаков А.** Искусство жизненной правды. Театр имени Янки Купалы в 20—30-х годах. Минск, Госиздат БССР, 1957. 456 с. 3.000 экз.,

Анализ спектакля «Кто смеется последним» (1939) и сведения об оценке постановки в центральной печати и белорусской критикой того времени, см. на стр. 175—190.
См. также аннотацию № 374.

228. **Рамановіч Я.** Народны артыст СССР Б. В. Платонаў. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1954. 94 с. 5.000 экз.

Аб выкананні артыстам Тэатра імя Я. Купалы Б. В. Платонавым ролі Зёлкіна ў спектаклі «Хто смяецца апошнім» (1939) гл. на стар. 52—55.

228а. **Нікіцін М.** «Хто смяецца апошнім». Спектакль Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга тэатра імя Я. Купалы. Газ. «Зара» (г. Брэст), 1954, 21 ліп.

229. **Суходольский В.** «Кто смеется последним». [Пьеса К. Крапивы в Белорус. драм. театре им. Янки Купалы. К гастролям в Киеве]. Газ. «Правда Украины», 1953, 28 авг.

229а. **Няфёд Ул.** Вобразы Крапівы на сцэне. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Сярод іншых разглядаецца спектакль Першага беларускага дзяржаўнага тэатра «Хто смяецца апошнім».

230. **Литинский Г.** «Кто смеется последним». Газ. «Сов. искусство», 1940, 29 марта.

Рецензия на спектакль Первого белорусского драматического театра по одноименной пьесе К. Крапивы.

231. **А. Б.** Абмеркаванне спектакля «Хто смяецца апошнім» (у доме пісьменніка). Газ. «Літаратура і мастацтва», 1939, 3 снеж.

232. **Сегеди А.** «Кто смеется последним». [Премьера в Первом белорусском государственном драматическом театре]. Газ. «Знамя юности», 1939, 4 ноября.

233. **Віхроў П.** Добры спектакль. [Прэм'ера «Хто смяецца апошнім» у Першым беларускім дзяржаўным драматычным тэатры БССР]. Газ. «Звязда», 1939, 22 кастр.

234. **Лидов П.** «Кто смеется последним». [Комедия К. Крапивы в Первом белорусском государственном драматическом театре]. Газ. «Правда», 1939, 18 окт.

235. **Модэль М. і Михайлов Д.** «Кто смеется последним». (Прем'ера в БГДТ-1). Газ. «Сов. Белоруссия», 1939, 18 окт.

* *

*

236. **Даніленка М.** «Хто смяецца апошнім». [Камедыя К. Крапівы ў пастаноўцы Пінскага абл. драм. тэатра]. Газ. «Гомельская праўда», 1953, 2 снеж.

236а. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 3.000 экз.

Аб спектаклях «Хто смяецца апошнім» у Мазырскім і Бабруйскім калгасных тэатрах гл. на стар. 212.

б) У тэатрах іншых рэспублік

237. **Сегеди А.** О комедии Крапивы и режиссерских «приправах». «Кто смеется последним» в Ленинградском театре драмы и комедии. Журн. «Искусство», 1941, № 5, с. 32—39.

237а. **Гребнев А.** Правда торжествует. [Пьеса К. Крапивы «Кто смеется последним» в Горьковском театре драмы]. Газ. «Сов. культура», 1954, 17 июля.

237б. **Алексеев К.** «Кто смеется последним». [Пьеса К. Крапивы в Театре им. Горького. Ташкент]. Газ. «Правда Востока», 1954, 20 марта.

238. Тэатр драмы Латвійскай ССР. К. Крапіва. «Хто смяецца апошнім». [Камедыя ў 3-х д. 6-ці карцінах. Праграма і інш. матэрыялы]. Рыга, 1960, 22 с. з іл. 5.000 экз. (На латыш. мове).

239. **Васильев А.** Грозный смех. [К постановке комедии К. Крапивы «Кто смеется последним в Гос. рус. драм. театре Эстон. ССР. Таллин». Газ. «Сов. Эстония», 1953, 18 окт.

Аб кінафільме «ХТО СМЯЕЦЦА АПОШНІМ»

239а. **Красінскі А. В., Смаль В. І. і Тарасевіч Г. П.** Беларускае кіно. Кароткі нарыс. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1962. 218 с. 5.000 экз.

Аб кінафільме «Хто смяецца апошнім» (сцэнарый К. Крапівы, рэжысёр Г. Корш-Саблін, 1954) гл. на стар. 128—130.

239б. **Фёдараў В.** «Хто смяецца апошнім». [Кінафільм]. Газ. «Мінская праўда», 1954, 1 снеж.

239в. **Васілеўскі П.** Спектакль і фільм. [Экранізаваная камедыя К. Крапівы «Хто смяецца апошнім»]. Газ. «Звязда», 1954, 20 лістап.

239г. **Колас Г.** «Хто смяецца апошнім» на экране. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1954, 20 лістап.

239д. **Вишкарёв Б.** «Кто смеется последним». Новый художественный фильм производства студии «Белорусфильм». Газ. «Сов. Белоруссия», 1954, 14 ноября.

«ПРОБА АГНЁМ»,

драма, 1943.

(Гл. таксама агульныя агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «Проба агнём» — №№ 83, 86, 87, 88, 90, 99, 103, 106, 119, 169, 177, 179, 181, 183, 184).

240. **Карабан У. С.** Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 79 с. 2.300 экз.

На стар. 8—10 аўтар разглядае драму К. Крапівы «Проба агнём».
Анатацыю гл. № 162.

241. **Усікаў Я.** Драматургія Кандрата Крапівы. Нарысы аб становавым героі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953. 168 с. 8.000 экз.

Аналіз п'ес «Проба агнём» і «З народамі» гл. на стар. 69—106.
Анатацыю гл. № 163.

241а. **Карпаў Ул.** Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—270.

Аналіз п'есы «Проба агнём» гл. на стар. 266—270.
Анатацыю гл. № 91.

Водгукі на спектакль «ПРОБА АГНЁМ»

(Гл. таксама работы на гісторыі беларускага тэатра №№ 83, 86, 87, 88, 90, 91, 99, 103, 106, 119, 169, 177, 179, 181, 183, 184, 281).

241б. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 3.000 экз.

На стар. 265, 275 — аб спектаклі Другога беларускага дзяржаўнага тэатру (г. Віцебск) «Проба агнём».

241в. **Няфёд Ул.** Тэатр ў вогненыя гады. Беларускае сцэнічнае мастацтва ў час Вялікай Айчыннай вайны. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1959. 250 с. 3.000 экз.

Аб спекталю «Проба агнём» у Другім беларускім дзяржаўным тэатры гл. на стар. 122—143.

242. **Няфёд У. І.** П'еса К. Крапівы «Проба агнём» і яе сцэнічнае ўвасабленне. — У кн.: «Зборнік навуковых прац Беларускага тэатральна-мастацкага ін-та», вып. 1, 1958, с. 23—42.

Дэталёвы аналіз спектакля «Проба агнём», пастаўленага ў 1943 годзе на сцэне Тэатра імя Якуба Коласа. У артыкуле даецца ацэнка і п'есы і спектакля.

243. **Няфёд Ул.** Народны артыст СССР Павел Сцяпанавіч Малчанаў. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1958. 124 с. 5.000 экз.

Аб п'есе К. Крапівы «Проба агнём» і аб выкананні ў аднайменным спектаклі Тэатра імя Якуба Коласа (1943) ролі Караневіча народным артыстам СССР П. С. Малчанавым гл. на стар. 46—57.

243а. **Няфёд Ул.** Вобразы Крапівы на сцэне. Газ.
«Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Сярод іншых аўтар разглядае спектакль Другога Беларускага дзяржаўнага тэатра (г. Віцебск) «Проба агнём».

244. **Дорскі І.** «Проба агнём» у Другім драматычным тэатры. Часоп. «Беларусь», 1944, № 3, с. 53—55.

Рэцэнзія на п'есу і спектакль.

Рэцэнзент раскрывае змест драмы, у якой, па яго думцы, К. Крапіва выдатна паказаў, як вялізарнае пачуццё адказнасці перад Радзімай у Айчынную вайну падначальвала сабе ўсе пачуцці чалавека і выходзіла ў ім пачэсныя і ўзвышаныя якасці.

Сярод недахопаў рэцэнзент адзначае нераспрацаванасць эпізадычных вобразаў, адсутнасць камічных разрадак пасля сцэн вялікага драматычнага напружання і інш.

«МІЛЫ ЧАЛАВЕК»,

камедыя, 1945

(Гл. таксама агульныя агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «Мілы чалавек» — №№ 86, 87, 95, 97, 106, 111, 118, 119, 169, 171, 181, 183, 184).

246. Карабан У. С. Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 79 с. 2.300 экз.

На стар. 21—41 аўтар аналізуе камедыю К. Крапівы «Мілы чалавек», якая, на яго думку, «напісана на высокім ідэна-мастацкім узроўні», падрабязна характарызуе яе асноўных герояў, па асобных пытаннях палемізуе з крытыкамі Ул. Карпавым (гл. № 254) і А. Саннікавым (гл. № 168).

Анатацыю гл. № 162.

247. Макарэвіч А. Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Аналіз. камедыі «Мілы чалавек», у якой, на думку крытыка, «майстэрства сатырыка праявілася... з найвялікшай сілай», гл. на стар. 144—146.

Анатацыю гл. № 82.

248. Саннікаў А. К. Сатырычныя характары беларускіх камедый. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1961. 167 с. (АН БССР. Ін-т мастацтва, этнаграфіі і фальклору). 1.400 экз.

Аналізу п'есы «Мілы чалавек» прысвечан раздзел кнігі «Дзем'ян Жлукта без маскі «мілага чалавека» (с. 129—141). Аўтар разглядае п'есу як выдатны твор камедыйнага жанра.

Анатацыю гл. № 168.

249. Адамовіч А. і Перкін Н. Заметки о белорусской литературе наших дней. Журн. «Дружба народов», 1957, № 1, с. 202—209.

На стр. 204—205 авторы полемизируют с критиками, отрицательно оценивавшими сатирическую комедию К. Крапивы «Милый человек».

«... В свое время была учинена сверхсуровая «проработка» комедии К. Крапивы «Милый человек». Заслуживала ли эта пьеса такой резкой отрицательной оценки?..

К. Крапива умело и остро разит «милых людей», напоподобие Жлукты-Чарского, он обнажает внутреннюю сущность подлецов и паразитов, негодяев и ловких дельцов. Разве это не злободневно и не полезно для общества, из которого мы стремимся изгнать пережитки прошлого?...

Пора, наконец, признать достоинства этого острого сатирического произведения и рекомендовать его к постановке в наших театрах».

250. Семяновіч А. Канфлікт і характар у п'есах Крапівы. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1957, 16 лют.

Побач з іншымі аўтар аналізуе сатырычную камедыю «Мілы чалавек» і высока ацэньвае п'есу.
Анатацыю гл. № 170.

251. Орлов Д. Сатирические комедии К. Крапивы. Газ. «Сов. Белоруссия», 1957, 13 февр.

Характеристика пьес К. Крапивы «Кто смеется последним» и «Милый человек» с точки зрения их долговечности. Автор полемизирует с теми критиками, которые не заслуженно, по его мнению, ставят эту пьесу рядом с выдающейся сатирической комедией автора «Кто смеется последним».

Аннотацию см. № 172.

- 251а. Карпаў Ул. Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Адмоўную ацэнку п'есы «Мілы чалавек» гл. на стар. 258—262.

Анатацыю гл. № 91.

252. **Вольскі В.** Буйныя памылкі некаторых твораў беларускай драматургіі. [Аб п'есах «Мілы чалавек» К. Крапівы, «Заложнікі» А. Кучара, «Адплата» і «Георгі Скарына» М. Клімковіча]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лют.

Аўтар дае рэзка адмоўную ацэнку сатырычнай камеды К. Крапівы «Мілы чалавек».

253. **Климов П. и Цветков И.** [О недостатках в печатной пропаганде и в литературе Белоруссии]. Газ. «Культура и жизнь», 1947, № 1; газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 18 студз.

Среди других авторы дают резко отрицательную оценку и комедии К. Крапивы «Милый человек». Авторы считают, что пьеса дает неправильное, искаженное представление о советской жизни. Порочность пьесы, по мнению авторов, не только в том, что центральной фигурой в ней выведен преступный тип, но и в том, что в пьесе представлены в карикатурном виде партийные и советские работники, на глазах которых жулик свободно творит свои темные дела.

254. **Карпаў Ул.** Хібы сучаснай беларускай драматургіі. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1946, 22 кастр.

У артыкуле дадзена адмоўная характарыстыка п'есы К. Крапівы «Мілы чалавек».

«Прычынай, напрыклад, няўдачы камедыі-сатыры «Мілы чалавек», на маю думку, — піша Ул. Карпаў, — з'яўляецца тое, што выступіўшы як наватар ў вынаходстве новых сюжэтных калізій і драматургічных прыёмаў, аўтар застаўся непаслядоўным у метадазе. У выніку — драматург так парушыў жыццёвыя прапорцыі і суадносіны, што абядніў нашу рэчаіснасць і паказаў перадавых савецкіх людзей горшымі, чым яны ёсць у жыцці. Письменник аказаўся бездапаможным пасляхова вырашыць канфлікт паміж новым, сацыялістычным і праявамі старога, спадчыннага».

255. **Няфёд Ул.** Аб прыродзе камедыйнага. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1946, 10 студз.

У артыкуле дадзена агульная ацэнка драматургіі К. Крапівы, характарызуецца п'еса «Мілы чалавек», у якой «Крапіва з няменшым майстэрствам [чым у камедыі «Хто смяецца апошнім»] стварае сатырычныя вобразы...»

Водгукі на спектакль «МІЛЫ ЧАЛАВЕК»

255а. Няфёд Ул. Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 экз. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору]. 3.000 экз.

Аб спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «Мілы чалавек» гл. на стар. 320—322.

255б. Няфёд Ул. Тэатр у вогненныя гады. Беларускае сцэнічнае мастацтва ў час Вялікай Айчыннай вайны. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1959. 250 с. 3.000 экз.

Аб спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «Мілы чалавек» гл. на стар. 143—152.

«З НАРОДАМ»,

драма, 1948.

(Гл. таксама агульныя агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «З народамі» — №№ 83, 86, 87, 88, 90, 102, 162, 169, 176, 179, 182, 281).

256. Карабан У. С. Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 73 с. 2.300 экз.

На стар. 63—67 разглядаецца драма К. Крапівы «З народам».

Анатацыю гл. № 162.

257. **Усікаў Я.** Драматургія Кандрата Крапівы. Нарысы аб станоўчым героі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953. 168 с. 8.000 экз.

Аналіз п'ес «Проба агнём» і «З народа» гл. на стар. 69—106.

Анатацыю гл. № 163.

257а. **Карпаў Ул.** Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Аналіз драмы «З народа» гл. на стар. 270—272.

Анатацыю гл. № 91.

258. **Усікаў Я.** Патрыятычная п'еса [К. Крапівы «З народа»]. Газ. «За Радзіму» (г. Магілёў), 1949, 26 ліп.

Аўтар падрабязна характарызуе вобраз кампазітара Гудовіча з п'есы Кандрата Крапівы «З народа» і выказвае думку, што ў вобразе Гудовіча драматургу ўдалося паказаць найбольш істотныя асаблівасці, якія інтэлігенцыя набыла ва ўмовах сацыялістычнай рэчаіснасці.

259. **Верес Я.** «С народам». Газ. «Гродненская правда», 1949, 4 февр.

Развернутая рецензия на пьесу. Познакомив читателя с содержанием пьесы, рецензент характеризует ее положительные образы — композитора Гудовича, связанную партизанского отряда Юлию и некоторых эпизодических героев, а также предателя народа Мигутского.

Я. Верес дает следующую общую характеристику пьесы:

«Безусловно, пьеса «С народом» является творческой удачей Кандрата Крапивы. Об этом говорит не только глубокое идейное содержание произведения, но и его форма. Произведение является компактным целым, внутренне собранным, с выразительным сюжетом. Все здесь группируется вокруг основного драматического конфликта, в центре которого поставлена судьба художника из народа, который ведет неравную борьбу с фашистскими грабителями, на помощь которому приходит народ и родная советская власть.

Следует отметить, что и язык произведения привлекает своей выразительностью, сочностью, народностью, в нем содержится большая сила художественного звучания.

Пьеса Кондрата Крапивы «С народом» — глубоко правдивое произведение о наших советских людях, о их высоких моральных качествах, о их борьбе за счастливую долю народа».

260. Кавалёў Н. П'еса «З народам» К. Крапівы.
Газ. «Бальшавік Палесся», 1948, 4 снеж.

Аўтар рэцэнзіі вызначае тэму п'есы «З народам» як паказ ролі савецкай інтэлігенцыі ў Вялікай Айчыннай вайне і падрабязна характарызуе цэнтральны вобраз твору — кампазітара Гудовіча. Рэцэнзент робіць вывад, што «вобраз Гудовіча, як прадстаўніка савецкай інтэлігенцыі, нетыповы і схематычны».

«Іншыя вобразы п'есы — піша рэцэнзент, — вызначаюцца сваёй жыццёвасцю і праўдзівасцю. Сярод іх трэба адзначыць вобраз партызана Максіменкі, партызанкі Юлі, адданай дачкі Радзімы, якая, рызыкуючы жыццём, выконвае заданні камандавання. Глыбока драматычны вобраз Броні... Пераканаўча намяляваны вобразы ворагаў...»

261. Залесский В. Утверждение театра. На спектаклях Театра им. Янки Купалы. Журн. «Театр», 1948, № 9, с. 21.

На стар. 28 дана рэзка отрицательная оценка пьесы «С народом».

Автор пишет: «Пьеса К. Крапивы оставляет более чем странное впечатление. По жанру — это драма, по своей основной интонации — мелодрама...» За поступками главного героя пьесы, — говорит рецензент, — «ощущается какая-то пассивность, жертвенность...»

Вся пьеса не типична для нашего времени, она отдаёт сильным душком тех ложных психологических драм, которые в избытке писались в дальние от нас времена. Ее современный фон ничего не объясняет и только диссонирует с теми персонажами, которые выведены на сцену автором» (с. 28).

С автором этой статьи полемизирует критик А. Дымшиц (см. № 169). Положительную оценку пьесы дают также критики Я. Усиков (см. № 258), Я. Верес (см. № 259) и др.

Водгукі на спектакль «З НАРОДАМІ»

261а. **Няфёд А.** Сучасны беларускі тэатр (1946—1959). Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1961. 329, [75] с.

Аб спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «З народамі» гл. на стар. 39—44.

261б. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 3.000 экз.

Аб спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «З народамі» гл. на стар. 312—315.

261в. **Няфёд Ул.** Народны артыст У. І. Уладамірскі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1954. 5.000 экз.

Аб выкананні артыстам Тэатра імя Янкі Купалы У. І. Уладамірскім ролі кампазітара Гудовіча ў спектаклі «З народамі» гл. на стар. 93—97.

261г. **Няфёд Ул.** Творчыя поспехі Тэатра імя Янкі Купалы. Часоп. «Беларусь», 1951, № 2, с. 24—26.

Аб спектаклі «З народамі» гл. на стар. 24.

262. **Ільін М.** «З народамі». [Да спектакля Пінскага абласнога драматычнага тэатра]. Газ. «Палеская праўда» (г. Пінск), 1949, 4 снеж.

263. **Няфёд Ул.** «З народамі». [Спектакль у Беларускім дзяржаўным тэатры імя Янкі Купалы]. Газ. «Звязда», 1949, 2 лют.

264. **Кальм Д.** Два рэшэння адной тэмы. [П'еса К. Крапівы «С народам» в Беларусском драматическом театре им. Янки Купалы. К гастроям в Москве]. Газ. «Советское искусство», 1948, 24 июля.

265. **Белорусский государственный ордена Трудового Красного Знамени драматический театр им. Янки Купалы.** Гастроли в Москве. Июль 1948 г. [М., 1948]. 32 с. 10.000 экз.

На стр. 19—22 помещено краткое содержание каждой картины спектакля «С народам» и перечень действующих в нем лиц и исполнителей.

«ПЯЮЦЬ ЖАВАРАНКІ»,

камедея, 1950.

(Гл. таксама агульныя агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «Пяюць жаваранкі» — №№ 83, 86, 87, 88, 90, 95, 99, 102, 113, 170, 171, 173, 176, 177, 179, 180).

266. **Карабан У. С.** Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш. сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 73 с. 2.300 экз.

На стар. 42—48 аўтар аналізуе камедыю К. Крапівы «Пяюць жаваранкі», напісаную «з вялікім мастацкім густам» (с. 48).

Анатацыю гл. № 162.

267. **Гун Жэнь-фан.** Слова кітайскага друга. [Пісьмо прафесара Пекінскага ўніверсітэта Кандрату Крапіве]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1956, 17 сак.

Тэкст пісьма гл. у № 174.

267а. **Васілеўскі М. С.** Вывучэнне п'есы К. Крапівы «Пяюць жаваранкі» у Х класе сярэд. школы. (Метад. распрацоўка). — У зб.: В помощь учителю. Вып. 3. Могилев, 1956, с. 39—62.

268. **Барсток М. А.** Калгасная тэматыка ў пасляваеннай беларускай літаратуры. Мінск, 1954. 38 с. (Т-ва па распаўсюджванню паліт. і навук. ведаў). 10.000 экз.

На стар. 30—34 аб п'есе Кандрата Крапівы на калгасную тэму «Пяюць жаваранкі».

269. **Усікаў Я.** Драматургія Кандрата Крапівы. Нарысы аб становачым героі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1953. 168 с. 8.000 экз.

Аналіз камедыі «Пяюць жаваранкі» гл. на стар. 130—161.

Анатацыю гл. № 163.

269а. **Карпаў Ул.** Сатыра, проза і драматургія Кандрата Крапівы. — У кн.: Карпаў Ул. Па шляху сталасці. Літ.-крытыч. артыкулы аб беларускай прозе і драматургіі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1952, с. 216—278.

Аналіз п'есы «Пяюць жаваранкі» гл. на стар. 273—278. Анатацыю гл. № 91.

270. **Пименов Вл.** Жизнерадостная комедия. — В кн.: Выдающиеся произведения советской литературы 1950 года. Сб. статей. М., 1952, с. 503—510.

Статья посвящена анализу пьесы К. Крапивы «Поют жаворонки».

Основные мысли статьи сводятся к следующему:

«Все творчество К. Крапивы отличается боевым наступательным характером, ему присуще чувство нового, свойственное передовому советскому человеку. Народный художник умеет чутко схватывать главное в явлениях окружающей действительности...» (с. 503—504).

«Автор сумел показать нового, сегодняшнего человека кол-

хозной деревни, жизнерадостного и веселого, активного, обладающего высокой культурой, умеющего глубоко чувствовать...

В пьесе чувствуется прекрасное знание народной речи... В пьесе «Поют жаворонки» драматург достиг органического сочетания национальной формы с социалистическим содержанием.

Однако, несмотря на все достоинства пьесы, следует отметить и существенный ее недостаток. Пьеса несколько рыхла в композиционном отношении» (с. 508—509).

271. Усікаў Я. Новае перамагае. Часоп. Полымя», 1952, № 8, с. 115—128.

Артыкул аб п'есе К. Крапівы «Пяюць жаваранкі». Асноўнай выдатнай якасцю твора аўтар артыкула лічыць правільны паказ нашага сучасніка — нястомнага шукальніка, вынаходніка, наватара.

У савецкім грамадстве адбываецца нястомная барацьба новага з старым. «Гэтую спецыфіку развіцця савецкага грамадства ў перыяд пераходу ад сацыялізма да камунізма Кандрат Крапіва здолеў глыбока зразумець і выявіць у мастацкіх вобразах п'есы «Пяюць жаваранкі...»

Не сутычка паміж антаганістычнымі сацыяльнымі групамі, не непрымірныя супярэчнасці паміж двума варожымі светамі, двума процілеглымі лагерамі — капіталізма і сацыялізма, — а барацьба паміж перадавым і адсталым, барацьба перадавой камуністычнай свядомасці з устарэлымі поглядамі і перажыткамі ўнутры савецкага грамадства, сацыялістычнага лагера — вось што вызначае сутнасць драматычнага канфлікту ў п'есе «Пяюць жаваранкі» (с. 116).

Гэтыя думкі аўтар артыкула даводзіць грунтоўным аналізам тэкста п'есы, параўноўваючы яе з камедыямі «У стэпах Украіны» і «Калінавы гай» А. Карнейчука, «Вяселле з пасагам» Н. Дзяканова і інш.

272. Палтарацкі О. П'еса пра людзей калгаснай вёскі. Газ. «Рад. мистецтво», 1951, 17 жовтня. (На укр. мове).

Аўтар падрабязна разглядае сюжэт і вобразы камедыі «Пяюць жаваранкі» і дае наступную агульную характарыстыку твору:

«Аўтару ўдалося стварыць прывабныя вобразы людзей беларускай калгаснай вёскі...

Не ўсё ў п'есе стаіць на аднолькавым ідэйна-мастацкім узроўні... Не ўсе вобразы выпісаны з належнаю шматграннасцю, жыццёвай каларытнасцю. Адчуваецца і некаторая млявасць драматургічнай дзеі. Часам вобразны паказ замяняецца разважаннем. Але цалкам п'еса «Пяюць жаваранкі» — цікавы і каштоўны твор для нашых тэатраў».

273. **Кацевіч Д.** Паэзія калгаснага жыцця. Газ. «Деснянська правда», 1951, 12 верас. (на укр. мове).

274. **Сапун А.** [Рэц. на п'есу К. Крапівы «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Радянська Поділля», 1951, 22 серп. (на укр. мове).

275. **Рагавер А.** П'еса аб новых людзях калгаснай вёскі [К. Крапіва. «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Бальшавіцкі сцяг» (г. Полацк), 1951, 27 чэрв.

276. **Царанкоў Л.** Драма Кандрата Крапівы. «Пяюць жаваранкі». Газ. «Зара» (г. Брэст), 1951, 3 чэрв.

Аўтар знаёміць чытача са зместам п'есы, адзначае важнасць і актуальнасць праблемы, узнятай драматургам (арганічнае спалучэнне грамадскіх і асабістых інтарэсаў), характарызуе вобразы Пытляванага, Туміловіча, Насці Вярбіцкай і інш.

277. **Міхалап Я.** «Пяюць жаваранкі». Газ. «Сав. Радзіма» (г. Бабруйск), 1951, 20 мая.

Рэцэнзент характарызуе асноўныя персанажы п'есы Пытляванага, Насцю Вярбіцкую і Туміловача і дае высокую ацэнку жыццярэадаснай лірычнай камедыі К. Крапівы «Пяюць жаваранкі».

«Тэмай для гэтага змястоўнага твора, — піша рэцэнзент, — паслужыла сучаснае жыццё нашай калгаснай вёскі. Крапіва праўдзіва паказаў, што наша вёска няўхільна рухаецца па шляху да камунізма, рашуча адмятаючы ўсё тое, што перашкаджае паступальнаму руху. Героі твора жывуць змястоўным кіпучым жыццём. Яны не мірацца з адсталасцю і коснасцю ў быту і працы людзей. Яны сапраўдныя тварцы культурнага калгаснага жыцця...

П'еса «Пяюць жаваранкі» уяўляе сабой цэласны, па-майстэрску зроблены мастацкі твор з выразным і моцным сюжэтам, яркімі рэалістычнымі героямі».

278. **Шуркоў Ф. і Бугаёў Д.** П'еса К. Крапівы «Пяюць

жаваранкі». Газ. «За Радзіму» (г. Магілёў), 1951, 25 крас.

Кароткая характарыстыка асноўных герояў п'есы — перадавых калгаснікаў. Аўтары артыкула пішуць, што «п'еса паявілася ў выніку глыбокага вывучэння аўтарам калгаснага жыцця і тых новых працэсаў, якія паўсядзённа адбываюцца ў нашым грамадстве.

Паказ кіруючай ролі камуністаў, праўдзівае адлюстраванне калгаснай рэчаіснасці, жывая трапная мова — ўсё гэта робіць п'есу «Пяюць жаваранкі» значным творчым дасягненнем беларускай савецкай драматургіі.

279. Кавалёў Н. Новыя дасягненні беларускай літаратуры. (Аб кн. «Дарога жыцця» П. Броўкі, «Глыбокая плынь» А. Шамякіна і п'есе «Пяюць жаваранкі» К. Крапівы]. Газ. «Бальшавік Палесся» (г. Мазыр), 1951, 10 крас.

Аўтар артыкула каротка характарызуе асноўныя вобразы камедыі К. Крапівы і дае наступную ацэнку твора:

«П'еса «Пяюць жаваранкі» — новы этап у творчым развіцці драматурга. Гэта — палітычна завоstrаны, партыйны твор. Ён праўдзіва і пераканаўча раскрывае велізарныя зрухі, якія адбыліся і штодзённа адбываюцца ў нашай сённяшняй сацыялістычнай вёсцы і ў свядомасці нашых людзей. К. Крапіва паказвае, што сацыялізм увайшоў у быт нашых людзей, стаў нормай іх паводзін. У п'есе вырашаецца канфлікт паміж перадавым і адсталым, новым і старым, вырашаецца важнейшая праблема нашага часу — пераадоленне рэштак капіталізма ў свядомасці асобных прадстаўнікоў калгаснай вёскі».

280. Кудраўцаў І. Высокая ўзнагарода. [Аб кнігах «Пяюць жаваранкі» і «Глыбокая плынь» І. Шамякіна]. Газ. «Звязда», 1951, 3 крас.

Аўтар артыкула дае наступную кароткую характарыстыку камедыі К. Крапівы «Пяюць жаваранкі»:

«Канфлікт у п'есе будзецца на сутыкненні адсталых поглядаў на жыццё недалёкавіднага старшыні калгаса «Новая ніва» Пытляванага з перадавымі поглядамі і канкрэтнымі практычнымі дзеяннямі старшыні калгаса «Светлы шлях» Туміловіча...

Гэта — якасна новы канфлікт нашай сучаснасці, у якой адбываецца барацьба з рэшткамі перажыткаў старога ў свядомасці людзей і фармуецца новая камуністычная свядомасць».

281. Карпаў Ул. Выдатны беларускі драматург.
Газ. «Мінская праўда», 1951, 25 сак.

Каротка ахарактарызаваўшы п'есы К. Крапівы «Каней дружбы», «Партызаны», «Хто смяецца апошнім», «Проба агнём» і «3 народам», аўтар артыкула падрабязна аналізуе камедыю «Пяюць жаваранкі».

«Новая п'еса К. Крапівы «Пяюць жаваранкі», — піша Ул. Карпаў, — з'яўляецца новым значным дасягненнем драматурга і вызначае сабою цэлы этап у яго творчасці...

У п'есе К. Крапіва па-майстэрску паказаў, як сацыялізм увайшоў у быт нашых людзей, стаў нормай іх паводзін, — і гэта адно ўжо вызначае дастойнае месца п'есы, якое яно займае ў скарбніцы савецкай драматургіі.

Наяўнасць прыказак, вялікая колькасць народных песень і прыпевак у п'еўных адносінах набліжае «Пяюць жаваранкі» да народнай драмы, з яе характэрнай, блізкай да верша рыфмаванай прозай, аздобленай вострым словам, метафарай, параўнаннем. Спалучэнне наватарства і літаратурных традыцый, з аднаго боку, робіць п'есу К. Крапівы арыгінальнай, гістарычна натуральнай, з другога — сведчыць аб пошуках пісьменнікам шляхоў развіцця беларускай драматургі, пошуках найбольш дасканалай нацыянальнай формы для выяўлення сацыялістычных ідэй».

282. Стэльмах У. Заслужаны поспех. [Аб п'есе К. Крапівы «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1951, 24 сак.

Аўтар артыкула характарызуе п'есу і прыводзіць водзых старшыні калгаса імя Леніна Смалявіцкага раёна тав. Таларая аб спектаклі «Пяюць жаваранкі».

У. Стэльмах дае п'есе наступную характарыстыку:

«Вялікай вартасцю п'есы з'яўляецца яе палітычная заастанасць і партыйная страснасць. Твор праўдзіва і пераканаўча паказвае асаблівасці сённяшняй сацыялістычнай вёскі, якая стаіць на парозе новага грандыёзнага пераўтварэння — будаўніцтва калгасных гарадоў».

Новая п'еса Кандрата Крапівы вызначаецца высокім майстэрствам, яна напісана жывой сакавітай народнай мовай, яе вобразы яркія і лаканічныя, дыялог займальны і дзейсны. Драматург умела карыстаецца камедыійнымі прыёмамі, якія дапамагаюць больш поўна раскрыць паводзіны герояў. П'еса «Пяюць жаваранкі» пранікнута гумарам, народнай мудрасцю і фальклорам. Створаныя аўтарам вобразы Пытляванага — старшыні калгаса, маладой калгасніцы-агратэхніка Насці, яе маці Аўдоцці Вярбіцкай, старога конюха Вераса, жыццяр адаснай калгасніцы Паўліны Бохан значна убагачаюць савецкую драматургію і тэатр».

283. **Климкович М.** Глубокие и правдивые произведения. [Роман И. Шамякина «Глубокое течение», книга стихов П. Бровки «Дорога жизни» и пьеса К. Крапивы «Поют жаворонки»]. Газ. «Сов. Белоруссия», 1951, 24 марта.

О комедии К. Крапивы автор статьи пишет следующее:

«Пьеса К. Крапивы «Поют жаворонки» — одна из лучших пьес в современной советской драматургии...

Сила пьесы — в мастерски выписанных образах передовых людей колхоза, активно и смело защищающих и проводящих в жизнь передовые идеи, идеи партии. Сила пьесы — в художественном воплощении идеи единства личных интересов с интересами общества. Новаторство пьесы — в раскрытии нового конфликта, в поддержке того, что рождается и чему обеспечено будущее, в борьбе с пережитками старого, отживающего».

284. **Ермаловіч М.** «Пяюць жаваранкі». Газ. «Сцяг кастрычніка» (г. Маладзечна), 1951, 24 сак.

Рэцэнзент знаёміць чытача са зместам п'есы і дае агульную характарыстыку твора.

«Новая пьеса К. Крапівы «Пяюць жаваранкі»..., — піша М. Ермаловіч, — сведчыць аб творчым росквіце яго мастацкага таленту, аб яго далейшым ідэйна-палітычным росце. Пospех гэтага твору заключаецца перш за ўсё ў тым, што ў ім адлюстраваны характэрныя рысы нашай сучаснасці. Канфлікт, пакладзены ў аснову п'есы, і яго вырашэнне з'яўляюцца тыповымі для нашай вялікай эпохі паступовага пераходу ад сацыялізма да камунізма...

Глыбокая па свайму замыслу і цікавая па зместу п'еса вызначаецца добра распрацаваным вострым дыялогам, які асабліва праяўляецца ў сцэнах сватання і вяселля, а таксама дасціпным народным гумарам».

285. **Соболенко Р.** Удостоенные всенародного признания. Газ. «Красная звезда» (г. Барановичи), 1951, 23 марта.

Автор статьи знакомит читателей с содержанием и художественными особенностями романа И. Шамякина «Глубокое течение», книги стихов П. Бровки «Дорога жизни» и комедии К. Крапивы «Поют жаворонки».

«Пьеса Крапивы проникнута, — пишет Р. Соболенко, — страстным утверждением нового, она — гимн творческому кол-

хозному труду. Написанная в народной манере, пьеса изобилует острыми комедийными положениями. Язык ее прост. Крапива широко использовал в пьесе народные песни, поговорки, обычаи, и это придает ей особенную привлекательность».

286. **Залесский В.** Труд и подвиги театров. [«Рассвет» А. Сурова, «Совесть» Ю. Чепурина, «Калиновая роща» А. Корнейчука, «Свадьба с приданым» Н. Дьяконова, «Поют жаворонки» К. Крапивы]. Газ. «Труд», 1951, 20 марта.

В статье дана краткая характеристика пьесы.

287. **Николаева О.** Радость созидания. Газ. «Сов. искусство», 1951, 13 февр.

Рецензия на пьесу К. Крапивы «Поют жаворонки». Автор дает следующую оценку произведения:

«Нужная, интересная идея пьесы воплощена К. Крапивою в ясной, простой и выразительной форме. Основные образы произведения отличаются несомненной жизненной достоверностью, написаны с художественным мастерством...

Отдельные неудачи особенно досадны в этом интересном, ярком произведении. Так, невыразителен образ второго секретаря обкома партии Паланевича... Непонятно из пьесы, какую роль играет в колхозе «Новая нива» его парторганизация.

288. **Няфёд Ул.** Жыццёвыя супярэчнасці і драматургічныя канфлікты. Часоп. «Беларусь», 1950, № 11, с. 25—26.

У артыкуле, прысвечаным сучаснай беларускай драматургіі, Ул. Няфёд разглядае і лірычную камедыю К. Крапівы «Пяюць жаваранкі».

289. **Карпаў Ул.** Адчуванне новага. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1950, 21 кастр.

Разгорнуты артыкул аб п'есе К. Крапівы «Пяюць жаваранкі».

Асноўныя думкі артыкула:

«Сіла п'есы «Пяюць жаваранкі» — у карцінах калгаснага жыцця, у той чужоўнай атмасферы сучаснасці, якой ахінуты

падзеі твора, у маляўнічасці і багацці жыццёвага матэрыяла, у вялікай і карыснай ідэі, якую паслядоўна і пераканаўча развівае і свярджае драматург. А галоўнае — у тым, што К. Крапіва выдатна паказаў, як пераможна і арганічна сацыялізм увайшоў у быт савецкіх людзей і стаў нормаю іх паводзін.

Некамедыйны сюжэт п'есы сваёасабліва спалучаецца з гумарыстычным струменнем твора. Вясёлым жартам, трапным слоўцам, паказам смешнага здарэння К. Крапіва стварае светлы і жыццярэдасны настрой, які пранізвае ўсю п'есу і як бы знамянуе сабою непазбежную і натуральную перамогу новага...

П'еса К. Крапівы «Пяюць жаваранкі» — значнае і прынцыповае дасягненне драматурга.

Водгукі на спектаклі

«ПЯЮЦЬ ЖАВАРАНКІ»

а) На спектаклі тэатраў БССР

289-а. **Няфёд Ул.** Сучасны беларускі тэатр. (1946—1959). Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1961. 329, [75] с.

Аб спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «Пяюць жаваранкі» гл. на стар. 119—126; Палескага тэатра — стар. 126—128. Анатацыю гл. № 371.

289б. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск. Выд-ва Акад. навук БССР, 1959, 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 3.000 экз.

Аб спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «Пяюць жаваранкі» гл. на стар. 339—343.

Анатацыю гл. 372.

290. **Макаренко Н.** Искусство жизненной правды.

Пьесы Янки Купалы «Павлинка», А. Мавзона «Константин Заслонов» и К. Крапивы «Поют жаворонки» на сцене Белорусского государственного театра им. Янки Купалы. Газ. «Правда Украины», 1953, 5 сент.

291. **Панченко П.** Живые приметы нового. Газ. «Правда», 1952, 23 марта.

Рецензия на спектакль «Поют жаворонки» К. Крапивы Белорусского государственного театра им. Я. Купалы.

292. **Няфёд Ул.** Светлы шлях. Часоп. «Беларусь», 1952, № 5, с. 28.

Рэцэнзія на спектакль «Пяюць жаваранкі» у Беларускай дзяржаўнай тэатры імя Янкі Купалы.

293. **Бутакоў А.** Стваральнікі выдатнага спектакля. [Да прысуджэння дзяржаўнай прэміі групе артыстаў Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Я. Купалы за спектакль «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Калгасная праўда», 1952, 22 сак.

294. **Владзіміраў В.** Лілія Драздова. [Да прысуджэння дзяржаўнай прэміі групе артыстаў Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Я. Купалы за спектакль «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Чырв. змена», 1952, 22 сак.

295. **Сушко П.** Яркі, змястоўны спектакль. [Да прысуджэння дзяржаўнай прэміі групе артыстаў тэатра імя Янкі Купалы за спектакль «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1952, 22 сак.

296. **Рамановіч Я.** Таленавітыя майстры сцэны. [Да прысуджэння дзяржаўнай прэміі групе артыстаў Беларус. дзярж. тэатра імя Я. Купалы за спектакль «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Звязда», 1952, 19 сак.

296а. **Няфёд Ул.** Творчыя поспехі Тэатра імя Я. Купалы. Часоп. «Беларусь», 1951, № 2, с. 24—26.

Аб спектаклю «Пяюць жаваранкі» гл. на стар. 25—26.

297. **Рывкин Я.** Яркий, правдивый спектакль. [Пьеса К. Крапивы «Поют жаворонки» в театре им. Я. Купалы]. Газ. «Сов. Белоруссия», 1950, 2 дек.

298. **Карнееў А.** Спектакль аб новым абліччы калгаснай вёскі. [«Пяюць жаваранкі» К. Крапівы на сцэне Беларус. дзярж. тэатра імя Я. Купалы]. Газ. «Мінская праўда», 1950, 22 лістап.

299. **Рамановіч Я.** Пспех драматургіі і тэатра. [Новы спектакль «Пяюць жаваранкі» у тэатры імя Я. Купалы]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1950, 18 лістап.

300. **Няфёд Ул.** «Пяюць жаваранкі». [Да пастаноўкі ў Беларус. дзярж. драм. тэатры імя Я. Купалы]. Газ. «Звязда», 1950, 18 кастр.

* * *

301. **Дарафеенка Н.** «Пяюць жаваранкі». [П'еса К. Крапівы ў пастаноўцы Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Я. Коласа]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1950, 23 снеж.

302. **Пашкевіч Н.** «Пяюць жаваранкі» [у Беларускім дзяржаўным драматычным тэатры імя Я. Коласа]. Газ. «Віцебскі рабочы», 1950, 26 лістап.

* * *

303. **Ілына А.** Пяюць жаваранкі. [Да пастаноўкі ў Гродзен. абл. драм. тэатры]. Газ. «Гродзен. праўда», 1951, 19 мая.

303а. **Няфёд Ул.** Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959, 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 3.000 экз.

Аб спектаклі «Пяюць жаваранкі» у Бабруйскім тэатры гл. на стар. 298.
Анатацыю гл. № 372.

304. **Тарасаў Я.** Пяюць жаваранкі. [Да пастаноўкі ў Рускім тэатры драмы і камедыі]. Газ. «За Радзіму» (г. Магілёў), 1952, 5 лют.

б) На спектаклі тэатраў іншых рэспублік

305. **Иринин В.** «Поют жаворонки». [Пьеса К. Крапивы в Центральном театре транспорта]. Газ. «Московская правда», 1951, 21 окт.

306. **Калитин Н.** «Поют жаворонки». [Пьеса К. Крапивы в Центральном театре транспорта]. Газ. «Гудок», 1951, 18 окт.

307. **Маркова М.** Поют жаворонки. [К гастроям Центрального театра транспорта в Харькове]. Газ. «Красное знамя», 1952, 30 июня.

* * *

308. **Рябінянц Н.** Жыццесцвярджалны спектакль. («Пяюць жаваранкі» К. Крапівы. Да пастаноўкі ў Ленінградскім дзяржаўным тэатры камедыі). Газ. «Літаратура і мастацтва», 1951, 20 студз.

* * *

309. **Нестеровский П.** Образцы людей колхозного села. Газ. «Правда Украины», 1952, 14 июня.

Рецензия на постановки пьес Н. Дьяконова «Свадьба с приданым» и К. Крапивы «Поют жаворонки» в Львовском театре им. Зеньковецкой.

* * *

310. **Камароў О.** [Рэц. на пастаноўку «Пяюць жаваранкі» у Александраўскім вандроўным тэатры імя Саксаганскага]. Газ. «Кіраваградская праўда», 1952, 27 квіт. (на укр. мове).

* * *

311. **Шалуташвили Н. и Какауридзе А.** «Поют жаворонки». [Пьеса К. Крапивы в Театре им. Грибоедова. Тбилиси]. Газ. «Заря Востока», 1952, 4 июня.

312. **Сучкоў І.** «Пяюць жаваранкі». [П'еса К. Крапівы ў пастаноўцы Дзярж. рус. драм. тэатра Латв. ССР]. Газ. «Зара» (г. Брэст), 1952, 27 чэрв.

* * *

*

313. **Маграчев А.** «Поют жаворонки». [Пьеса К. Крапивы в Шауляйском обл. театре]. Газ. «Советская Литва», 1952, 24 апр.

314. **Лайтинен И.** «Поют жаворонки». [Пьеса К. Крапивы в Карело-финском драматическом театре. Петрозаводск]. Газ. «Ленинское знамя» (г. Петрозаводск), 1952, 13 июня.

в) На самадзейных спектаклі

315. Гамолка М. Пспех драматычнага калектыва. [«Пяюць жаваранкі» у пастаноўцы драматычнага калектыва аўтазавода]. Газ. «Чырв. змена», 1951, 1 лістап.

316. Шыловіч Г. Творчы поспех калектыва. [«Пяюць жаваранкі» К. Крапівы на сцэне клуба аўтазавода]. Газ. «Мінская праўда», 1951, 23 кастр.

317. Цікоцкі М. На калгаснай сцэне. [П'еса К. Крапівы «Пяюць жаваранкі» у пастаноўцы драм. калектыва Цытвянскага сельсавета Рудзенскага раёна]. Газ. «Калгасная праўда», 1951, 1 мая.

Водгукі на кінафільм

«ПЯЮЦЬ ЖАВАРАНКІ»

317а. Красінскі А. В., Смаль В. І. і Тарасевіч Г. П. Беларускае кіно. Кароткі нарыс. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1962. 218 с. 5.000 экз.

Аб кінафільме «Пяюць жаваранкі» (Сцэнарыў К. Крапівы, рэжысёры У. Корш-Саблін і К. Саннікаў, 1953), гл. на стар. 125—128.

318. Шыцік В. Фільм аб калгаснай рэчаіснасці. [«Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Калгасная праўда», 1953, 1 ліп.

319. **Бондарава Ф.** «Пяюць жаваранкі». [Мастацкі фільм. Пастаноўшчыкі В. Корш-Саблін і К. Саннікаў. Аператар А. Гінцбург]. Газ. «Мінская праўда», 1953, 28 чэрв.

319а. **Каменскі М.** Фільм і спектакль. [Экранізаваны спектакль «Пяюць жаваранкі»]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1953, 27 чэрв.

320. **Чиаурели Ю.** Правдивый фильм. [«Поют жаворонки»]. Газ. «Сов. Белоруссия», 1953, 20 июня.

321. **Шалуновский В.** Пьеса и фильм. [Худож. фильм «Поют жаворонки» по пьесе К. Крапивы. Режиссеры В. Корш-Саблин и К. Санников]. Газ. «Советское искусство», 1953, 17 июня.

322. **Маркаў А.** «Пяюць жаваранкі». [Рэжысёры В. Корш-Саблін і К. Саннікаў. Аператар А. Гінцбург]. Газ. «Звязда», 1953, 27 чэрв.

«ЗАЦІКАУЛЕНАЯ АСОБА»,

драма, 1953.

(Гл. таксама агульныя агляды творчасці і работы, прысвечаныя драматургіі К. Крапівы, у якіх разглядаецца і яго п'еса «Зацікаўленая асоба» — №№ 83, 86, 87, 88, 90, 91, 95, 99, 102, 169).

323. **Карабан У. С.** Драматургія Кандрата Крапівы.

Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 73 с. 2.300 экз.

На стар. 49—50 разглядаецца п'еса К. Крапівы «Зацікаўленая асоба».

Крытык адзначае рыхласць кампазіцыі п'есы, нежыццёвасць сюжэтнай яе пабудовы, называе яе «мастацка невыразным творам».

Анатацыю гл. № 162.

324. Царанкоў Л. П'еса Кандрата Крапівы «Зацікаўленая асоба». Газ. «Зара» (г. Брэст), 1953, 17 лістап.

Рэцэнзент падрабязна характарызуе асноўны канфлікт, на якім пабудаваны ідэі п'есы — канфлікт паміж новым, перадавым у галіне развіцця тэхнікі і старымі традыцыямі, якія пачынаюць перашкаджаць рабоце завода.

«У сваёй п'есе, — піша Л. Царанкоў, — К. Крапіва здолеў паставіць і па-майстэрску вырашыць рад самых актуальных праблем нашай сучаснасці: праблему дружбы і аўтарытэту, кахання і сям'і, выхавання дзяцей у сям'і. Для раскрыцця гэтых у вышэйшай ступені жыццёвых праблем драматургу ўдалося стварыць цэлы рад яркіх і тыповых вобразаў.

Драматург у п'есе «Зацікаўленая асоба» зноў паказаў свае велізарныя творчыя магчымасці ў раскрыцці характараў, у майстэрстве кампазіцыі, ласканалае веданне літаратурнай беларускай мовы. Акрамя таго, Кандрат Крапіва сваім глыбокім партыйным творам здолеў прыняцова, правільна вырашыць цэлы рад праблем, якія хваляюць савецкіх людзей».

325. Шаблінскі П. Новая п'еса К. Крапівы. Газ. «Сов. Белоруссия», 1953, 24 июня.

Рецензия на пьесу о трудовых буднях коллектива автозавода «Заинтересованное лицо».

Подчеркнув жизненность конфликта, положенного в основу произведения, и охарактеризовав основных действующих лиц пьесы, автор рецензии говорит: «Примечательным является творческий прием, которым драматург пользуется при разрешении темы. Пьеса посвящена крупнейшему предприятию. Однако, ни читателя, ни зрителя не оглушает в ней «производственный шум». Герои пьесы действуют на погрузочной площадке, в семье, на заседании парткома и т. п. Это чрезвычайно умножает возможность автора в раскрытии духовного мира своих персонажей, в показе развития их характеров. Вместе с тем мысли и действия героев настолько органически

уходят в дела своего предприятия, что ритм его работы читатель или зритель ощущает постоянно.

Покоряет своей гибкостью и чистотой язык пьесы. Лакоичность диалогов, идущая от значительных по объему мыслей, свойственное драматургу остроумие делают язык героев живым и впечатляющим, сообщают сюжету стремительный темп развития».

Рецензент отмечает, что пьеса не свободна от недостатков. Неубедительным считает рецензент полное исправление главного инженера завода Суходольского в последней картине пьесы...

Одним из недостатков пьесы является и то, что не все персонажи ее раскрыты в достаточной мере всесторонне...

В целом пьеса «Заинтересованное лицо» является ценным приобретением белорусской драматургии».

326. Шатаў П. П'еса аб аўтазаводцах. Газ. «Сцяг камунізма» (г. Полацк), 1953, 10 чэрв.

Рэцэнзія на п'есу К. Крапівы «Зацікаўленая асоба».

Аўтар знаёміць чытача са зместам і асноўнымі героямі п'есы Крапівы і дае твору агульную ацэнку.

«У цэлым п'еса «Зацікаўленая асоба», — піша П. Шатаў, — несумненная аўтарская ўдача. Жыццёвасць тэмы, тыпічнасць галоўных дзеючых асоб, мастацкая выразальнасць большасці сцэн робяць п'есу цікавай і каштоўнай».

Рэцэнзент адзначае і слабыя, на яго думку, бакі твору. Неапраўданым лічыць ён хуткае выпраўленне галоўнага інжынера Сухадольскага ў апошній карціне. «Адным з недахопаў, — піша П. Шатаў, — з'яўляецца тое, што не ўсе персанажы надзелены ў дастатковай меры індывідуальнымі рысамі. Бачымыя і асязаемыя вобразы Русаковіча, Сухадольскага, Шугаева, з эпизадных — вобраз Антаніны Пятроўны; слабай абрысаван сакратар парткома Страмільн, зусім сумнае агульнае ўражанне пакідаюць вобразы каваля Валодзі, стаханавікі Валі, хоць яны і нясуць ў п'есах пэўную сэнсавую нагрукку».

327. Пашкевіч Н. Спектакль аб рабочым класе. [«Зацікаўленая асоба» на сцэне тэатра імя Янкі Купалы]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1953, 28 сак.

Разглядаючы спектакль, рэцэнзент робіць некаторыя заўвагі і аб аўтарскім тэксце.

«К. Крапіва, — піша Н. Пашкевіч, — выкрывае ў п'есе вузкае бюракратычнае разуменне некаторымі работнікамі сваіх

абавязкаў перад дзяржавай. З уласцівай яму вастрэнай драматург бічуе кансерватызм, коснасць і сцвярджае новае, перадавое ў нашым жыцці.

Бясспрэчнай удачай драматурга з'яўляецца вобраз галоўнага канструктара завода Русаковіча...

К. Крапіва у сваёй п'есе сканцэнтраваная ўвага на паказе партыйнага кіраўніцтва завода. Ён паставіў сакратара парткома завода Страмліна ў цэнтр падзей і надзяліў яго жыццёва праўдзівымі рысамі...

П'еса «Зацікаўленая асоба» напісана багатай народнай мовай, характэрнай для драматургіі К. Крапівы... Дыялог дзеючых асоб стройны, напружаны...

Для п'ес К. Крапівы, як правіла, характэрна разгортванне асноўнага дзеяння з першых жа сцэн і карцін. У п'есе ж «Зацікаўленая асоба» яно пачынаецца, па сутнасці, толькі з канца трэцяй карціны... Такое замаруджанае разгортванне канфлікта не дае магчымасці дасягнуць найбольш поўнай характарыстыкі асноўных дзеючых асоб».

328. **Вішкароў Б.** Вобраз нашага сучасніка. [Б. В. Платонаў у ролі Русаковіча ў п'есе К. Крапівы «Зацікаўленая асоба». Тэатр імя Янкі Купалы]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1953, 18 крас.

329. **Рамановіч Я.** «Зацікаўленая асоба». Газ. «Звязда», 1953, 25 сак.

Рэцэнзія на спектакль «Зацікаўленая асоба» у Тэатры імя Янкі Купалы.

330. **Уладзімірскі У.** Праўдзівы спектакль «Зацікаўленая асоба» на сцэне тэатра імя Янкі Купалы. Газ. «Мінская праўда», 1953, 22 сак.

«ЛЮДЗІ І Д'ЯБЛЫ»,

драма, 1957.

331. **Крапіва К.** Героіка партызанскай барацьбы. [Пісьменнік аб сваёй п'есе «Людзі і д'яблы»]. Газ. «Калгасная праўда», 1958, 12 чэрв.

332. **Карабан У. С.** Драматургія Кандрата Крапівы. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацый БССР, 1962. 73 с. 2.300 экз.

На стар. 68—71 аналізуецца драма К. Крапівы «Людзі і д'яблы».

Анатацыю гл. № 162.

332а. **Няфёд Ул.** Сучасны беларускі тэатр. (1946—1959 гг.) Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацый БССР, 1961. (Ин-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Беларус. дзярж. тэатральна-мастацкі ін-т). 830 экз.

Аналіз п'есы «Людзі і д'яблы» і аднайменных спектакляў Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы і Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Якуба Коласа гл. на стар. 279—285.

333. **Есаков А.** Пьесы і спектаклі. Журн. «Театр», 1959, № 3, с. 36—42.

Рецензия на пьесы и спектакли «Люди и дьяволы» К. Крапивы (Белорус. гос. театр им. Янки Купалы) и «Дни нашего рождения» И. Мележа.

Рецензия определяет тему пьесы К. Крапивы как показ моральных достоинств советских людей в период Великой Отечественной войны и разоблачение предательства и трусости.

Основные положения рецензии:

«Как и в других произведениях, К. Крапива показал себя в пьесе мастером острого драматического сюжета. Убедительно показывая жизнь семьи простого рабочего человека Баруты, писатель избежал бытовизма, находя путь к высокой героике».

Рецензент указывает и на следующие недостатки пьесы: «Учитывая то обстоятельство, что предательство в условиях партизанской борьбы являлось редким исключением, автору не следовало отводить такое большое место образу предателя Скробата-Нёманского. В пьесе есть элементы мелодрамы, сентиментальности и детектива, неуместные в социально-психологической драме (черный плащ предателя Скробата-Нёманского, сцена, где он душит девочку Таню, эпизод встречи его с женой и сыном, запутанные ситуации, в которые попадает советский летчик Кузьмин и др.» (с. 37).

334. **Бровка П.** На пути служения народу. Доклад... на

IV съезде писателей Белоруссии. 12 февраля 1959 года. [М.], 1959. 87 с. (Материалы к III съезду писателей СССР). На правах рукописи.

На стр. 53 дана оценка драмы К. Крапивы «Люди и дьяволы».

335. **Пименов В.** Два спектакля. [«Дни нашего рождения» И. Мележа и «Люди и дьяволы» К. Крапивы в Театре им. Янки Купалы. Рецензия]. Газ. «Сов. Белоруссия», 1959, 12 февр.

Автор рассматривает только спектакль, не анализируя пьесы.

336. **Кантарович А.** В грозные годы... [Пьеса К. Крапивы «Люди и дьяволы» в постановке Театра им. Янки Купалы. Режиссер театра К. Санников]. Газ. «Знамя юности», 1958, 11 дек.

* В рецензии рассматривается пьеса и постановка, характеризуются отдельные образы произведения.

«Пьеса посвящена теме не новой в нашей литературе — борьбе партизан с немецко-фашистскими оккупантами в годы Великой Отечественной войны в Белоруссии. Если предыдущие драматургические произведения были построены, как правило, на документальном материале, то в пьесе «Люди и дьяволы» рассказывается о том, что могло совершиться в любом городе республики, а прототипами героев пьесы могли быть тысячи людей, принимавших участие в борьбе против гитлеровских оккупантов. Мы воспринимаем образы пьесы как обобщенные типы представителей тех сил, которые в памятные дни 1941 года на белорусской земле вступили в смертельную борьбу между собой...»

Автор рецензии не согласен с мнением некоторых зрителей, что театр «непомерно много места отвел» предателю Скробату. «Нельзя забывать, — пишет рецензент, — что драматургия Крапивы всем строем, мыслями обращена в сегодняшний день, призывает к бдительности, к умению распознавать за внешними проявлениями подлинное содержание человека. И драматург правильно сделал, создав образ глубокий, психологический, показав истоки и причины падения Скробата...»

«В спектакле перед зрителем предстает целая галерея положительных персонажей... Их в пьесе много, даже очень много, и может быть, поэтому автор, сконцентрировав внимание на главных героях, не сумел наделить всех одинаково убедительными характерами».

337. **Сабалеўскі А.** Перамагае чалавек. «Людзі і д'яблы» на сцэне Тэатра імя Янкі Купалы. Газ. «Звязда», 1958, 13 лістап.

У рэцэнзіі аналізуецца і п'еса і спектакль. Асноўныя думкі рэцэнзента аб драме К. Крапівы «Людзі і д'яблы»:

«Вялікая актуальнасць, надзённасць гэтай драмы, вялікі яе філасофскі сэнс. У наш час сапраўдныя людзі — гэта тыя, хто адстойвае ідэалы камунізма, хто жыве і працуе ў імя светлай будучыні ўсяго чалавецтва... Драма К. Крапівы ўваскрашае адзін з эпизодаў Вялікай Айчыннай вайны, але ўся яна — у сённяшнім дні, бо вялікая бітва людзей з д'яблам старога свету не сціхае ні на мінуту...

П'еса напісана рукою ўмелага майстра. Падзеі (а іх у творы вельмі многа) лагічна вынікаюць адна з другой, цесна пераплецены паміж сабой, паслядоўна нанізаны, калі можна так сказаць, на адну добра сціснутую пружыну».

338. **Шарахоўскі Я.** Патрэбны спетакль. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1958, 19 крас.

Рэцэнзія на спектакль «Людзі і д'яблы» у Тэатры імя Якуба Коласа.

339. **Дэкада беларускага мастацтва, прысвечаная 40-годдзю БССР і камуністычнай партыі Беларусі.** [Мінск, 1958]. 96 с. (Міністэрства культуры БССР). 2.000 экз.

На стар. 7—8 і 53—54 змешчаны афіша спектакля «Людзі і д'яблы» на беларускай (с. 7—8) і рускай мовах з указаннем дзеючых асоб і выканаўцаў; на стар. 11, 15, 35, 57, 61, 80 — паведамленні на беларускай мове аб тым, калі у перыяд дэкады адбываліся спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Янкі Купалы «Людзі і д'яблы» (27 і 28 снежня 1958 г., 2 студзеня 1959 г.).

IV. К. КРАПІВА І ФАЛЬКЛОР

(Гл. таксама агульныя артыкулы аб творчасці пісьменніка)

339а. Ахрыменка П. П. Беларуская літаратура і фальклор. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 142 с. 2.400 экз.

Гл. раздзел «Кандрат Крапіва і народна-паэтычная творчасць» на стар. 124—132.

Асноўныя палажэнні аўтара:

«Адной з яркіх праяў народнасці твораў Кандрата Крапівы з'яўляецца іх арганічная сувязь з вуснай паэзіяй» (с. 124—125).

«... У аснове многіх баек Крапівы ляжыць фальклорны матэрыял. Так, у некаторых байках Кандрата Крапівы распрацоўваюцца сюжэты народных казак і анекдотаў («Сука ў збане», «Тата-заяц», «Махальнік Іваноў» (с. 125).

«Часцей за ўсё ў байках Кандрата Крапівы скарыстоўваюцца народныя прыказкі і прымаўкі. Характэрнымі ў гэтых адносінах з'яўляюцца байкі «Дзед і баба», «Ганарысты парсюк», «Чорт», «Ліслівае цяля» (с. 126).

Кандрат Крапіва настолькі авалодаў тралнай народнай мовай, народнымі прыказкамі і прымаўкамі, што ў іх духу стварае свае афарызмы. Яны сустракаюцца ў радзе яго твораў, перш за ўсё ў байках» (с. 127).

«У вершы «Лясная казка» гучаць матывы народных сатырычных казак...

Некаторыя сатырычныя творы Кандрата Крапівы блізкія да народных песень... Так, напрыклад, верш «Разлюлі люлі маліна...».

Вельмі цесна звязаны з фальклорам злабадзёжныя частушкі Кандрата Крапівы...

У апавяданнях і публіцыстычных артыкулах Кандрат Крапіва таксама нярэдка звяртаецца да матэрыялу народна-паэтычнай творчасці, асабліва казак, прыказак і прымавак. Для прыкладу можна спаслацца на такія апавяданні, як «Каровін мужык», «Ёлкі і палкі», «Ці была ў яго галава?» (с. 129).

«У творчасці Кандрата Крапівы самае значнае месца займае драматургія. У ёй таксама шырока выкарыстана народна-

паэтычная творчасць, у першую чаргу прыказкі і прымаўкі, а затым песні. Сказанае датычыць такіх п'ес, як «Хто смяецца апошнім» і «Пяюць жаваранкі» (с. 130).

«Як бачым, лепшыя творы Кандрата Крапівы глыбока народныя па свайму зместу і форме. Письменнік, каб дасягнуць высокай ідэйнасці і мастацкасці, многа і ўпарта вучыўся ў народа, арыентуючыся на яго славесную культуру. У выніку ён дасягнуў той гармоніі глыбокага зместу і прастаты мастацкай формы, якая робіць творы папулярнымі сярод шырокіх мас» (с. 132).

340. **Боган У. Р.** Фальклорныя вобразы ў паэзіі Кандрата Крапівы. «Весці АН БССР. Серыя грамад. навук», 1961, № 1, с. 75—85.

Асноўныя думкі аўтара артыкула:

«Сярод беларускіх письменнікаў, якія выступілі ў літаратуры ў першай палове 20-х гадоў, адно з першых месц належыць Кандрату Крапіве» (с. 75).

«Імкненне пісаць па-народнаму, аб народзе і для народа абумовіла змест, характар і стыль усёй творчасці народнага пісьменніка» (с. 76).

«Удалы падбор традыцыйных алегарычных вобразаў, уменне павярнуць іх да чытача так, каб адразу вырысоўваліся схаваныя за імі адпаведныя жыццёвыя з'явы, — адна з каштоўнейшых якасцей творчасці К. Крапівы» (с. 79).

Гаворачы аб выкарыстанні К. Крапівай у сваіх творах фальклорных вобразаў, У. Боган зазначае, што пісьменнік, «застаецца ва ўсіх адносінах арыгінальным, самабытным пісьменнікам... Абапіраючыся на звыклія народныя асацыяцыі, К. Крапіва пазбягае апісальнай характарыстыкі сваіх герояў, дасягае выразнасці і лаканічнасці ў вырашэнні сваёй пісьменніцкай задумы. Пры ўсім гэтым традыцыйныя фальклорныя і літаратурныя персанажы набываюць у яго творах новае гучанне. У алегарычных, традыцыйных вобразах звяроў сатырык выкрывае новыя якасці, якія падказвае само жыццё...» (с. 84).

Думкі артыкула падмацоўваюцца разглядам некаторых баек і сатырычных вершаў К. Крапівы — «Воўк і ягнёнак», «Вараны», «Пра цыгана і кабылу», «Пра метэй», «Грышча» і інш. Адзначаючы характэрныя рысы майстэрства К. Крапівы, аўтар артыкула параўноўвае сатыру пісьменніка з творамі некаторых іншых байкапісцаў: Ул. Корбана, Э. Валасевіча і інш. (гл. с. 79—80).

Аўтар палемізуе з крытыкамі 20-х — пачатку 30-х гадоў, якія, на яго думку, «не змаглі і не хацелі ўбачыць у асобе К. Крапівы пісьменніка, які шырока і глыбока глядзіць на жыццё» (с. 81).

341. **Боган У.** Фальклорныя вытокі сатыры К. Крапівы. Часоп. «Народная асвета», 1961, № 8, с. 72—77.

Артыкул напісаны ў дапамогу настаўнікам беларускай літаратуры.

Падкрэсліўшы думку аб тым, што вывучэнне ў школе са-
мых значных твораў беларускай літаратуры павінна спалуча-
цца з больш-менш поўным азнаямленнем вучняў з усёй творча-
сцю таго ці іншага пісьменніка, аўтар артыкула спыняецца на
асноўных момантах творчай біяграфіі К. Крапівы, з якімі трэ-
ба азнаёміць вучняў.

У. Боган раіць настаўнікам, гаворачы аб месцы і ролі твор-
часці народнага пісьменніка Кандрата Крапівы ў літаратуры,
паказваць вучням яго заслугі ў развіцці асобных жанраў —
байкі, драмы, камедыі.

«Адзін з самых важных момантаў, якія неабходна ўвесь
час мець на ўвазе пры разглядзе творчасці К. Крапівы, — гэта
узаемасувязь яго баек, вершаў, паэм і п'ес з фальклорам.
Творы К. Крапівы з'яўляюцца ўдзячным матэрыялам, на якім
найбольш зручна растлумачыць школьнікам агульныя пытанні
літаратурнага працэсу, сутнасць стылістычнага майстэрства
пісьменніка наогул і іншыя асаблівасці слаvesнага мастацкага
твора.

Сярод агульных пытанняў літаратуразнаўства, якія неаб-
ходна вучням зразумець і засвоіць, павінна выдзяляцца пы-
танне аб сувязі літаратуры і фальклору...» (с. 74).

К. Крапіва надзвычай удала выкарыстоўвае фальклорныя
вобразы, характары...

Мова твораў К. Крапівы — гэта сплаў народнай гутарко-
вай мовы з самацэтай народнапаэтычнай, фальклорнай мо-
вы...» (с. 76).

«Творчасць К. Крапівы вучыць, як трэба карыстацца ўстой-
лівымі народнымі выразамі, ужыванне якіх спрыяе дакладнаму
і трапнаму выказванню сутнасці рэчаў і з'яў» (с. 77).

342. **Боган У. Р.** Пытанні беларускай фалькларыстыкі
ў творчасці К. Крапівы. «Весці Акадэміі навук БССР.
Серыя грамад. навук», 1960, № 1, с. 105—115.

Аўтар артыкула разглядае тэарэтычныя выказванні Канд-
рата Крапівы па пытаннях фальклора.

«Развіваючы фалькларыстычныя погляды рэвалюцыйных дэ-
макратаў і М. Горкага, — піша У. Боган, — грунтоуючыся на
марксісцка-ленінскай філасофіі, ён сцвярджае, што вусная паэ-
зія народа ўзнікла і развіваецца на аснове працы. Народны
пісьменнік верыць у вялікія фізічныя і духоўныя сілы, здоль-
насці і магчымасці народа, пераканаўча даказвае, што фаль-
клор — гэта крыніца ведаў народа аб сабе і аб наваколлі. З
гэтага ён робіць вывад, што на аснове фальклору можна і
неабходна вывучаць псіхіку народа, яго гісторыю...

Высока ацэньвае К. Крапіва і мастацкія вартасці фальклору. Фальклор для яго — паказчык вялікага здзіўляючага майстэрства слова. Таму ён не толькі не адмаўляе значэння народнай паэзіі для мастацкай літаратуры, але заўсёды раіць пісьменнікам у сваёй творчай практыцы звяртацца да невычарпальных крыніц народнай мудрасці. Для гэтага, на яго думку, не трэба адрывацца ад народа, не ў кабінёце вывучаць яго жыццё, яго мову, яго паэзію, а ўласнымі вачыма ўсё гэта бачыць і чуць» (с. 115).

343. **Сцяшковіч Т. Ф.** З назіранняў над мовай К. Крапівы. Мінск, Выд-ва Бел. Дзярж. ун-та імя У. І. Леніна, 1961. 110 с. [Гродзенскі дзяржаўны педагагічны ін-т імя Янкі Купалы]. 1.700 экз.

Многія раздзелы кнігі, як «Народныя прыказкі і прымаўкі ў творах К. Крапівы», «Склад і тэматыка прыказак і прымавак» і інш. характарызуюць творчае выкарыстанне пісьменнікам беларускага фальклору.

Анатацыю гл. № 355.

В. РОЛЯ К. КРАПІВЫ У РАЗВІЦЦІ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ

(Гл. таксама №№ 83, 87, 95, 107, 110, 130, 136, 141, 146, 147, 218)

І. ПРАЦЫ К. КРАПІВЫ ПА ПЫТАННЯХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

344. **Крапіва К. К.** Аб некаторых пытаннях беларускай мовы. — У кн.: Крапіва К. Збор твораў. Т. 2. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, с. 494—513.

345. **Крапіва К.** Шкодная блытаніна ў пытаннях мовы. Газ. «Звязда», 1949, 15 сак.

346. **Крапіва К.** Беларускія прыказкі. [Артыкул]. — У кн.: Крапіва К. Збор твораў. Т. 2. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956. с. 383—429.

347. **Атраховіч К. К. (Крапіва).** Прамова на з'ездзе настаўнікаў Беларускай ССР. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1960, 16 жніўня.

У артыкуле ёсць выказванні па пытаннях мовы.

348. **Крапіва К.** Змаганне дзвюх сістэм. — У кн.: Письменнікі БССР аб рэформе правапісу беларускай мовы. Мінск, 1934, с. 48—52.

349. **Колас Я. і Крапіва К.** Праект змен і ўдакладненняў беларускага правапісу, распрацаваны арфаграфічнай камісіяй Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук БССР пад кіраўніцтвам правадзейнага члена Акадэміі навук БССР Якуба Коласа. «Настаўніцкая газета», 1951, 9 жніўня.

350. **Крапіва К.** Пытанні беларускага правапісу. [Даклад, прачытаны 25 студзеня 1952 года на навуковай канферэнцыі па пытаннях сучаснага беларускага правапісу, скліканай Інстытутам мовазнаўства АН БССР]. — У кн.: Крапіва К. Збор твораў. Т. 2. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1956, с. 514—533.

351. **Крапіва К.** Аб прынцыпах удакладнення беларускага правапісу. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1952, 9 лют.

352. **Анічэнка У. і Жураўскі А.** Письменнік і мова. Хрэстаматыя. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 249 с. 1.150 экз.

У кнізе сабраны выказванні розных аўтараў аб старажытнай і сучаснай беларускай мове, заўвагі аб мове беларускіх пісьменнікаў.

Выказванні К. Крапівы аб паходжанні беларускай мовы гл. на стар. 9—10; аб беларускай мове ў часы Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай — на стар. 12—13, 14; аб беларускай літаратурнай мове XIX — пачатку XX стагоддзя — на стар. 20—21, 24—25; аб сучаснай беларускай мове — на стар. 39, 46, 49, 50—51, 52—54, 56, 59—60; па пытаннях беларускага правапісу — на стар. 60—63, 64—67, 68, 69; па пытаннях граматычнага ладу беларускай мовы — на стар. 69—71; аб адносінах да дыялектызмаў, архаізмаў, неалагізмаў і запазычаных слоў — на стар. 84—85, 90—91, 92, 93—95; па пытаннях культуры мовы — стар. 96—97, 100—102; аб ролі Янкі Купалы і Якуба Коласа ў развіцці беларускай літаратурнай мовы — на стар. 114, 116—117, 128; аб мове твораў Кузьмы Чорнага — на стар. 192.

353. **Беларуска-рускі слоўнік.** Пад рэд. акад. К. К. Крапівы. Каля 90.000 слоў. М., Дзяржвыд замеж. і нац. слоўнікаў, 1962. 1048 с. (АН БССР. Ін-т мовазнаўства імя Якуба Коласа). 15.000 экз.

354. **Русско-белорусский словарь.** Под ред. действ. членов АН БССР Я. Коласа, К. Крапивы и члена-корреспондента АН БССР П. Глебки. Около 86.000 слов. М., Гос. изд. иностр. и нац. словарей, 1953. 787 с. (АН БССР. Ин-т языкознания). 50.000 экз.

2) ЛІТАРАТУРА АБ МОВЕ І СТЫЛІ ТВОРАЎ К. КРАПІВЫ

355. **Сцяшковіч Т. Ф.** З назіранняў над мовай К. Крапівы. Мінск, Выд-ва Беларус. дзярж. ун-та імя У. І. Леніна, 1961. 110 с. (Гродзенскі дзяржаўны педагогічны ін-т імя Янкі Купалы). 1.700 экз.

«На матэрыяле твораў раскрываюцца асаблівасці мовы і стылю пісьменніка, выкарыстанне ім агульнанароднай лексікі і фразеалогіі. Паказваецца роля К. Крапівы ва ўзбагачэнні і нармалізацыі беларускай літаратурнай мовы.

Кніга разлічана на выкладчыкаў, студэнтаў ВУ і настаўнікаў сярэдніх школ» (с. 3).

Асноўныя вывады аўтара:

«Глыбока нацыянальны характар твораў К. Крапівы ства-

раецца народным каларытам лексікі, фразеалогіі і граматычных катэгорый агульнанацыянальнай мовы, якія складаюць моўную канву яго твораў.

Выключнай жыццёвасцю, свежасцю і трапнасцю адзначаюцца лексіка і фразеалогія твораў пісьменніка розных стылістычных пластоў — грамадска-палітычная, прафесіянальная і інш...

К. Крапіва зрабіў станоўчы ўплыў на фарміраванне і развіццё моўных сродкаў грамадска-палітычнага стылю беларускай мовы, на развіццё дасціпных сродкаў крытыкі і сатыры...

У мове пісьменніка вельмі яркая выяўляюцца тыповыя рысы творчага словаўжывання сучаснай беларускай літаратурнай мовы...

Пісьменнік шырока ўводзіць у моўную тканіну сваіх твораў фразеалагічныя звароты, дасціпныя выразы, узятыя з жывой моўнай практыкі беларускага народа...

К. Крапіва дасканалы ўладае перадачай... жывой гутарковай мовы...

К. Крапіва ўводзіць у свае творы беларускія народныя прыказкі і прымаўкі, вастрата і трапнасць якіх цесна увязваюцца з дасціпнай афарыстычнасцю мовы пісьменніка. З усяго складу шматлікіх народных прыказак К. Крапіва прыцягвае ў свае творы толькі тыя, якія з'яўляюцца сугучнымі яго рэалістычнай і сатырычнай манеры пісьма — дасканалыя ў стылістычных адносінах і выразна адлюстроўваючыя прагрэсіўныя імкненні народа...» (с. 107—108).

Рэц. на кн.: газ. «Літаратура і мастацтва», 1961, 28 ліп.
[Курбека І. Назірані над «назіраннямі»].

356. Пшыркоў Ю. Мова і мастацкі вобраз [у драматычных творах К. Крапівы]. Часоп. «Беларусь», 1953, № 12, с. 23—24.

Анатацыю гл. № 178.

357. Семяновіч А. Майстэрства моўнай характарыстыкі [ў драматычных творах К. Крапівы]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1957, 19 студз.

Аўтар аналізуе мову дзеючых асоб драмы К. Крапівы «Партызаны», сатырычных камедый «Хто смяецца апошнім» і «Мілы чалавек» і лірычнай камедыі «Пяюць жаваранкі».

Анатацыю гл. № 171.

358. Юрэвіч У. Мова і характар ў п'есе. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1954, 30 кастр.

Аўтар характарызуе мову драматычных твораў К. Крапівы «Партызаны», «Хто смяецца апошнім» і «Зацікаўленая асоба».

359. **Усікаў Я.** Моўная характарыстыка вобраза-персонажа ў п'есах Кандрата Крапівы. Часоп. «Полымя». 1953, № 4, с. 115—127.

Анатацыю гл. № 179.

360. **Анічэнка У. і Жураўскі А.** Пісьменнік і мова. Хрэстаматыя. Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1962. 249 с. 1.150 экз.

У кнізе сабраны выказванні розных аўтараў аб старажытнай і сучаснай беларускай мове, заўвагі аб мове беларускіх пісьменнікаў.

На стар. 152—156 змешчаны заўвагі У. Юрэвіча, А. Семановіча і Я. Усікава аб мове твораў Кандрата Крапівы.

361. **Макарэвіч А.** Сатыра Кандрата Крапівы. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1962. 153 с. 4.000 экз.

Аналіз мовы сатырычнай паэзіі К. Крапівы гл. на стар. 100—103, аб мове драматычных твораў пісьменніка і ў прыватнасці п'ес «Партызаны», і «Хто смяецца апошнім» гл. на стар. 119—122, 131—132, 143.

Анатацыю на кнігу гл. № 82.

363. **Цікоцкі М. Я.** Некаторыя выпадкі стылістычнага выкарыстання сінтаксічных сродкаў беларускай мовы. Дапаможнік для газетных работнікаў. Мінск, Выд-ва Беларус. дзярж. ун-та, 1958. 78 с. (М-ва вышэйш., адукацыі СССР, Беларус. дзярж. ун-т імя У. І. Леніна). 3.250 экз.

У якасці ілюстрацыі ўзорнага выкарыстання моўных сродкаў у адпаведнасці са стылёвай накіраванасцю твора ў кнізе прыводзяцца прыклады і з твораў К. Крапівы (гл. на с. 54—55, 58, 69, 73—74, 83, 106—107, 122—123, 129—130, 135).

364. **Янкоўскі Ф.** Крылатыя словы і афарызмы з беларускіх літаратурных крыніц. Мінск, Дзяржвыл БССР, 1953. 155 с. 10.000 экз.

Крылатыя словы з твораў К. Крапівы гл. у кнізе пад №№ 36, 47, 48, 58, 63, 65, 66, 76, 92, 94, 108, 115, 117, 121, 149, 150, 165, 169, 174, 175, 190, 198, 213.

VI. МЕТАДЫЧНАЯ ЛІТАРАТУРА Ў ДАПАМОГУ НАСТАЎНІКУ У ШКОЛЕ

366. **Гарачун Е.** Вывучэнне творчасці К. Крапівы на ўроках літаратурнага чытання ў сёмым класе. Ча-
сop. «Савецкая школа», 1954, № 5, с. 57—67.

Метадычныя ўказанні да вывучэння ў школе баек К. Крапівы і яго драмы «Партызаны».

Аўтар артыкула разглядае наступныя этапы работы над п'есай: а) уступнае слова настаўніка аб драматургічнай дзейнасці К. Крапівы і асаблівасцях драматычнага жанру наогул; б) работа над тэкстам: мастацкае чытанне настаўніка, выразнае чытанне вучняў, чытанне ў асобах, выбарка і засваенне характэрных афарызмаў, выразаў і інш.; в) пыталына-адказная форма работы над засваеннем зместу, ідэйнай накіраванасці і мастацкіх сродкаў п'есы; г) характарыстыка вобразаў: Скібы-Кудзіна, Данілы Дрыля, Дзеда Бадыля, Рыгора, Батуры; д) падагульненне пройдзенага ў форме элементарнай лекцыі настаўніка; е) пісьмовая работа» (с. 66).

367. **Гарачун І. С.** Методыка літаратурнага чытання ў V—VII класах. Мінск, Вучпедвыд, 1956. 258 с. 5.000 экз.

Тэматычны план і метадычныя заўвагі па вывучэнню драмы К. Крапівы «Партызаны» гл. на стар. 69—70, 208.

368. **Боган У.** Фальклорныя вытокі сатыры К. Крапівы. Часop. «Народная асвета», 1961. № 8, с. 72—77.

Артыкул напісаны ў дапамогу выкладчыкам беларускай літаратуры.

Анатацыю гл. № 341.

369. **Рабкоў І.** Паўтарэнне па літаратуры ў старэйшых класах. Часоп. «Народная асвета», 1961, № 3, с. 36—40.

На стар. 37—38 аўтар робіць некаторыя заўвагі па методыцы вывучэння ў школе творчасці К. Крапівы.

370. **Карабан В.** Сатырычная камедыя К. Крапівы «Хто смяецца апошнім». Часоп. «Савецкая школа», 1956, № 2, с. 61.

У артыкуле ахарактарызаваны асноўныя вобразы п'есы, яе кампазіцыя і мова герояў.

У заключэнне дадзены некаторыя метадычныя заўвагі настаўнікам.

370а. **Васілеўскі М. С.** Вывучэнне п'есы К. Крапівы «Пяюць жаваранкі» у X класе сярэдняй шоклы. [Метад. распрацоўка]. — У зб. В помощь учителю. Вып. 3. Могилев, 1956, с. 39—62.

VII. КАНДРАТ КРАПІВА Ў ТЭАТРЫ І КІНО

(Гл. таксама рэцэнзій на асобныя пастановкі і кінафільмы па творах К. Крапівы ў раздзеле «Драматургія», запісы №№ 191—194 («Канец дружбы»), 205—213 («Партызаны»), 226-а—236-б («Хто смяецца апошнім»), 241-а—244 («Проба агнём»), 255-а—255-б («Мілы чалавек»), 261-а—265 («3 народам»), 289-а—322 («Пяюць жаваранкі»), 327—330 («Зацікаўленая асоба»), 322-а—333, 335, 336—339 («Людзі і д'яблы»).

371. Няфёд Ул. Сучасны беларускі тэатр (1946—1959). Мінск, Выд-ва М-ва вышэйш., сярэд. спец. і праф. адукацыі БССР, 1961. 329, [75] с. (Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Беларус. дзярж. тэатральна-мастацкі ін-т). 830 экз.

Гл. матэрыял аб наступных спектаклях розных тэатраў, па-стаўленых па творах К. Крапівы:

«З народам» (рэжысёр К. Саннікаў) у Беларускім дзяржаўным тэатры імя Я. Купалы — стар. 39—44.

«Зацікаўленая асоба» (рэжысёр К. Саннікаў) — стар. 32—35.

«Пяюць жаваранкі» у Беларускім дзяржаўным тэатры імя Янкі Купалы (рэжысёр К. Саннікаў) і Тэатры імя Якуба Коласа (рэжысёр В. Шутаў) — стар. 119—128;

«Людзі і д'яблы» у Беларускім дзяржаўным тэатры імя Янкі Купалы і Тэатры імя Якуба Коласа — стар. 279—285.

У канцы кнігі змешчаны ілюстрацыі, прысвечаныя тэатральным пастаноўкам па творах К. Крапівы:

«З народам» у Тэатры імя Янкі Купалы (выканаўцы У. Уладамірскі і Л. Шынко).

«Пяюць жаваранкі» у Тэатры імя Якуба Коласа (выканаўцы А. Шэлег і А. Ільінскі) і Тэатры імя Янкі Купалы (2 агульных сцэны).

«Людзі і д'яблы» у Тэатры імя Янкі Купалы (выканаўца — П. Пекур).

372. Няфёд Ул. Беларускі тэатр. Нарыс гісторыі. Рэд. доктар мастацтвазнаўства праф. Г. Гаян. Мінск, Выд-ва Акад. навук БССР, 1959. 900 с. (АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору). 3.000 экз.

Аўтар удзяляе вялікую ўвагу пастаноўкам драм і камедый Кандрата Крапівы ў розных тэатрах рэспублікі.

Гл. матэрыял аб наступных спектаклях:

«Канец дружбы» у пастаноўцы І-БДТ (1934 г., рэжысёры Л. Літвінаў і Л. Рахленка) — на стар. 185—187.

«Партызаны» на сцэне Барысаўскага калгасна-саўгаснага тэатра (першая пастаноўка, 1937 г.) — стар. 210—211; у пастаноўцы І-БДТ (1937 г., рэжысёры Л. Рахленка і К. Саннікаў) — стар. 220—223, у час вайны ў г. Томску — стар. 268. Ілюстрацыя: Сцэна са спектакля «Партызаны».

«Хто смяецца апошнім» на сцэне І-БДТ (1939 г., пастаноўшчык І. Раеўскі, рэжысёр Л. Рахленка) — стар. 236—240; у пастаноўках Мазырскага і Бабруйскага калгасна-саўгасных тэатраў — стар. 212. Ілюстрацыі: 1. Г. Глебаў у ролі Тулягі. 2. Л. Рахленка ў ролі Гарлахвацкага і Г. Грыгоніс у ролі Нічыпара (артысты І-БДТ) — стар. 239.

«Проба агнём» на сцэне 1-БДТ (1943 г., рэжысёр Н. Лойтар) — стар. 265, 275.

«Мілы чалавек» на сцэне Тэатра імя Янкі Купалы (1945 г., рэжысёр І. Раеўскі) — стар. 320—322.

«З народа» на сцэне Тэатра імя Я. Купалы (1948 г., рэжысёр К. Саннікаў) — стар. 312—315. Ілюстрацыі: У. Уладамірскі ў ролі Гудовіча і О. Галіна ў ролі жонкі Гудовіча — стар. 315.

«Пяюць жаваранкі» на сцэне Тэатра імя Янкі Купалы (1950 г., рэжысёр К. Саннікаў) — стар. 339—343, у пастаноўцы Бабруйскага тэатра — стар. 298. Ілюстрацыя: сцэна са спектакля «Пяюць жаваранкі» (Тэатр імя Янкі Купалы) — стар. 341.

«Зацікаўленая асоба» у пастаноўцы Тэатра імя Янкі Купалы (1953, рэжысёр К. Саннікаў) — стар. 333—334.

373. Няфёд Ул. Тэатр у вогненныя гады. Беларускае сцэнічнае мастацтва ў час Вялікай Айчыннай вайны. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1959. 250 с. 3.000 экз.

У трэцяй главе кнігі «Распрацоўка праблемы маральнага аблічча савецкага чалавека» два раздзелы прысвечаны п'есам К. Крапівы і аналізу іх мастацкага ўвасаблення на сцэне: «Проба агнём» у Тэатры імя Якуба Коласа — стар. 122—143; «Мілы чалавек» у Тэатры імя Янкі Купалы — стар. 143—152.

Ілюстрацыя: сцэна са спектаклю «Мілы чалавек» у выкананні артыстаў А. Бараноўскага, Б. Платонава і Б. Ямпольскага.

374. Бутаков А. Искусство жизненной правды. Театр имени Янки Купалы в 20—30-х годах. Минск, Госиздат БССР, 1957. 466 с. 3.000 экз.

В книге подробно рассказывается о постановках двух пьес К. Крапивы в Театре им. Янки Купалы (бывшем 1-БДТ).

О драме «Конец дружбы», поставленной театром в 1934 году, и об острой дискуссии, развернувшейся в театре вокруг декорационного оформления спектакля, см. на стр. 122—132. Иллюстрации: 1. Герой пьесы Корнейчик в исполнении В. Н. Крыловича (стр. 127). 2. Л. И. Ржецкая в роли Натальи и И. Ф. Жданович в роли Юрки (стр. 129).

Анализ спектакля «Кто смеется последним» (1939) и сведения об оценке его в центральной печати и белорусской критикой того времени см. на стр. 175—190. Иллюстрации: 1. Сцена из спектакля «Кто смеется последним» в исполнении артистов Л. И. Ржецкой и Г. Ю. Григониса — стр. 183; 2. Г. П. Глебов в роли Туляги — стр. 187.

375. **Няфёд Ул.** Народны артыст БССР У. І. Уладзімірскі. Мінск, Дзяржвыд БССР, 1954. 5.000 экз.

Аб выкананні артыстам Тэатра імя Янкі Купалы У. І. Уладзімірскім роляў Данілы Дрыля ў спектаклі «Партызаны» (1937 г.) гл. на стар. 61—64; кампазітара Гудовіча ў спектаклі «3 народам» (1947) — на стар. 93—97.

376. **Няфёд Ул.** Творчыя поспехі Тэатра імя Я. Купалы. Часоп. «Беларусь», 1951, № 2, с. 24—26.

Аб спектаклю «3 народам» гл. на стар. 24, аб пастапоўцы «Пяюць жаваранкі» — на стар. 25—26.

377. **Няфёд Ул.** Вобразы Крапівы на сцэне. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1947, 22 лістап.

Аб спектаклях «Канец дружбы», «Проба агнём» і «Хто смяецца апошнім» па аднайменных п'есах К. Крапівы.

378. **Веснік І.** Старонкі творчага жыцця. Кінаарыс пра К. Крапіву. [Сцэнарый А. Макаёнка. Рэжысёр С. Браўдэ]. Газ. «Літаратура і мастацтва», 1961, 24 лістап.

379. **Хто смяецца апошнім.** [Праграма спектаклю]. Аўтар: К. Крапіва. Рэжысёр: Хуга Домес. Прага, выд. Цэнтр. тэатра Чэхаславацкай арміі, 1955. 8 с. 3.000 экз. (На чэшскай мове).

У праграме змешчаны кароткая біяграфічная даведка аб Кандрате Крапіве, некалькі здымкаў асобных сцэн спектаклю «Хто смяецца апошнім» у Цэнтральным Тэатры Чэхаславацкай арміі і спіс дзеючых асоб, занятых у спектаклі.

К. Крапіва, А. Вялюгін і П. Панчанка на ІІІ Пленуме ССП БССР (1957 г.)

АЛФАВІТНЫ ПАКАЗАЛЬНІК ТВОРАЎ К. КРАПІВЫ*)

А

«—А па-нашаму ты ўмееш...»
(Добра насабачыўся), верш—
1 (т. 1)

Аб «буры і націску». Да літаратурных спрэчак. («Адзін аж лезе, здэцца, з скуру...»), верш—1 (т. 1), 9, 9-а, 9-б

«Аб іх скажу я, што магу...»
(Кормны і надворны), байка — 1 (т. 1), 11, 11-а

Аб некаторых пытаннях беларускай мовы (артыкул)—1 (т. 2), 344

Аб прынцыпах удакладнення беларускага правапісу (артыкул) — 351

Аб сатырычнай камедыі (артыкул) — 1 (т. 2)

«Аб тым нямала ўжо трубілі...» (Пра цыгана і кабылу), байка — 1 (т. 1), 2, 11, 11-а, 16, 17

Аб характары беларуса (артыкул) — 1 (т. 2)

Абразы («—Набраўся недзе, як свіння...»), байка — 1 (т. 1), 2, 11, 11-а, 15, 16, 19

«Ага! Цюга!...» (Няхай ён моліцца), верш — 9

«Агнём ён волю гартаваў...»
(Жалезны маршал), верш—1 (т. 1)

«Ад зары да зары...» (Ці то здольны пясняр, ці то модны пляткар?), верш — 1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б

Ад маленства да сталасці (аўтабіяграфія 1958 г.) — 69

Ад пачосткі ньюць косткі.
(«Адышлі бальшавікі...»). Да вызвалення Беларусі ад белалапаякаў, верш — 1 (т. 1), 2, 3, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 17

«Адзін аж лезе, здэцца, з скуру...» (Аб «буры і націску»), верш—1 (т. 1), 9, 9-а, 9-б

Аднае раніцы (апав.)—22

«Адышлі бальшавікі...» (Ад пачосткі ньюць косткі), верш—1 (т. 1), 2, 3, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 17

«Аж дрыжыць сяло ад крыку...»
(Дзяльба сенакоса), верш—9, 9-а

«Антанце цётцы пажаданне...»
(Пажаданні на новы 1923 год), верш—9

1) У алфавітным паказальніку пералічаны творы, якія ўваходзяць у кнігі аўтара, названыя ў даведніку. Лічбы адсылаюць да нумароў, пад якімі ў даведніку апісаны кнігі, уключаючыя даны твор. Вершы названы ў алфавітным паказальніку пад назваю і па першаму радку верша.

- «Антэк ходзіць чуць не голы...»
(Як Антэк стрэў «велька-ноц»), верш—2, 9, 9-а, 9-б, 12, 17
- «Апанас! Апанас!...» (Калядная размова), верш—1, (т. 1), 2, 4, 5, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 17, 18, 19
- Апанасава свядомасць («Я знаў Апанаса «марксіста»...»), верш — 1 (т. 1)
- Апошняя пасылка (апав.) — 1 (т. 2)
- Апошняя стаўка Гітлера («Заядлы ігрок і ўпарты...»), верш — 1 (т. 1)
- Аршын («Зайшоў я ў краму раз набраць на палітон...»), байка — 1, (т. 1), 11, 11-а
- Аршын («Цяпер такой брыдоты мы не маем...»), байка (другі варыянт) — 16
- «Аслу раз выдалі мандат...» (Мандат), байка—1 (т. 1), 2, 3, 6, 7, 11, 11-а, 16, 18, 19
- Аўтабіяграфія. 1926 г. — 67
- Аўтабіяграфія. 1958 г. — 68
- Б**
- «Баба Бельгія нязносная...» (Вакол расійскага пытання. 1922 г.) — 9
- «Бабы ходзяць к папу спавядацца...» (З'елі б самі вы тыя яечкі...), верш — 9, 9-а, 9-б
- Багародзіца. Для папоў Савецкай Беларусі (верш) гл. пад назв. «Малітвы па беларуску» — 1 (т. 1)
- «Байцы палка ўдарнага...» (Пра Кліма легендарнага), верш — 1 (т. 1)
- Балабонь да пары, балабонь! («Бразгатлівы, хлуслівы зык...»), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 17, 18, 19
- Бацька і сын («Пачуў раз нейкшаноўны тата...») верш—2 11, 11-а
- «Без струманту...» (Захара-дырэктар), верш — 1 (т. 1), 2, 7, 9-в, 17, 18
- «Беларусь па вушы гразне...» (Будуйце лазні!), верш — 1 (т. 1), 2, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в
- Беларуская савецкая драматургія за 1947 год. (Даклад на рэспубліканскім сходзе пісьменнікаў у лютым 1948 г.) — 1 (т. 2), 245
- Беларускія прыказкі (артыкул) — 1 (т. 2), 346
- Белы «певень» («Белы певень ладзіць згубу...»), верш — 2
- Белы «певень» («Белы певень стаіць рубашка...»), верш—9
- Біблія. Кніга быцця. Вольны пераклад. (Сатырычная паэма) — 1 (т. 1), 10, 10-а, 10-б, 18
- Біблія людзеда («—Бог Вотан на небе...»), верш—1 (т. 1)
- «—Бог Вотан на небе...» (Біблія людзеда), верш—1 (т. 1)
- «Бог высокі, бог далёкі...» (Дабярэмся і да неба), верш—9, 9-а, 9-б, 12
- «Божа, Ты ўсе мукі бачыш...» (Скарга), верш — 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 17
- «Бразгатлівы, хлуслівы зык...» (Балабонь да пары, балабонь!) верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 17, 18, 19
- «Будзь здарова!» — кажу школе. («Будзь здарова!» — кажу школе...), верш—1 (т. 1)
- «Буду спекулянтам» («У аўтары поп сядзіць...»), верш — 9
- Будуйце лазні! («Беларус па вушы гразне...»), верш—1 (т. 1), 2, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в
- «Буржуй моцна ўзбагацеў...» (Сваты), верш — 9, 9-а
- «Бывае, праўда вочы коле...», (Ганарысты парсюк), байка—1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 11-а, 16, 18, 19
- «Бывае цяжка й роднай матцы...» (Нянька), байка—11, 11-а

«Бывай, мілы!...» (Развітанне),
верш — 1 (т. 1)
«Была ў мяне калісьці цётка...»
(Еш, дурань, бо то з макам),
байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 7,
11, 11-а, 16, 18, 19
«Было сяло...» (Поп і папугай),
байка — 1 (т. 1), 7
«Быў на вёсцы я сягоння...»
(Ратуйце), верш — 9, 9-а
«Быў я ў Парыжы на кангрэ-
се...» (Інтэрв'ю Якуба Кола-
са), эпіграма — 1 (т. 1)

В

Вагон табакі («Каласіцца на
палетку...»), верш — 1 (т. 1)
Вайна (апав.) — 1 (т. 2), 4, 7,
22, 25
Вакол падатку («Ох, зарэжа
дадбог...»), верш—9, 9-а, 9-б
Вакол расійскага пытання.
1922 год. («Баба Бельгія няз-
носная...») — 9
Валакіта. («Раз да вечара ад
ранку...») 3 кааператыўнай
практыкі, верш — 1 (т. 1), 2,
9, 9-а, 9-б, 13
Валодзеў гальштук (аднаакто-
вая песа)—1 (т. 3)
Вараны («У адной камуне ці
арцелі...»), байка—1 (т. 1)
Варона-мітынгоўшчыца («Кры-
латыя насельнікі старонкі
нейкай...»), байка — 1 (т. 1),
20
Вол і авадзень («Гарачым лет-
нім днём...») байка—1 (т. 1),
2, 3, 5, 6, 7, 9, 9-а, 9-б, 15, 16,
17, 18, 19, 20
Ворану вышай Арла не лятаць
 («На нас узнікаюцца рыцары
ночы...»), верш — 1 (т. 1)
Восень («Шэрым пугам душаць
хмары...»), раздзел з вершу
«Год Сцяпана Лайдака» — 1
(т. 1)
«Вось вадохрышча ўжо йдзе...»
(Гані мешалкай), верш — 2,
9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 17
«Вось дык ладзіць...» (Язычок),

верш — 1 (т. 1), 4, 18; пад
назв. «Ці не свой ён?» — 2
«Вось малюнак — проста лю-
ба...» (У крываваых муках),
верш — 1 (т. 1), 9, 9-а
«Вось не забыцца мне ніколі...»
(Шчыры поп), байка — 1
(т. 1), 2, 4, 7, 11, 11-а, 16, 17,
18, 19
«Вось нікому ні такому...»
(Ганульчына гора), верш—1
(т. 1), 2, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13,
15
«Вось па вуліцы дзяўчына...»
(Здарэнне на вуліцы), верш
—1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в
«Вось пакута, дык пакута...»
(Цёткам навука), верш—1 (т.
1), 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15
«Вось прыждалі людзі «свят»...»
(Ножыкі мятровыя), верш—2
Вось такія дактары вымуць ду-
шу без пары («Не за сінімі
марамі...») — 1 (т. 1), 2, 3,
4, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 17, 18,
19
Воўк і ягнюк («Закон наш доб-
ры — няма слоў...»), байка—
9, 9-а, 9-б
«Воўк прыкінуўся лісой...» (Лісі
хвост і воўчы клык), верш—
1 (т. 1), 20
Выдатны пісьменнік і чалавек
[Кузьма Чорны]. (Артыкул)—
1 (т. 2)
«Выходным днём у саснячку...»
(Дзіця, Вожык і Змяя), бай-
ка — 1 (т. 1), 7, 20
«Вялікіх дзён не будаўнік...»
(Плач абывацеля), верш — 1
(т. 1)
Вясковым дзеткам вясною
(«Сцёпачкі, Парасачкі...»),
верш — 9, 9-а
Вясна (апав.) — 1 (т. 2), 21, 22
Вясна («Ужо вясна-красна на-
стала...»), раздзел з вершу
«Год Сцяпана Лайдака». — 1
(т. 1)
Вясновы кірмаш кветак у Бер-
ліне («На Берлінскім кірма-
шы...»), верш — 1 (т. 1)

Г

- Гагская «Каробачка» («Наш Літвінаў усё таргуецца...»), верш — 9, 9-а
- Ганарысты парсюк («Бывае, праўда вочы коле...»), байка — 1, (т. 1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 11-а, 16, 18, 19
- Гані мешалкай! («Вось вадохрышча ўжо йдзе...»), верш—2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 17
- «Ганса з фронта ждала Марта...» (Гітлер Марце паграджае, чаму Марта не раджае), верш — 1 (т. 1)
- Ганульчына гора («Вось нікому ні такому...»), верш—1 (т. 1), 2, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15
- «Гарачым летнім днём...» (Вол і авадзень), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 5, 6, 7, 9, 9-а, 9-б, 15, 16, 18, 19, 20, 98
- Гарэлік і яго жонка (апав.) — 22
- Гебельс брэша — вецер носіць («Каб прыкрасіць крыху справы...»), верш — 1 (т. 1), 4, 5, 7, 19
- «Гер гаўляйтэр Вільгельм Кубэ...» (Мы аддзякуем), верш — 1 (т. 1), 4, 5, 7, 19
- Героіка партызанскай барацьбы. (Выказванні аб сваёй п'есе «Людзі і д'яблы») — 331
- Герой Савецкага Саюза Міхаіл Сільніцкі (нарыс) — 25
- Гітлер Марце паграджае, чаму Марта не раджае («Ганса з фронта ждала Марта...»), верш — 1 (т. 1)
- «Гітлер сніў салодкі сон...» (Сон Гітлера), верш — 1 (т. 1), 4, 7, 19
- «Гневам, помстаю гарачай...» (1. Два парады. 2. Парад крыжоў), верш — 1 (т. 1)
- Год Сцяпана Лайдака. Восень. Зіма. Вясна. Лета. («Шэрым пазам душаць хмары...»), верш — 1 (т. 1), 9, 9-а, 9-б, 13

Годзе слухаць байкі («Годзе слухаць байкі...»), верш—9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

Годзе слухаць байкі!.. («Дошыць «святых» баек...»), верш — 2

Грышча («Нешта сёння ў Агаты...»), верш — 1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13

Гульня ў жмуркі («Дэлегаты да Лазаны...»), верш—1 (т. 1), 9

Д

- Да лігі — «Час». (1. Савецкі грамадзянін. 2. Нэпман. 3. Поп), верш — 1 (т. 1), 2, 9-б; пад назв. «К лізе — «Час» — 9, 9-а, 13
- Да ноты Керзана («Добра Керзан піша ноты...»), верш—1 (т. 1)
- Дабяромся і да неба («Бог высокі і далёкі...»), верш — 9, 9-а, 9-б, 12
- Давялося свінні на неба глядзець («Жыла-была адна свіння...»), байка — 1 (т. 1)
- Далікатныя парасяты («Няхай не слухае, каму не міла...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 6, 11, 11-а, 15, 16, 18, 19
- Дарогу сустрэчнаму плану («Дарогу! Дарогу сустрэчнаму плану!»), верш — 1 (т. 1), 2, 17
- Два каханні («Жыў на вёсцы кулачок...»), верш — 1 (т. 1), 2, 9-в, 15
- Два парады (1. Парад крыжаносцаў. 2. Парад крыжоў), верш — 1 (т. 1)
- «Джаз! Джаз! джаз!..» (Майстры крывавага джаза), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 6, 7, 17, 18, 19
- Дзве выстаўкі («У часы блукання цёмных мас...») Да першай Усесаюзнай с.-г. выстаўкі, верш — 2, 9, 9-а, 9-б

Дзве выстаўкі. («У час змагання цёмных мас...») Да першай Усесаюзнай с.-г. выстаўкі, верш — 1 (т. 1)

Дзве кумы («Ну, як-жа, кумка, маецца?...»), верш — 1 (т. 1), 2, 3, 6, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 18, 19

«Дзе ты раскашаўся ў нядаўнія часы...» (Польскаму пану ў дзень стварэння Беларускай дывізіі), верш — 1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в

Дзе ж яна, галоўная самая? («Ці не прахлопаў гэта...») На вылазку вялікадзяржаўнага шавінізму ў асобе настаўніцы Засімавай, верш—1 (т. 1), 2, 9-в

Дзед і Баба («Ехаў Дзедка на кірмаш...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 11-а, 13, 16, 17, 18, 19, 20

«Дзіця аж з скуру лезе—плача...» (Калі церці, дык да смерці), верш — 2, 3, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15, 17

Дзіця, Вожык і Змяя («Выходным днём у саснячку...»), байка — 1 (т. 1), 7, 20

Дзядзька Хвядос і малакасос («Што? Зноў на сход?»), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 8, 9-а, 9-б, 9-в, 19

Дзядзя здзельшчыны баіцца («На тэхнічнай на нарадзе...»), верш гл. пад назвай «Свінні на дапамогу» — 1 (т. 1), 2, 9-в, 17

Дзяльба сенакосу («Аж дрыжыць сяло ад крыку...»), верш — 9, 9-а

Дзяніс Сырамаха (нарыс) — 1 (т. 2).

«Для сябра ці для сваяка...» (Сваяўство), байка—1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 18, 19

«Добра Керзан піша ноты...» (Да ноты Керзана), верш—1 (т. 1)

Добра насабачыўся... («—А нашаму ты ўмееш...»), верш—1 (т. 1)

«Досыць «святых» баек...» (Годзе слухаць байкі!), верш—2 Доўг (апав.) — 1 (т. 2), 23

«Другі, бывае, дабрадзей...» (Заява), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 11, 11-а, 16, 18, 19

Думкі пра сатыру (артыкул)—1 (т. 2)

Дух цяжкі ў калгасе («Пахваліцца надта...»), верш. гл. пад назв. «Свінні на дапамогу» — 1 (т. 1), 2, 9-в, 17

Дыпламаваны баран («Надоечы ў знаёмых быў я хутаран...»), байка — 11, 11-а

Дыпламаваны баран («У кулакоў адных, у хутаран...»), байка — 2, 16

Дыпламаваны баран («У адным сяле (не важна дзе)...»), байка — 1 (т. 1), 3, 4, 5, 6, 7, 18, 19, 20

Дэкрэт («—Здароў, Максім!...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 16, 18, 19

«Дэлегаты на Лазаны...» (Гульня ў жмуркі), верш—1 (т. 1), 9

Е

Едзе крытык малады. («На замораных гнядых...»). Да 23 красавіка 1932 года, верш—1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 18, 19

Елкі і палкі (памфлет) — 1 (т. 2)

Ёсць на свеце дабрадзеі (фельетон) — 1 (т. 2), 7, 20

«Ехаў дзедка на кірмаш...» (Дзед і баба), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 11-а, 13, 16, 17, 18, 19, 20

Еш, дурань, бо і з макам («Была ў мяне калісцы цётка...»), байка—1 (т. 1), 2, 3, 4, 7, 11, 11-а, 16, 18, 19

Ж

Жаба ў каляіне («Пагода — проста нібы дым...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 5, 6, 7, 15, 16, 17, 18, 19, 20

Жалезны маршал («Агнём ён волю гартаваў...»), верш — 1 (т. 1)

Жарабяты могуць быць («У калгасе на выгодзе...»), верш — 1 (т. 1)

Жукі па плаву Маршала («Па плану Маршала праз моры...»), верш — 7

«Жыла-была адна свіння...» (Давялося свінні на неба глядзець...), байка — 1 (т. 1)

«Жыў на вёсцы бацька й сын...» (Памагаты), верш — 1 (т. 1)

«Жыў на вёсцы кулачок...» (Два каханні), верш—1 (т. 1), 2, 9-в, 15

«Жыў на свеце поп некі Мікіта». (Поп Мікітка і залатая світка), верш—2, 9

Жыццё і творчасць народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. (3 даклада на юбілейным вечары 15 лістапада 1952 г., прысвечаным 75-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа)— 1 (т. 2)

З

З «барышом». («П'янства, цемра ды разбой...»). Па селькораўскіх допісах, верш—1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 18, 19; пад назв. «Ну і быў жа ён харошы»— 17

«З вёскі ў Мінск самагонка йшла хутка...» (Класавыя ворагі), верш—9

«З ёю-ж рады няма...» (Цяп!), верш — 1 (т. 1), 2

З народамі (п'еса)—1 (т. 3), 29, 31

З новым шчасцем! (Нарыс)—1 (т. 2)

З фашыстоўскай падваротні («У засценку трушчаць косці...»), верш—1 (т. 1), 2, 4, 5, 6, 7, 17, 18, 19

«За Брусель і за Парыж...» (Два парады. 1. Парад крыжаносцаў), верш — 1 (т. 1)

За новым шчасцем! (Апав.)—1 (т. 2)

«За паклонамi б'юць церніцы паклон...» (У сушні), верш—1 (т. 1), 2, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13

«Завуць і скардзяцца з трывогай...» (Няма дурных на небе), верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 12

«Зайшоў я ў краму раз набраць на палітон...» (Аршын), байка —1 (т. 1), 11, 11-а

«Закон наш добры — няма слоў...» (Воўк і ягнёнак), байка — 9, 9-а, 9-б

Захара-дырэктар («Без струмантаў»), верш — 1 (т. 1), 2, 7, 9-в, 17, 18

Зацікаўленая асоба (п'еса)—1 (т. 3), 32

Заява («Другі, бывае дабрадзей...»), байка—1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 11, 11-а, 16, 18, 19

«Заядлы ігрок і ўпарты...» (Апошняя стаўка Гітлера), верш — 1 (т. 1)

«Збіраўся лётчык у палёт...» (Лётчык і бляха), байка — 1 (т. 1), 6, 7

Зброю к бою! («Зброю к бою, партызаны!...»), верш—1 (т. 1)

«Звіняць іржавым звонам пугты...» (Праметэй), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 9-а, 9-б, 9-в, 18, 19

Здань мінулага не ўстане. На 1 Мая 1930 года. («Зелень з чырванню ў размове...»), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 9-в, 17, 18, 19

«Здароў і дуж быў селянін Антось...» (Мачаха), байка — 1 (т. 1), 2, 11, 11-а, 13, 16

«—Здароў, Максім!..» (Дэкрэт),
байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 16,
18, 19

«Здарэнне гэтае было з ка-
нём...» (Каштан), байка—11,
11-а

Здарэнне на вуліцы («Вось па
вуліцы дзяўчына...»), верш—1
(т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в

Здаў «акзамінт» (апав.) — 1
(т. 2), 21, 22, 23

Здарава! («Здарава! Здорова,
цётка Рыгорава...»), верш—2,
4, 9-б, 9-в, 19

«Здарава! («Здорова, цётка
Рыгорава...» (Здорова), верш
—2, 9-б, 9-в, 19

«Зелень з чырванню ў размо-
ве...» («Здань мінулага не
ўстане...»), верш — 1 (т. 1),
2, 4, 5, 9-в, 17, 18, 19

Зіма («Чуць не запар тыдзень
цэлы...»), раздзел з вершу
«Год Сцяпана лайдака» — 1
(т. 1)

Змаганне дзвюх сістэм (арты-
кул аб рэформе беларускага
правапісу) — 348

«Знае ён усё на свеце...» (Плет-
кары), верш — 1 (т. 1), 2, 9,
9-а, 9-б, 9-в, 13

«Зніс такі папоўскі розум...»
(Эй, дзяржыся!), верш—2, 9,
9-а, 9-б, 9-в, 12

«Золь асення, туман... (Парты-
занская ноч), верш—1 (т. 1),
6

Зубы («У Мамы зубы забале-
лі...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3,
4, 5, 7, 16, 17, 18, 19

З'елі б самі вы тыя яечкі («Ба-
бы ходзяць к папу спавяда-
ца...»), верш — 9, 9-а, 9-б

I

«І без ліку, і без нормы лье
Грамыка свае формы...» (Ні-
бы сатыра на «нібы паэму—
гвалт над формай»), верш—2,
9, 9-а

«І з выгляду просты, і проста
адзет...» (Калгасны дзед),
верш — 1 (т. 1), 4, 5, 6, 7, 18,
19

«І кім-жа яны, і чаму-ж яны...»
(Пакутнікі-сумяшчальнікі),
верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 18,
19

Ідзі (апав.) — 22

«...іжа ясі на небясі...» (Хлеб і
«вата»), верш — 1 (т. 1), 2,
3, 4, 7, 17, 19

«Імчыць наш «газік». Па ба-
ках...» (На Бабруйскай ша-
шы), верш—1 (т. 1), 4, 5, 7,
19

Інтэрв'ю Якуба Коласа («Быў
я ў Парыжы на кангрэсе...»),
эпіграма — 1 (т. 1)

K

К лізе — «Час». («Ох, скарэй-
жа ліга «час»...»), верш — 9,
9-а, пад назв. «Да лігі—«Час»
—1 (т. 1), 2

«К табе мая малітва...» (Новая
екцэнія), верш — 1 (т. 1), 2,
9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

Каб весела было (Маленькі
фельетон) — 1 (т. 2)

Каб кнігам ды ногі! (Фельетон)
—1 (т. 2)

«Каб прыкрасіць крыху спра-
вы...» (Гебельс брэша — ве-
цер носіць), верш — 1 (т. 1),
4, 5, 7, 19

Каго мне ўзяць за кума? («Што
за штука тут такая?..»), верш
—1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в

Казел («Не помню дзе...»),
байка — 11, 11-а, 16

«Каласіцца на палетку...» (Ва-
гон табакі), верш — 1 (т. 1)

Калгасны дзед («І з выгляду
просты, і проста адзет...»),
верш — 1 (т. 1), 4, 5, 6, 7,
18, 19

Калі ў краме ёсць нястача («Калі ў краме ёсць нястача...»), верш — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15, 17, 18, 19

Калі церці, дык да смерці. («Дзіця аж з скуры лезе—плача...»), верш — 2, 3, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15, 17

Калядная размова («Апанас! Апанас!»), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 17, 18, 19

Камсамольскія прыпеўкі («Нас не любяць, нас баяцца...»), верш — 1 (т. 1), 2, 3, 6, 9-б, 9-в; пад назв. «Камсамольскія частушкі» — 9, 9-а, 13, 17

Камсамольскія частушкі («Нас не любяць, нас баяцца...»), верш — 9, 9-а; пад назв. «Камсамольскія прыпеўкі» — 2, 3, 6

Канец дружбы (п'еса) — 1 (т. 3), 26, 31

Канфлікт — аснова п'есы (артыкул) — 1 (т. 2)

Кармлю ўсё словам божым («Ці ведаеш ты, маці?...») Велікодная гутарка, верш — 2, 9, 9-а, 9-б

Каровін мужык (апов.), — 1 (т. 2), 21, 22, 23

Каршун і цецярук («Не надта так даўно, не так далёка...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 11, 11-а, 16, 17, 18, 19

Кат у няміласці. Меладрама ў І дзеі — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 17, 18, 19

Каханне планет. («У чароўную ночку вясны...»). На чуткі аб тым, што кольца Сатурна разламалася і ляціць на зямлю, верш — 2, 9, 9-а

Каханне планет. («Чароўнаю ночкай вясны...») На чуткі аб тым, што кольца Сатурна разламалася і ляціць на зямлю, верш — 1 (т. 1)

Каштан («Здарэнне гэтае было з канём...»), байка—11, 11-а

Каюся («Прабачай, чарада доўгакосая!...»), верш — 2; пад назв. «Прашу прабачэння»—9

Кім мы сёння сталі («Лапці, торба, хлеб з мякінай...»). Да 15 гадавіны вызвалення Беларусі ад белапалякаў, верш —1 (т. 1) 4, 5, 6, 7, 18, 19

«Кінь, Ілья, пустое дзела!...» (Устарэлая тэхніка), верш—1 (т. 1), 2, 3, 6, 7, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 17

Клас (апов.) — 22

Класавыя ворагі («3 вёскі ў Мінск самагонка йшла хутка...»), верш — 9, 9-а

Кормны і надворны («Аб іх скажу я што магу...»), байка —1 (т. 1), 11, 11-а, 16

Крапіва («Не зайздросчу я Чароту...»), верш — 2; пад назв. «Я — пякучка крапіва», — 9, 9-а, 9-б

Крапіва («Я ў мастацкім агародзе...»), апошняя рэдакцыя вершу — 1 (т. 1), 6

«Крылатыя насельнікі старонкі нейкай...» (Варона-мітынг-гоўшчына), байка — 1 (т. 1), 20

Кувада («Паміж балот Мазырскага Палесся...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 16, 18, 19, 20

Кулак («У краўцовага Ігна-та...»), верш—1 (т. 1). 8, 9, 9-а, 9-б

Курортны верш («На свой лёс марскія нетры...»), верш — 1 (т. 1), 2

«Кускі смачныя палком...» (Не да «бжуху» страва), верш—1 (т. 1), 9, 9-а, 9-б, 9-в

Л

«Лапці, торба, хлеб з мякінай...» (Кім мы сёння сталі), верш—1 (т. 1), 4, 5, 6, 7, 18, 19

«Лаяў сёння сваю музу я...»
(Праборка Музе), верш — 1
(т. 1), 8
«Лес высокі стаіць і гонкі...»
(Лясная казка), верш—1 (т. 1), 7
Лета («Ужо вясну змяніла лета...»), раздзел з вершу «Год Сцяпана лайдака» — 1 (т. 1)
Лётчык і Блыха («Збіраўся Лётчык у палёт...»), байка — 1, (т. 1), 6, 7
Ліга Нацыяў («Ходзіць шэльма Ліга нацыяў...»), верш — 1 (т. 1), 9
Лісі хвост і воўчы клык («Воўк прыкінуўся лісой...»), верш— 1 (т. 1), 20
Ліслівае цяля («Ліслівае цяля дзве маткі ссе...»), байка—1, (т. 1), 11, 11-а
Лондан (нарыс)—1 (т. 2)
Ліха яго разбярэ (апав.)—22
Людзі і д'яблы (п'еса) — 6, 34
Людзі-суседзі (апав.) — 1 (т. 2), 4, 7, 22, 23
Лягчэй на паваротах («Што нам партыя...»), верш—2
Лясная казка («Лес высокі стаіць і гонкі...»), верш—1 (т. 1), 7

М

Майстры крывавага джаза.
(«Джаз! джаз! джаз!...»), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 6, 7, 17, 18, 19
Малітвы па-беларуску («Мітрапаліт Варшаўскі Юры...»), верш — 1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 15
Мандат («Аслу раз выдалі мандат...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 6, 7, 11, 11-а, 16, 18, 19

Махальнік Іваноў («Таму ўжо будзе, мусіць, з год...»), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 20
Маца («Я — адзін, іх чатыры жанчыны...»), верш — 9, 9-а, 9-б, 9-в
Мачаха («Здароў і дуж быў селянін Антось...»), байка — 1 (т. 1), 2, 11, 11-а, 13, 16
Мая прынцыповасць (фельетон) — 1 (т. 2), 20
«Меў нейкі Селянін мізэрнага каня...» (Саманадзейны конь), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 16, 17, 18, 19
Мікітка («Носік бурачковы...»), верш — 1 (т. 1), 2
«Мікроба» («Тут само жыццё нас кліча...»), верш—1 (т. 1), 2
Мілы чалавек (п'еса другая рэдакцыя) — 1 (т. 3)*
«Мітрапаліт Варшаўскі Юры...» (Малітвы па-беларуску. На ўвагу папам-беларусам), верш—1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 12, 15
Міхаіл Сільніцкі (нарыс) — 1 (т. 2)
Мода («Нядаўна з «жоўтага» нек дому...»), байка—11, 11-а
Мода («Якімсьці чынам, невядома...»), байка — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 6, 16, 17, 18, 19
Мой сусед (апав.) — 1 (т. 2), 4, 7, 22
«Моляцца «беларусы» замежныя...» (Чаго ж яны так рады?), верш—1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в
Муза падвяла («Па шумнай места вуліцы...»), верш—1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б

*) Першая рэдакцыя надрукавана у часоп. «Полымя», 1945, № 9.

Мы дзякуем («Гер гаўляйтэр Вільгельм Кубэ...»). Адказ беларусаў сатрапу Гітлера Вільгельму Кубэ на яго праект зямельнай рэформы, (верш). — 1 (т. 1), 4, 5, 7, 19
Мы не паклонімся богу («Мы не паклонімся богу, — бога стварыў чалавек...»), верш—1 (т. 1), 2, 3, 6, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 17
«Мы савецкую разруху...» (Частушка-чыстушка), верш — 3
Мядзведзі («Паслухай вось, суседзе...»), байка — 1 (т. 1), 6, 11, 11-а
Мядзведзі («Паслухайце, суседзі...»), байка — 20
Мядзведзічы (раман) — 1 (т. 2), 24, 24-а; урыўкі з рамана — 4

Н

На алкагольным фронце (фельетон) — 23
На Бабруйскай шашы («Імчыць наш «газік». На баках...»), верш — 1 (т. 1), 4, 5, 7, 19
«На Берлінскім кірмашы...» (Вясновы кірмаш кветак у Берліне), верш — 1 (т. 1)
«На замораных гнядых...» (Едзе крытык малады), верш — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7, 18, 19
На крэсах усходніх («Пан клапоціцца на «Крэсах...») Да прамовы пана Сікорскага, верш — 1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б
«На Маскву табе маршрут...» (Фрыцаеы трафеі), верш — 1 (т. 1), 4, 5, 6, 7, 19
На «Матчынага сына» Сымона Баранавых. («У людзей пра «сына...»), эпіграма—1 (т. 1)
На мінскім скверы («Хто гуляў на мінскім скверы...»), верш — 9, 9-а
«На нас узнімаюцца рыцары но-

чы...» (Ворану вышай Арла не лятаць), верш — 1 (т. 1)
«На паплаўцы...» (Рахітык), байка — 1 (т. 1)
На пасёлкі (апав.) — 21, 22
На рынку («Нэп бушуе, нэп скрыгоча...»), верш — 9
«На свеце жыў Янук-сыноч...» (Чорт), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19
«На свой лёс марскія нетры...» (Курортны верш)—1 (т. 1), 2
На смерць «Лёзанна» («Спі, дзіця, без пары загінуўшае...»), верш — 9
«На ферме на адной савецкай...» (Старшыня), байка—1 (т. 1), 2, 16
«—Набраўся недзе, як свіння...» (Абраз), байка — 1 (т. 1), 2, 11, 11-а, 15, 16, 19
Наглядная геаграфія (апав.)—1 (т. 2)
Над ракой Арэсай (нарыс)—1 (т. 2)
«Надоёчы ў знаёмых быў я хутаран...» (Дыпламаваны баран), байка — 11, 11-а
«Надышоў светлы май...» (Хто асілак — стрымай), верш—9, 9-а
Нам памятны дваццаты год («Нам памятны дваццаты год...»), верш—1 (т. 1), 6
«Нас не любяць, нас баяцца...» (Камсамольскія прыпеўкі), верш — 1 (т. 1), 2, 3, 6, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13
Нацдэмаўскі паноптыкум («Экскурсанцкім жвавым маршам...»), верш—2
«Наш» («Хай пяро не міне...»), верш—1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 9-в, 18, 19
«Наш бацька нябесны, збавіцель ты наш...» (Малітвы па беларуску. 1. Отча наш. Для папоў Заходняй Беларусі), верш — 1 (т. 1)
«Наш Літвінаў усё таргуецца...» (Гаагская «Каробачка»), верш — 9, 9-а

Не вінуйце («Не вінуйце, браткі вы...»), верш—9

Не губі сябе, дзяўчына («Не губі сябе, дзяўчына...»), верш—1 (т. 1), 2, 9-а, 9-б, 18

Не да «бжуху» страва. («Кускі смачныя цалком...»), верш—1 (т. 1), 9, 9-а, 9-б, 9-в

«Не за сінімі марамі...» (Вось такія дактары вымуць душу без пары), верш—1 (т. 1), 2, 3, 4, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 17, 18, 19

«Не зайздросчу я Чароту...» (Крапіва), верш — 2

«Не надта так даўно, не так далёка...» (Каршун і цецярук) байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 11, 11-а, 16, 17, 18, 19

«Не помню дзе...» (Казёл), байка — 11, 11-а, 16

«Не пытайце — «Хто ты?» (Член), верш — 1 (т. 1), 2

«Не сумуй па мне, старая...» (Развітанне сына), верш — 1 (т. 1), 3, 4, 6, 7, 19

Не сцакаецца («Сёння дзень не бы які...»), верш—9

«Не так даўно ў гаспадара...» (Стары і малады), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 11, 11-а, 16, 19

«Не цягнуць я за чаротам...» (Крапіва), верш — 9

«Не'к надоечы, здэцца, заўчора...» (Шмат цеста, ды няма места), верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

Недарэчная штука (апав.) — 21
Некралог («Так на свеце пражыўшы мала...») На смерць віленскай беларускай газеты «Наша будучыня», верш — 1 (т. 1), 9

Нескарыстаныя магчымасці, (артыкул), — 1 (т. 2)

«Нешта сёння ў Агаты...» (Грышча), верш — 1 (т. 1), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13

Нібы сатыра на «нібы паэму— гвалт над формай». («І без ліку, і без нормы...»), верш— 2, 9, 9-а

Новая ексценія. Да абнаўленскага руху на Беларусі. («К табе, мая малітва...»), верш— 1 (т. 1), 2, 9-б, 9-в; пад назв. «Новая прасіцельная ексценія» — 9, 9-а

Новая прасіцельная ексценія («К табе, мая малітва...»), верш — 9, 9-а, 12; пад назв.

«Новая ексценія»—1 (т. 1), 2

Ножыкі метровыя («Вось прыждалі людзі «свят»), верш — 2

«Нос глядзіцца проста ў неба...» («Пралетары» і «буржуй»), верш — 8

«Носік бурачковы...» (Мікітка), верш — 1 (т. 1), 2

Ну і быў жа ён «харошы» («П'янства, цемра ды разбой...»), верш — 17; пад назв. «З «барышом» — 1 (т. 1), 2, 4, 5, 7

Ну як не выпіць?! («Я часцяком яго ў карчме...»), верш — 1 (т. 1), 9-а, 9-б, 9-в, 13

«—Ну, як жа, кумка, маецца?...» (Дзве кумы), верш — 1 (т. 1), 2, 3, 6, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 18, 19

«Нэп бушуе, нэп скрыгоча...» (На рынку) — 9

«Нядаўна з «жоўтага» не'к дому...» (Мода), байка — II, II-а

«Нядрэнные Брандмайстар вочы мае...» (Пажар), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 5, 7, 18, 19

Няма дурных на небе. («Завуць і скардзяцца з трывогай...»), верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

Нянька («Былае цяжка й роднай матцы...»), байка — II, II-а

Няхай ён моліцца («Ага! Цюга!...»), верш — 9

«Няхай не слухае, каму не міла...» (Далікатныя парасяты), байка — 1 (т. 1), 2, 3, 4, 6, 11, II-а, 15, 16, 18, 19

О

- Ой, не хадзі, фрыцу, дый на веча-
рніцу («Ой, не хадзі фры-
цу...»), верш — I (т. I)
Отча наш. Для папоў Заход-
най Беларусі (верш), гл. пад
назв. «Малітвы па-беларус-
ку».
«Ох, зарэжа, дальбог...» (Вакол
падатку), верш — 9, 9-а, 9-б
«Ох, скарэй жа, ліга «Час»...
(Да лігі — «Час»), верш —
I (т. I), 2, 9, 9-а, 9-б, 13
«Ох, цар наш нябесны!» (Ма-
літва па-беларуску. 2. Цару
нябесны. Для папоў Савец-
кай Беларусі), верш — I
(т. I)

П

- «Па плану Маршала праз мо-
ры...» (Жукі па плану Марша-
ла) — 7
«Па шумнай месца вуліцы...»
(Муза падвяла), верш — I
(т. I), 2, 9, 9-а, 9-б
«Паважаны чалавек адзін...»
(Рак), байка — I (т. I), 3, 4,
5, 7, 11, 11-а, 19
«Паглядзеце вы на Ціта...» (Ціт
заводзіць новы быт), верш —
I (т. I), 3, 8, 9, 9-а, 9-б, 13
«Пагода — проста нібы дым...»
(Жаба ў каляіне), байка —
I (т. I), 2, 3, 5, 6, 7, 15, 16, 18,
19, 20
Пад грукат кол (апав.) — 22
Падарожнае (апав.) — 22
Пажаданні на новы 1923 год.
(«Антанце цётцы пажадан-
не...»), верш — 9
Пажар («Нядрэнныя Бранд-
майстар вочы мае...»), бай-
ка — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, 16,
18, 19
Пакі і пакі («Царква святая
«ныне»...), верш — 2, 9, 9-а,
9-б, 9-в, 12

- Пакутнікі-сумяшчальнікі. («I
кім-жа яны, і чаму ж
яны...»), верш — I (т. I), 2, 4,
5, 7, 18, 19
Палачык (апав.) — I (т. 2), 4,
7, 22
Памагаты («Жыў на вёсцы
бацька й сын...»), байка —
I (т. I)
«Паміж балот Мазырскага Па-
лесся...» (Кувада), байка —
I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, 18, 19, 20
«Пан клапаціцца на «Крэсах...»
(на «Крэсах Усходніх»),
верш — I (т. I), 2, 9, 9-а, 9-б
Партизанская ноч («Золь асен-
няя, туман...»), верш — I
(т. I), 6
Партизаны (п'еса) — I (т. 3),
3, 4, 5, 27, 28, 31, 33
«Паслухай вось, суседзе...»
(Мядзведзі), байка — I (т. I),
6, II, II-а
«Паслухайце, суседзі...» (Мядз-
ведзі), байка — 20
«Пасуцца па начах заўсёды ко-
ні нашы...» (Тата-заяц), бай-
ка — I (т. I), 3, 4, 18, 19
«Пахваліцца надта...» (Свінні
на дапамогу), верш — I (т. I),
2, 17
Пачатак шчасця (нарыс) — I
(т. 2)
«Пачуў раз не'к шаноўны та-
та...» (Бацька й сын), верш —
2, II, II-а
Певень (апав.) — I (т. 2), 22, 23
«Піва! Піва! Піва!...» (У піў-
ной), верш — 8
Плач абывацеля («Вялікіх дзея
не будаўнік...»), верш — I
(т. I)
Плеткары («Знае ён усё на све-
це...»), верш — I (т. 1), 9, 9-а,
9-б, 9-в, 13
Польскаму пану ў дзень ства-
рэння Беларускай дывізіі
(«Дзе ты раскашаўся ў ня-
даўнія часы...»), верш — I
(т. I), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в

- Поп і Папугай («Было сяло...»),
байка — I (т. I), 7
- «Поп Мацей, падлізнік боскі...»
(Тварам да вёскі), верш — I
(т. I), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 9-а,
9-б, 12, 17, 18, 19
- Поп Мікітка і залатая світка
(«Жыў на свеце поп нейкі
Мікітка...»), верш — 2, 9
- «Пра Ігната на ўсю вёску...»
«Пра Ігната на ўсю вёску...»
(Свет у кут — менш пакут),
верш — 8, 9
- Пра Кліма легендарнага («Бай-
цы палка ўдарнага...») Чыр-
вонаармейская песня—I (т. I)
- Пра цыгана і кабылу («Аб тым
нямала ўжо трубілі...»), бай-
ка — I (т. I), 2, 9-в, II, II-а,
16, 17
- «Прабачай, чарада доўгако-
сая!..» (Каюся), верш — 2;
пад назв. «Прашу прабачэн-
ня» — 9
- Праборка музе («Лаяў сёння
сваю музу я...»), верш — I
(т. I), 8
- Праборка музе («Сёння лаяў
сваю музу я...»), верш—9, 9-а
- Прагулка на Парнас («Раз пай-
шоў я сцежкай вузкай...»),
верш — 2 9, 9-а, 9-б
- Праект змен і ўдакладненняў
беларускага правапісу. рас-
працаваны арфаграфічнай ка-
місіяй Ін-та мовазнаўства
Акад. навук БССР, пад кі-
раўніцтвам правадзейнага
члена Акадэміі навук БССР
Якуба Коласа. (Подпіс:
Я. Колас і К. Крапіва) — 349
- «Пралетары» і «буржуй». («Нос
глядзіцца проста ў неба...»),
верш — 8
- Праметэй («Звіняць іржавым
звонам пугы...»), працоўным
Заходняй Беларусі, верш — I
(т. I), 2, 4, 5, 7, 9-а, 9-б, 9-в,
18, 19
- Прамова на з'ездзе настаўнікаў
Беларускай ССР — 347, 365
- «Прасвятая багародзіца!..»
(Малітвы па-беларуску. 3.
Багародзіца), верш — I (т. I)
- Прашу прабачэння («Прабачай,
чарада доўгакосая...»),
верш — 9; пад назв. «Каю-
ся» — 2
- Проба агнём (п'еса) — I (т. 3),
4, 28
- Прыгоды Штумфра («У часе
першых перамог...»), верш —
I (т. I)
- П'есы і вобразы (з прамовы на
пленуме ССП БССР у снежні
1945 г.) — I (т. 2)
- «П'янства, цемра ды разбой...»
(3 «барышом»), верш — I
(т. I), 2, 4, 5, 7, 18, 19; пад
назв. «Ну і быў жа ён «ха-
рошы») — 17
- Пытанні беларускага правапі-
су (Даклад на навуковай
канферэнцыі па пытаннях су-
часнага беларускага правапі-
су, скліканай інстытутам мо-
вазнаўства АН БССР, адбыў-
шайся 25 студзеня 1952 г.) —
I (т. 2), 350
- Пяць жаваранкі (п'еса) — I
(т. 3), 30, 31, 33

Р

- Рагуліна прамова да свайго
гаспадара («Я сялянская ка-
рова...»), верш — I (т. I), 2,
4, 7, 9, 9-а, 9-б, 13, 19
- «Раз да вечара ад ранку...»
(Валакіта), верш — I (т. I),
2, 9, 9-а, 9-б, 13
- «Раз за разам гоп ды гоп...» (У
атаку), верш — I (т. I), 9,
9-а, 9-б
- «Раз нек, седзячы на ганку...»
(Янкавы казкі), верш — 2,
9, 9-а, 9-б
- «Раз пайшоў я сцежкай вуз-
кай...» (Прагулка на Парнас),
верш — 2,9, 9-а, 9-б

«Раз фашысцкі чорны зброд...
(Разлюлі-люлі маліна), пес-
ня беларускіх партызан — I
(т. I), 4, 5, 6, 7, 19, 20

Развітання («Бывай, мілы!...»),
чырвоармейская песня — I
(т. I)

Развітання сына («Не сумуй па
мне, старая...»), верш — I
(т. I), 4, 5, 6, 7, 19

Разлюлі-люлі маліна («Раз фа-
шысцкі чорны зброд...»), пес-
ня беларускіх партызан — I
(т. I), 4, 5, 6, 7, 19, 20

Рак («Паважны чалавек
адзін...»), байка — I (т. I),
3, 4, 5, 7, II, II-а, 19

«Раскажу вам прастарэку...»
(Што я бачыў на «Трэку»),
верш — I (т. I), 9, 9-а, 9-б

«Раскажу я тут пра тое...» (Так
жыла між імі згода), верш —
I (т. I), 2, 3, 7, 9-в, 15, 17, 19

Расціце — не аглядайцеся
(фельетон) — I (т. 2), 20

Ратуіце («Быў на вёсцы я ся-
гоння...»), верш — 9, 9-а

Рахітык («На паплаўцы каля
дарогі...»), байка — I (т. I)

Рашыў памерці («Што за лю-
дзі? — проста чэрці...»),
верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12,
15, 17

С

«Са шчылін смуродных...»
(Чорныя гады), верш — I
(т. I), 18

Сабачанё (фельетон) — I (т. 2),
20

Сава, Асёл ды Сонца («Сава
лятала паначы...»), байка —
I (т. I) 2, 3, 5, 6, 7, II, II-а,
16, 17, 18, 19, 20

«Сава лятала паначы...» (Сава,
Асёл ды Сонца), байка — I
(т. I), 2, 3, 5, 6, 7, II, II-а, 16,
17, 18, 19, 20

Самагоначка («Як цябе калі я
ўбачу...»), верш — 9, 9-а, 9-б
Саманадзейны конь («Меў ней-
кі Селянін мізэрнага каня...»),
байка — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7,
16, 17, 18, 19, 20

«Сапе, сапе аж душыцца...» (У
вагоне), верш — 9, 9-а, 9-б

Сваты («Буржуй моцна ўзбага-
цеў...»), верш — 9, 9-а

Сваяўство («Для сябра ці для
сваяка...»), байка — I (т. I),
2, 3, 4, 5, 7, 18, 19

Свет у кут — менш пакут
(«Пра Ігната на ўсю вёс-
ку...»), верш — 8; пад назв.
«Свято ў кут — менш па-
кут» — 9-а

Свінні на дапамогу. 3 працы ў
складзе выязной брыгады
«Звязды» ў свінагадоўчым
саўгасе Банонь. (1. Дух цяж-
кі ў саўгасе. 2. Дзядзя здель-
шчыны баіцца. 3. Дарогу су-
стрэчнаму плану), вершы —
I (т. I), 2, 9-в, 17

Свято ў кут — менш пакут
(«Пра Ігната на ўсю вёс-
ку...»), верш — 9-а; пад назв.
«Свет у кут — менш пакут» —
8

«Селянін, на глебе вольнай...»
(Чырвонец) — II, II-а

«Сёння дзень не бы які...» (Не
счакаецца), верш — 9

«Сёння лаяў сваю музу я...»
(Праборка музе), верш — 9

Скарга («Божа! Ты ўсе мукі
бачыш...»), верш — 9, 9-а,
9-б, 9-в, 12, 17

Слова да малодшых (арты-
кул) — I (т. 2), 71

Смерць (апав.) — I (т. 2), 7,
22, 23

Снег ідзе (апав.) — 22, 23

Сон Гітлера («Гітлер сніў са-
лодкі сон...»), верш — I
(т. I), 4, 7, 19

«Спі, дзіця, без пары загінуў-
шае...» (На смерць «Лёзан-
ны»), верш — 9

Сповідзь (апав.) — I (т. 2), 21, 22, 23

Старшыня («На ферме на адной савецкай...»), байка — I (т. I), 2, 16

Старшыня («У адной савецкай гаспадарцы...»), байка — II, II-а

Стары і малады («Не так даўно ў гаспадара...»), байка — I (т. I), 2, 3, II, II-а, 16, 19

Сука ў збане («Сцяпан і брат яго Васіль...»), байка — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, II-а, 16, 17, 18, 19, 20

«Сцёпачкі, Парасачкі...» (Вясковым дзецям), верш — 9, 9-а

«Сцяпан і брат яго Васіль...» (Сука ў збане), байка — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, II, II-а, 16, 17, 18, 19, 20

Сямейная спрэчка («Табе вось не якая трасца...»), байка — I (т. I), 2, II, II-а, 16, 19

Т

«— Табе вось не якая трасца...» (Сямейная спрэчка), байка — I (т. I), 2, II, II-а, 16, 19

Так жыла між імі згода («Раскажу я тут пра тое...»), верш — I (т. I), 2, 3, 4, 7, 9-в, 15, 17, 19

«Так на свеце пражыўшы мала...» (Некралог), верш — I (т. I), 9

«Таму ўжо будзе, мусіць з год...» (Махальнік Іваноў), байка — I (т. I), 2, 4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 20

Тата-заяц («Пасуцца па начах заўсёды коні нашы...»), байка — I (т. I), 3, 4, 18, 19

Тварам да вёскі. («Поп Мацей, падлізнік боскі...»), верш — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 17, 18, 19

«Тут ляжыць высокі чын» (эпітафія), верш — I (т. I)

«Тут само жыццё нас кліча...» (Мікроба), верш — I (т. I), 2

Ты не лайся, дзядзя, пры Савецкай ўладзе («У хаце сварка-звадка...»), верш — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15, 17, 18, 19

У

«У адной камуне ці арцелі...» (Вараны), байка — I (т. I)

«У адной савецкай гаспадарцы...» (Старшыня), байка — II, II-а

«У адным сяле (не важна — дзе)...» (Дыпламаваны баран), байка — I (т. I), 3, 4, 5, 6, 7, 18, 19

«У аўтары поп сядзіць...» (Буду спекулянтам), верш — 9

«У бога-бацьку верую...» (Малітвы па-беларуску. 4. Верую), верш — I (т. I)

У бога — трывога («Як грымоты, гучна»), верш — 2, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 18

У вагоне («Сапе, сапе, аж душыцца...»), верш — 9, 9-а, 9-б

«У вёсцы цёмра...» (У цёмным кутку), верш — 9, 9-а

«У засценку трушчаць косці...» (З фашыстоўскай падваротні), верш — I (т. I), 2, 4, 5, 6, 7, 17, 18, 19

«У калгасе на выгодзе...» (Жарыяты могуць быць), верш — I (т. I)

«У краўцовага Ігната...» (Кулак), верш — I (т. I), 8, 9, 9-а, 9-б

У крывавых муках. («Вось малюнак — проста любя...») Да парламенцкага скандалу ў Румыніі пры абмеркаванні канстытуцыі, верш — I (т. I), 9, 9-а

- «У кулакоў адных, у хутаран...» (Дыпламаваны барон), верш — 2, 16
- «У людзей пра «Сына»... (На «Матчынага сына» Сымона Баранавых), эпіграма — I (т. I)
- «У Мамы зубы забалелі...» (Зубы), байка — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, 16, 17, 18, 19
- У папа ды быў сабака («У папа ды быў сабака...»), байка — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, 16, 17, 18, 19
- У піўной («Піва! Піва! Піва!»), верш — 8
- У сушні («За паклонамі б'юць церніцы паклон...»), верш — I (т. I), 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13
- У таку («Раз за разам гоп ды гоп»), верш — I (т. I), 9, 9-а, 9-б
- «У хаце сварка-звядка...» (Ты не лайся, дзядзя, пры Савецкай ўладзе), верш — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15, 17, 18, 19
- У цёмным кутку («У вёсцы цёмра...») верш — 9, 9-а
- «У чароўную ночку вясны...» (Каханне планет), верш — 2, 9, 9-а
- «У час змагання цёмных мас...» (Дзве выстаўкі), верш — I (т. I)
- «У часы блукання цёмных мас...» (Дзве выстаўкі), верш — 2, 9, 9-а
- «У часе першых перамог...» (Прыгоды Штумфа), верш — I (т. I)
- Угоднікі-маўчальнікі («Хоць я на іх не маю вока...»), байка — I (т. I), 18; пад назв. «Хто спіць, той не грашыць» — 2, 4, 5, 7, 16, 19, 20
- «Ужо вясна-красна настала...» (Год Сцяпана лайдака. Вясна), верш — I (т. I)

- «Ужо вясну змяніла лета...» (Год Сцяпана лайдака. Лета), верш — I (т. I)
- Устарэла тэхніка («Кінь, Ілья, пустое дзела!...»), верш — I (т. I), 2, 3, 6, 7, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 15, 17

Ф

- Фіга на талерцы («Шмат цяжкой работы...»), верш — I (т. I), 3, 4, 5, 7, 9-а, 9-б, 9-в, 18, 19
- Фрыцавы трафеі («На Маскву табе маршрут...»), верш — I (т. I), 4, 5, 6, 7, 19

Х

- «Хай пяро не міне...» («Наш»), верш — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 7, 9-в, 18, 19
- Хвядос-чырвоны нос. Казка. (Сатырычная паэма) — I (т. I) (апошняя рэдакцыя). 14
- Хлеб і «вата» («...іжа ясі на небясі...»), верш — I (т. I), 2, 3, 4, 7, 17, 19
- «Хлопцы! Янка, Сцёпка, Пётра!.. (Хто за намі?), верш — I (т. I), 9, 9-а, 9-б
- «Ходзіць шэльма Ліга Нацыяў...» (Ліга Нацыяў), верш — I (т. I), 9
- «Хоць я на іх не маю вока...» (Угоднікі-маўчальнікі), байка — I (т. I), 18; пад назв. «Хто спіць, той не грашыць» — 2, 4, 5, 7, II, II-а, 12, 16, 19, 20
- Хто асілак — стрымай («надышоў светлы май...»), верш — 9, 9-а
- «Хто гуляў на Мінскім скверы...» (На Мінскім скверы), верш — 9, 9-а

Хто за намі? («Хлопцы! Янка, Спёпка, Пётра!...») Да пабудовы самалёта «Савецкая Беларусь», верш — I (т. I), 9, 9-а, 9-б

Хто смяецца апошнім (п'еса) — I (т. 3), 3, 4, 6, 28, 31, 33

Хто спіць, той не грашыць. («Хоць я на іх не маю вока...»), верш — 2, II, II-а, 12, 16; пад назв. «Угоднікі-маўчальнікі» — 1 (т. I), 18

Хто там чухаецца? («Хто там чухаецца...») Да 2-й бальшавіцкай вясны, верш — I (т. I), 2, 9-в

Ц

«Царква святая «ныне»... (Пакі і пакі), верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

Царкоўная расколіна («Што за спрэчка там ідзе?..»), верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

Цару нябесны. Для папоў Савецкай Беларусі (верш) гл. пад назв. «Малітвы па-беларуску».

Цёткам навука. («Вось пакута, дык пакута!..» 3 велікодных здарэнняў), верш — 1 (т. I), 8, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 13, 15

Ці была ў яго галава? (Старая казка на новы лад) — I (т. 2).

«— Ці ведаеш ты, маці?..» (Кармлю ўсё словам божым), верш — 2, 9, 9-а, 9-б

«Ці не прахлопаў гэта...» (Дзе ж яна, галоўная самая?), верш — I (т. 2), 2, 9-в

Ці не свой ён? («Вось дык ладзіць!..»), верш — 2; пад назв. «Язычок» — 1 (т. I), 4

Ці то здольны пясняр, ці то модны пляткар? («Ад зары да зары...»), верш — I (т. I), 2, 9, 9-а, 9-б

Ці я над яслямі сумую («Ці я над яслямі сумую...»). Конская элегія — I (т. I), 2, 9-в, 17, 19

Ціт заводзіць новы быт («Паглядзіце вы на Ціта...», верш — I (т. I), 3, 8, 9, 9-а, 9-б, 13

«Цяжкі час быў для Саветаў...» (Чырвоная мятла добра мяла) — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 9-а, 9-б, 17, 19

Цяп! («З ёю ж рады няма...») — верш — I (т. I), 2

«Цяпер такой брыдоты мы не маем...» (Аршын), байка — 16

Ч

Чаго ж яна «рада»? (Фельетон) — I (т. 2)

Чаго ж яны так рады? («Мояца «беларусы» замежныя...»). Да ўгодкаў абвяшчэння незалежнай Беларускай Рэспублікі, верш — I (т. I), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в

«Чароўнаю ночкай вясны...» (Каханне планет), верш — I (т. I)

Частушка-чыстушка («Мы савецкую разруху...»), верш — 9

Член («Не пытайце — «Хто ты?..»), верш — I (т. I), 2

Чорныя гады («Са шчылін смуродных трацкіскай руіны...»), верш — I (т. I), 18

Чорт («На свеце жыў Янук-сынчок...»), байка — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19

«Чуць не запар тыдзень цэлы...» (Год Сцяпана лайдака. Зіма), верш — I (т. I)

Чырвоная мятла добра мяла («Цяжкі час быў для Саветаў...»), верш — I (т. I), 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 17, 19

Чырвонец («Селянін на глебе вольнай...»), байка — 11, 11-а

Ш

Шкірута (паэма) — I (т. I), 9-в, 17 (у скарач. выглядзе), 19

Шкодная блытаніна ў пытаннях мовы (Рэцэнзія на артыкул І. Матвееўкі «Развіццё беларускай літаратурнай мовы за 30 год БССР», надрукаваны ў часоп. «Савецкая школа», 1948, № 6.) — I (т. 2), 345

Шмат цеста, ды няма места («Нек надоечы, здэцца, заўчора...»), верш — 2,9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

«Шмат цяжкой работы...» (Фіга на талерцы), верш — I (т. I), 3, 4, 5, 7, 9-а, 9-б, 9-в, 18, 19

«Што вы, людзі! Што вы! Што вы!?» (Шчыраму латыністу), верш — 9, 9-а

«Што за людзі? — проста чэрці...» (Рашыў памерці), верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12, 15, 17

«Што за спрэчка там ідзе?...» (Царкоўная расколіна), верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

«— Што за штука тут такая?.. (Каго мне ўзяць за кума?). верш — I (т. I), 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в

«—Што за штука тут такая?» зноў даклад?...» (Дзядзька Хвядос і Малакасос), верш — I (т. I), 2, 4, 5, 7, 8, 9-а, 9-б, 9-в, 19

Што мне рупіць (артыкул) — I (т. 2)

«Што нам партыя!..» (Лягчэй на паваротах), верш — 2

Што я бачыў на «трэку» («Раскажу вам прастарэку...»), верш — I (т. I), 9, 9-а, 9-б

Шчыраму латыністу («Што вы, людзі! Што вы! Што вы!?»), верш — 9,9-а

Шчыры поп («Вось не забыцца мне ніколі...»), байка — I (т. I), 2, 4, 7, II, II-а, 16, 17, 18, 19

Шэпча бабка, шэпча... («Шэпча бабка ціха...»), верш — I (т. I)

«Шэрым пугам душаць хмары...» (Год Сцяпана ландака. Восень), верш — I (т. I), 9, 9-а, 9-б, 13

Э

Эй, дзяржыся! («Знёс такі папоўскі розум...»). Да Усерайскага з'езда духавенства, верш — 2, 9, 9-а, 9-б, 9-в, 12

«Экскурсанцкім жвавым маршам...» (Нацдэмаўскі паноцтыкум), верш — 2

Эпітафія («Тут ляжыць высокі чын...»), верш — I (т. I)

Я

«Я — адзін, іх чатыры жанчыны...» (Маца), верш — 9-а, 9-б, 9-в

«Я быў у Трасцяны» (Нарыс) — I (т. 2)

«Я знаў Апанаса «марксіста...» (Апанасава свядомасць), верш — I (т. I)

Я не пясняр! («Я не пясняр! Я не мастак!..»), верш — 8

Я — пякучка крапіва («Не зайзрошчу я Чароту...»), верш — 9, 9-б; пад назв. «Крапіва» — 2; у апошняй рэдакцыі — I (т. I), 6

Я — пякучка Крапіва («Не цягнуць я за Чаротам...»), верш — 9

«Я, сялянская карова...» (Рагуліна прамова да свайго гаспадара), верш — I (т. I), 2, 4, 7, 9, 9-а, 9-б, 19

«Я ў мастацкім агародзе...»
(Крапіва), верш — 1 (т. 1)
«Я цябе калі ўбачыў...» (Сама-
гоначка), верш — 9, 9-а
«Я часцяком яго ў карчме...»
(Ну як не выпіць?!), верш —
I (т. I), 9-а, 9-б, 9-в
Язычок («Вось дык ладзіць!..»),
верш — I (т. I), 2, 18, 19; пад
назв. «Ці не свой ён?» — 2
Як Антэк стрэў «вельканоц»
(«Антэк ходзіць чуць не го-
лы...»), верш — 2, 9, 9-а, 9-б,
9-в, 12, 17
«Як грымсты, гучна...» (У бо-
га — трывога), верш — 2, 9-а,
9-б, 9-в, 18

Як ён стаў бязбожнікам
(апав.) — I (т. 2), 7, 21, 22,
23
«Як цябе калі я ўбачыў...» (Са-
магоначка), верш — 9, 9-а,
9-б
«Якімці чынам, невядома...»
(Мода), байка — I (т. I), 2,
4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19
Янка і Карла («Янка і Карла
суседзі былі...»), байка для
дзяцей — I (т. I), 4, 5, 6, 7,
19, 20
Янкавы казкі («Раз нек, седзя-
чы на ганку...»), верш — 2,
9, 9-а, 9-б

ІМЯННЫ ПАКАЗАЛЬНІК*

А

А. Б. — 9, 231
 Агіевіч У. — 145
 Адамовіч А. — 249
 Анічэнка У. — 352, 360
 Антонаў А. — 109, 149
 Арлоў Д. — 172, 217, 251
 Ахрыменка П. — 113, 339-а

Б

Багрова А. П. — 135
 Барсток М. Н. — 268
 Барысенка В. — 88, 146
 Боган Ул. — 111, 131, 340-342, 368
 Бондарова Ф. — 319
 Бранштэйн Я. — 2, 24, 158, 247-а
 Броўка П. У. — 88, 334
 Бугаёў Д. — 278
 Бурносаў В. — 1, 95
 Бур'ян Б. — 100
 Бутакоў А. — 176, 192, 227, 293, 374
 Бялевіч А. — 80
 Васілеўскі Д. — 110
 Васілеўскі М. С. — 267-а, 370-а
 Васільеў А. — 239

В

Венцлова А. — 116
 Верас Я. — 259
 Веснік І. — 378
 Віхроў П. — 233
 Вішкароў Б. — 328
 Владамірскі В. — гл. Уладамірскі
 Владзіміраў В. — 294
 Вольскі В. — 190, 203, 252

Г

Галіч Р. — 213
 Галубок Э. — 125, 189
 Гамолка М. — 315
 Гарачун Е. — 366
 Гарачун І. С. — 367
 Гаўрук Ю. — 11, 148
 Гілевіч Н. — 129
 Глебка П. — 101
 Гольдфельд В. — 38
 Горскі Э. — 24, 161
 Гун Жэнь-фан — 174, 219, 267
 Гурвіч Ц. — 75

Д

Даніленка М. — 236
 Дарафеенка Н. — 301

*) Паказальнік змяшчае імёны аўтараў, крытычныя працы і артыкулы якіх названы ў розных раздзелах даведніка. Уключаны ў «Імяны паказальнік» і рэдактары.

Лічбы адсылаюць да парадковага нумару, пад якім у даведніку апісана адпаведная кніга ці артыкул.

Дворкіна Ю. — 3, 93, 107, 147,
157

Дзяржынскі Ул. — 67

Дорскі І. — 244

Дымшыц А. — 169

Е

Ермаловіч М. — 284

Есакоў А. — 193, 333

Ж

Жук Я. — 8

Жураўскі А. — 352, 360

Жываў М. — 120

З

Залескі В. — 207, 261, 286

Замоцін І. — 94

Звонак А. — 194

І

Івашын В. — 1 (т. 1), 87, 155

Ільін М. — 262

Ільіна А. — 303

Ірынін В. — 305

К

Кавалёў Н. — 260, 279

Кавалёў П. — 119

Казека Я. — 86, 96, 132, 133,
153

Какаурыдзе А. — 311

Каліцін Н. — 306

Кальм Д. — 264

Камароў О. — 310

Кандратовіч А. — 336

Карабан У. С. — 152, 162, 165,
186, 196, 214, 218, 240, 246,
256, 266, 323, 332, 370

Карнееў А. — 298

Карпаў У. — 4, 91, 142, 155-а,
179-а, 254, 281, 289

Кацевіч Д. — 273

Клімаў П. — 253

Клімковіч М. — 89, 106, 156, 283

Краўчанка У. — 212

Крышталь В. — 7, 141

Кудраўцаў І. — 280

Куніцкі С. — 108

Куняўскі С. — 123

Кучар А. — 177

Л

Лагунова — 160

Лайцінен І. — 314

Левін С. — 11

Лідаў П. — 234

Ліцінскі Г. — 230

Лужанін М. — 96, 137

Лынькоў М. — 88, 92, 104, 117

М

М. З. — 10

Маграчоў А. — 313

Макаёнак А. — 98

Макарэвіч А. — 1, 82, 102, 128,
136, 138, 139, 140, 151, 167,
175, 187, 197, 215, 220, 247, 361

Макарэнка Н. — 290

Маркава М. — 307

Маркаў А. — 322

Марціновіч А. — 1, 114

Мележ І. — 81

Міхайлаў Д. — 235

Міхалап Я. — 113, 277

Модэль М. — 118, 122, 124, 184,
235

Н

Несцяроўскі П. — 309

Нікалаева О. — 287

Нікіцін М. — 315-а

Нікулін Л. — 206

Няфёд Ул. — 180, 191, 205, 210,
241-б, 241-в, 242, 243, 255, 263,
288, 292, 300, 371, 372, 373,
375, 376, 377

О

Ок-с З. — 9
Осіпаў Г. — 182

П

Палітыка Д. — 1
Палтарацкі О. — 272
Панчанка П. — 291
Пашкевіч Н. — 302, 327
Перкін Н. — 84, 134, 249
Пестрак П. — 77, 78, 202
Піменаў Ул. — 270, 335
Плашчынскі І. — 24, 159
Пшыркоў Ю. — 1, 85, 97, 178,
201, 223, 356, 362

Р

Рабінянц Н. — 308
Рабкоў І. — 369
Рагавер А. — 275
Рамановіч Я. — 183, 228, 296,
299, 329
Рахленка — 209
Рубцоў А. Б. — 164, 198, 199
Рудзько Ю. — 121
Рыўкін Я. — 297

С

Сабаленка Р. — 285
Сабалеўскі А. — 173, 337
Садоўскі Я. — 112, 185
Сакольскі І. — 211
Салавей Л. — 144
Саннікаў А. К. — 168, 204, 216,
248
Сапун А. — 274
Сегедзі А. — 224, 232, 237
Семяновіч А. — 31, 83, 130, 170,
171, 250, 258
Стэльмах У. — 282
Суходольскі В. — 229
Сухарэвіч В. — 226
Сучкоў І. — 312
Сушко П. — 295
Сцяшковіч Т. Ф. — 343, 355

Т

Таран Г. — 105
Тарасаў Я. — 304
Таўлай В. — 79

У

Уладамірскі У. — 330
Усікаў Я. — 1, 115, 163, 166,
179, 181, 188, 200, 222, 241,
257, 258, 259, 269, 271

Ф

Фіглоўская Л. — 147
Фралоў В. — 221

Ц

Царанкоў Л. — 276, 324
Цвяткоў І. — 253
Цікоцкі М. — 317, 363
Цітоў А. — 42

Ч

Чыаурэлі Ю. — 320

Ш

Шаблінскі П. — 325
Шалуноўскі В. — 321
Шалутахвілі Н. — 311
Шарахоўскі Я. — 103, 338
Шатаў П. — 326
Шкраба Р. — 143
Шульман М. — 21
Шуркоў Ф. — 278
Шыловіч Г. — 316
Шынклер Хв. — 42
Шыцік В. — 318

Ю

Юдэлевіч М. — 208
Юрэвіч Ул. — 99, 358

Я

Янкоўскі Ф. — 364

З М Е С Т:

	Стар.
Прадмова	3
Асноўныя даты жыцця і творчасці	7
Кнігі К. Крапівы	47
1. Зборы твораў	47
2. Сатырычная паэзія	49
3. Проза	51
4. Драматургія	52
5. Творы, выдадзеныя ў перакладах на мовы народаў СССР	54
6. Творы, выдадзеныя ў перакладзе на замежныя мовы	56
Кнігі, перакладзеныя на беларускую мову К. Крапівой	59
Літаратура аб жыцці і творчасці К. Крапівы	67
I. Аўтабіяграфічныя і біяграфічныя матэрыялы	67
II. Агульныя працы аб жыцці і творчасці	70
1) Кнігі	70
2) Артыкулы ў часопісах	77
3) Артыкулы ў газетах	83
III. Агляды твораў К. Крапівы па жанрах	88
1) Сатырычная паэзія	88
2) Проза	95
3) Драматургія	97
а) агульныя агляды драматургіі	97
б) літаратура пра асобныя творы	108
«Канец дружбы»	108
«Партызаны»	111
«Хто смяецца апошнім»	116
«Проба агнём»	124
«Мілы чалавек»	127
«З народамі»	130
«Пяюць жаваранкі»	134
«Зацікаўленая асоба»	148
«Людзі і д'яблы»	151
IV. К. Крапіва і фальклор	155
V. Роля К. Крапівы ў развіцці беларускай літаратурнай мовы	158
1. Працы К. Крапівы па пытаннях беларускай мовы	158
2. Літаратура аб мове і стылі твораў	160
VI. Метадычная літаратура ў дапамогу настаўніку	163
VII. К. Крапіва ў тэатры і кіно	164
Алфавітны паказальнік твораў К. Крапівы	169
Імяны паказальнік	188

1883

Рэдактар **М. Васілеўскі**
Тэхнічны рэдактар **М. Тумас.**

Здадзена ў набор 14.6.1963 г.	Падпісана да друку 10.10.1963 г.
Папера 84×108 ¹ / ₃₂ .	Друк. арк. 6 (9,84).
Заказ 1641.	Ул.-выд. арк. 9.
	Цана 59 кап.

Мінская абласная друкарня «Перамога», г. Маладзечна.

ЦАНА 59 кап.

1883

Бел. архив
1994 г.